

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 901

24. SRPNJA 2020. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Kuća bana Jelačića vraćena hrvatskoj zajednici

Novi izazovi

8

30 godina od osnutka DSHV-a
Borba za svoj dom

10

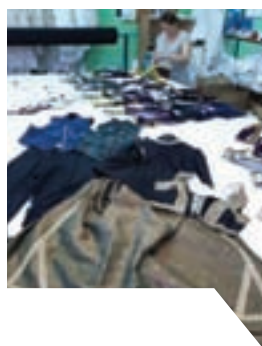
75 godina od pokretanja
Hrvatske riječi (I. dio)

Duga tradicija našeg novinstva

12

Đuro Vidmarović, predsjednik
Društva hrvatskih književnika
Književne veze domovine i rasuća

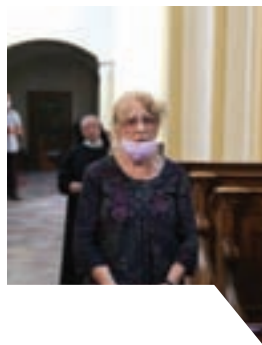
18

HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice
Obnavlja se fond bunjevačke nošnje

31

Takmičenje risara u doba korone
Ris pod maskama

34

Mjere državnih i crkvenih vlasti
u katoličkim crkvama
Vjernici su odgovorni za svoje i zdravlje bližnjih

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Zvonko Sarić
(koordinator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sić

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Sajnos DOO Novi Sad

List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Izazovi i mogućnosti

Prošlog tjedna hrvatska zajednica bila je vijest u većini srbijanskih medija (a toj većini treba dodati i Dnevnik RTS-a u 19 i 30). I konačno u novinarskim izvješćima Hrvati u Srbiji i hrvatska zajednica nisu prikazani u negativnom kontekstu, a iz pregleda onoga što su objavili elektronički, internetski i tiskani mediji može se iščitati da je predaja ključeva rodne kuće bana Jelačića ispraćena korektnim novinarskim izvješćima. (Ako se izuzme poneki novinski naslov). I sam interes novinara za ovaj događaj bio je neočekivan, jer su događaju nazočile brojne reporterske ekipe. I već je time napravljen veliki pomak, jer konačno se i u većinskim medijima moglo čitati nešto o hrvatskoj zajednici, a da nije stavljeno u negativan kontekst. Uz to ja bih dodala i činjenicu da je javnost (čak i ona koju ne interesira hrvatska zajednica, koja ju čak ignorira, ili o njoj ništa ne zna) sada doznala da je u Petrovaradinu rođena jedna on najznačajnijih ličnosti hrvatske povijesti.

No, to je iza nas. Ono što sada slijedi su novi izazovi pred Hrvatskim nacionalnim vijećem i Zakladom *Spomen-dom bana Josipa Jelačića*. Izazovi i mogućnosti. Izazov kako osigurati sredstva za kupnju preostalog dijela kuće, kako ju obnoviti. Izazov na koji način osmisliti sadržaje koji bi rodnu kuću hrvatskog bana učinili mjestom koje će podsjećati i na povijest petrovaradinskih Hrvata, nekada većinskog stanovništva u današnjem užem gradskom području Novog Sada. Isto tako i izazov kako Jelačićevu kuću učiniti prepoznatljivom na multikulturalnoj mapi Novog Sada. Ali kuća bana Jelačića otvara i mnogo prilika. Prilika je to da se popravi percepcija hrvatske zajednice koja se često promatra samo na razini njegovanja tradicijske kulture. Prilika za nove veze ovdašnjih Hrvata i države Hrvatske. Poput onoga kako srpsku zajednicu u Hrvatskoj i Srbiju povezuje, primjerice, rodna kuća **Milutina Milankovića**.

I zato (pomalo stereotipan) naslov *Novi izazovi* u tekstu u kome pišemo o predaji ključeva rodne kuće bana Jelačića. Nova stranica je otvorena. Treba je iskoristiti.

Z. V.

Premijer Plenković objavio

Nova hrvatska vlada

Premijer Hrvatske **Andrej Plenković** nakon sastanka Predsjedništva i Nacionalnog vijeća HDZ-a objavio je imena ministara u novoj hrvatskoj vladi. Vlada će imati 18 članova i 4 potpredsjednika, a to su: ministri **Tomo Medved**, **Davor Božinović** i **Zdravko Marić** te **Boris Milošević** koji će kao potpredsjednik vlade biti zadužen za društvene djelatnosti, ljudska i manjinska prava, objavio je Plenković.

Ministarstvo branitelja vodit će kao i do sada Tomo Medved. Nema promjena niti na dužnosti ministra unutarnjih poslova, gdje je i dalje Davor Božinović. Ministarstvo financija i dalje će voditi Zdravko Marić. Na čelu Ministarstva vanjskih poslova ostaje **Gordan Grlić Radman**.

Ministarstvo turizma i sporta vodit će **Nikolina Brnjac**, a riječ je o novoj ministrici u Vladi umjesto **Garija Cappellija** i novom ministarstvu, koje spaja sektor turizma sa sportom.

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije vodit će **Nataša Tramišak**, također nova ministrica.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja vodit će **Radovan Fuchs**, koji će tako naslijediti **Blaženku Divjak**.

Ministarstvo gospodarstva i održivoga razvoja pripalo je **Tomislavu Čoriću**, ovog puta s novim proširenim resorom i umjesto bivšeg ministra **Darka Horvata**.

Ministarstvo graditeljstva, prostornoga uređenja i državne imovine pripalo je Darku Horvatu, koji ostaje u Vladi, ali u novom resoru.

Ministarstvo obrane očekivano je dobio **Mario Banožić**, koji će tako naslijediti **Damira Krstičevića**.

Ministarstvo uprave i pravosuđa ide **Ivanu Malenici**, koji sada ima širi resor, a u vladi više nema bivšeg ministra pravosuđa **Dražena Bošnjakovića**.

Ministarstvo rada i mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i dalje vodi **Josip Aladrović**, sada s nešto širim resorom.

Ministarstvo kulture i medija dobila je nova/stara ministrica **Nina Obuljen Koržinek**, kojoj su sada u službeni naziv Ministarstva dodani i mediji.

Ministarstvo zdravstva i dalje će voditi **Vili Beroš**, a na čelu Ministarstva poljoprivrede ostaje **Marija Vučković**.

Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture i dalje će voditi **Oleg Butković**, koji bi mogao čak devet godina provesti na ovoj dužnosti ukoliko mandat zadrži do kraja.

H. R.

Dogovor čelnika EU

Hrvatskoj pomoć od 22 milijarde eura

Hrvatska će dobiti 22 milijarde eura iz paketa Europske unije, objavio je u utorak premijer Hrvatske **Andrej Plenković**, a prenose hrvatski mediji.

»U Hrvatsku donosimo 22 milijarde eura, koje su jamstvo brzog gospodarskog oporavka i daljnjeg ravnomjernog razvoja zemlje«, napisao je Plenković na Twitteru, nakon što su lideri EU postigli dogovor o višegodišnjem zajedničkom proračunu i fondu za oporavak.

Čelnici zemalja članica EU postigli su nakon pet dana maratonskih pregovora dogovor o planu oporavka Unije. Ukupan iznos paketa za oporavak je 1.824 milijarde eura, od čega se 1.074 milijarde eura nalazi u okviru zajedničkog proračuna za period od 2021. do 2027. godine.

Fond za oporavak EU-a iznosi 750 milijardi eura, a čine ga 390 milijardi eura bespovratne pomoći i 360 milijardi eura zajmova.

Ovaj fond će biti financiran zajedničkim zaduživanjem EU-a na svjetskim tržištima kapitala, a rok za otplatu pozajmice je kraj 2058. godine.

Njemačka kancelarka **Angela Merkel** ocijenila je da je »EU sposobna djelovati zajednički, čak i u periodu najveće krize, kao i da je spremna primjenjivati nova rješenja u neuobičajenim okolnostima«.

H. R.

Covid epidemija i zdravstvo

Veliki broj liječnika traži formiranje novog Kriznog stožera

Medicinski radnici Srbije okupljeni u inicijativu *Ujedinjeni protiv kovida* objavili su u srijedu na sajtu te inicijative kako je više od 700 liječnika potpisalo proglas kojim su se odlučili na javno istupanje jer, kako je navedeno u proglasu, ne vide drugo rješenje za javno-zdravstvenu katastrofu u kojoj se Srbija nalazi.

Proglas koji je prije samo dva dan potpisalo 350 liječnika, imenom i prezimenom je podržalo skoro isto toliko kolega, a njime se ti medicinski radnici »ograđuju od republičkog Kriznog stožera za borbu protiv Covid-19«.

Liječnici proglasom traže da se javnosti objasni nadležnost nad bazom iza COVID portala i da se organizira postupak pouzdanog utvrđivanja broja zaraženih, oboljelih i umrlih od Covid-19, kako u općoj populaciji, tako i među zdravstvenim radnicima.

Traži se nezavisna istraga ukoliko se utvrdi da su podaci bili namjerno zataškavani, za odgovorne koji su u tome svjesno i namjerno sudjelovali treba tražiti profesionalnu, a i svaku drugu odgovornost. Odgovornost za nastalu štetu, kako navode nezadovoljni liječnici, treba preuzeti Krizni stožer u cjelini.

Liječnici traže da se formira novi Krizni stožer koji bi činili eksperti s dokazanim stručnim i moralnim kvalitetama, a javnosti i novim članovima bi pod hitno trebalo razjasniti uzroke neuspjeha trenutnog Kriznog stožera.

Kako navode, potrebno je stati na put zastrašivanja i politizaciji koji i inače, a naročito u epidemiji, ometaju dobru praksu i narušavaju osobno

dostojanstvo zdravstvenih radnika.

Epidemiolog i član Kriznog stožera **Predrag Kon** izjavio je ranije kako poštuje liječnike koji su potpisali peticiju kojom se traži razrješenje Kriznog stožera, ali da vjeruje kako oni nemaju dovoljno informacija.

»Obično kažem, odmah ustupam svoje mjesto, ali pošto sam postavljen zaključkom Vlade, očekujem da me i Vlada razriješi«, naglasio je Kon.

»Krizni stožer ima 40 ljudi i kažu da smo podložni politici. Uporno govorim kako je diktat ekonomije nešto što ako se ne prihvati, ne živi se u realnosti«, smatra Kon.

H. R.

Održana sjednica Odbora podružnice Srijem DSHV-a

U petak, 17. srpnja, u Srijemskoj Mitrovici je održana 1. redovita sjednica Odbora podružnice Srijem DSHV-a. Sjednici je nazočilo pet od sedam članova. Raspravljalo se o aktualnim temama u političkom životu Podružnice.

U izvješću o proteklom izborima u Republici Srbiji naglašen je loš uspjeh DSHV-a na svim razinama. Na teritoriju Podružnice, DSHV je dobio samo vijećnika u Gradu Srijemska Mitrovica, dok u Novom Sadu i Beočinu nije ušao niti s jednim vijećnikom u skupštine.

Raspravljalo se o i unutarstranačkim izborima koji bi se, ako prilike dopuste, trebali održati ove godine. Zaključeno je da

se od izbora u stranci očekuju reforme. Te reforme trebale bi uključivati veću unutarstranačku demokratičnost u odlučivanju, mirenje umjesto razjedinjavanja unutar stranke, bolje odnose i komunikaciju s cijelom hrvatskom zajednicom u Republici Srbiji i, svakako, poboljšanje odnosa s hrvatskom diplomacijom.

Višegodišnji proračun EU obuhvaća politiku proširenja

Šef Delegacije Europske unije (EU) u Srbiji **Sem Fabrizi** ocijenio je kako je novi višegodišnji proračun EU važan za Srbiju jer obuhvaća politiku proširenja u planiranom proračunskom periodu.

Fabrizi je za RTS rekao kako je važno i da je povećan iznos u pretprikladnim fondovima na 12,5 milijardi eura.

»Srbija nije članica, ali je mnogo blizu EU i očekujemo da brži oporavak EU utječe i na oporavak Srbije«, rekao je Fabrizi i dodao da je 67 posto vanjskotrgovinske razmjene Srbije usmjereno na zemlje EU.

On je dodao kako je proračun EU fokusiran i na nove teme, poput digitalne agende i zelene ekonomije, što će se, prema njegovim rečima, reflektirati na Srbiju i cijelu regiju.

H. R.

Kuća bana Jelačića vraćena hrvatskoj zajednici

Novi izazovi

**Rodna kuća bana Josipa Jelačića vraćena je poslije 75 godina hrvatskoj nacionalnoj zajednici *
Kupnju kuće financirala je država Srbija koja je izdvojila 600.000 eura**

»Čuvajte uspomenu na našega bana, budite ponos Hrvata, bogatstvo Srbije i poveznica naših dviju država«, poruka je predsjednice HNV-a **Jasne Vojnić** koju je uz ključeve rodne kuća bana Jelačića predala upravitelju Zaklade *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* **Goranu Kauriću**. Ovim činom hrvatska zajednica ušla je u posjed dijela kuće u kojoj je 16. listopada 1801. godine rođen hrvatski ban **Josip Jelačić**.

Povijesni dan

Od prve ideje do konačne predaje ključeva prošlo je 17 godina. Toliko dugo trajali su napor institucija i pojedinaca da se, konačno, hrvatskoj zajednici vrati kuća bana Jelačića. »Za hrvatsku zajednicu u Srbiji ovo je povijesni trenutak, jer se poslije 75 godina rodna kuća bana Josipa Jelačića konačno vraća u hrvatsku zajednicu. Od prve inicijative HKPD-a *Jelačić* koja je podnesena Hrvatskom nacionalnom vijeću prošlo je 17 godina. Dakle, put nije bio ni malo lagan. Od inicijative, početnih dogovora **Tomislava Žigmanova** s predsjednikom **Aleksandrom Vučićem**, bivšeg predsjednika HNV-a koji je pravno riješio pitanje otkupa kuće, do našeg **Petra Pifata** koji je to sve iznio na svojim leđima.

bana *Josipa Jelačića* Kaurić također drži da je 17. srpnja 2020. godine, kada su Zakladi simbolički uručeni ključevi Jelačićeve rodne kuće povijesni dan za hrvatsku zajednicu u Srbiji. »Mi smo uspjeli otkupiti jedan dio kuće i sada već imamo zaokruženu cjelinu, jer u posjedu smo većeg dijela kuće bana Jelačića. Pokušat ćemo još otkupiti dva stana kako bi u potpunosti bili vlasnik ove katnice, što nam je plan za budućnost. Ispred Zaklade sada je najveći izazov osigurati sredstva za projekt i radove na obnovi kuće. Imamo obećanja Zavoda za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada da će financirati taj projekt, kao i obećanje predsjednika pokrajinske Vlade **Igora Mirovića** da će financijski pomoći građevinske radove. Nadam se da ćemo i u državi Hrvatskoj imati dobrog partnera«, kazao je Kaurić.

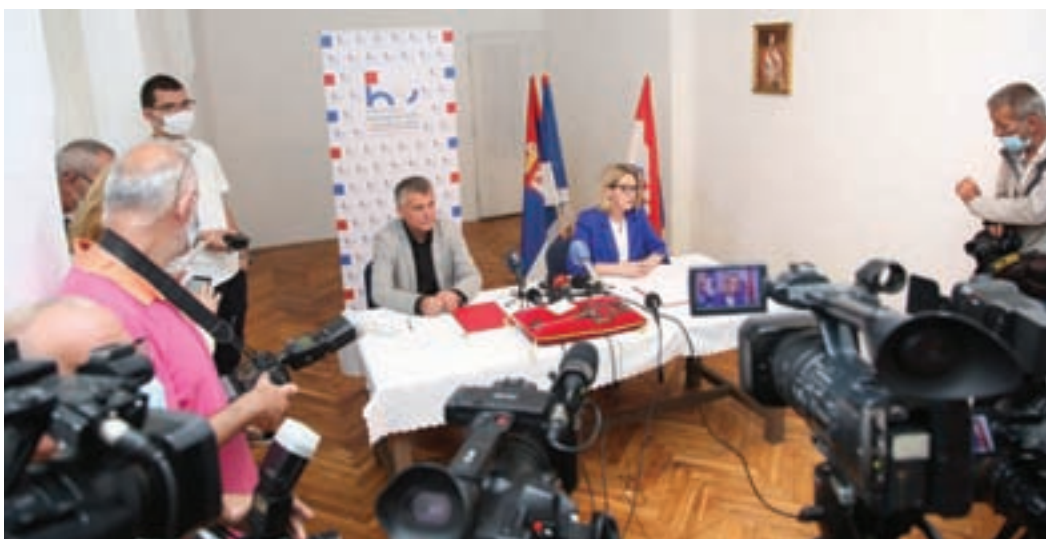
Ponos Petrovaradinaca

Otkup dijela kuće bana Jelačića i njeno uređenje pitanje je koje je vodstvo hrvatske zajednice na dnevni red stavljalo više od jednog desetljeća, pa i prilikom razgovora s premijerom Srbije **Aleksandrom Vučićem**. »Nakon Lektorata za hrvatski jezik i Doma kulture u Tavankutu, ovo je treći kapitalni projekt koji smo uspjeli privesti kraju na temelju dogovora i razgovora s tadašnjim predsjednikom Vlade RS **Vučićem**. U Novom Sadu ovo je prvi prostor koji je u vlasništvu hrvatske zajednice i koji će kulturnim programima koji će tu biti priređivani pridonositi očuvanju sjećanja na bana Jelačića i biti vidljiva stanica na multikulturalnoj sceni samoga Novog Sada. Ono što je važno je da smo već imali kontakte s gradonačelnicima nekoliko hrvatskih gradova i kontakte s nekoliko županija. Ban Josip Jelačić osoba je koje povezuje i Srbe i Hrvate, grob mu je u Zaprešiću

Velika je ovo stvar za hrvatsku zajednicu. Ne samo što ćemo u ovim prostorijama čuvati uspomenu na našeg bana, već i što će ovo biti jedan prostor koji će biti na ponos ne samo Hrvata u Petrovaradinu već i cijelog Petrovaradina, Novog Sada, Srijema, Vojvodine, pa i cijele Srbije«, kazala je predsjednica HNV-a podsjetivši da je novac za kupnju kuće, a riječ je o 600.000 eura, osigurala Republika Srbija. Upravitelj Zaklade *Spomen-dom*

i sve to može biti pravi razlog da Hrvati u Srbiji budu pozitivna poveznica«, kazao je Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a i podsjetio da je kuća bana Jelačića, uz sjedište HNV-a i ZKVH-a, drugi prostor koji je u vlasništvu Hrvatskog nacionalnog vijeća, uz još nekoliko udruga koje imaju prostore u svom vlasništvu.

»Ovo je lijep događaj i jedan od ljepših u mojem životu. Nema Petrovaradinca ili bivšeg Petrovaradinca Hrvata koji se ne zau-

Rodna kuća

Katnica u kojoj je rođen ban Josip Jelačić sagrađena je 1745. godine. Na stotu obljetnicu Jelačićeva rođenja, 1901. godine, na kuću je postavljena ploča s natpisom da je tu rođen hrvatski ban. Ploča je prekrivena 90-ih godina. Bilo je to razdoblje kada se iz Petrovaradina iselio veliki broj hrvatskih obitelji, a nazivi većine ulica promijenjeni. U vrijeme Austro-Ugarske ulica u kojoj je rodna kuća bana Jelačića nosila je njegovo ime. Bilo je tako sve do 1945. kada je naziv ulice promijenjen u Matije Gupca, a od 90-ih godina ulica nosi naziv Beogradska.

stave ispred rodne kuće bana Jelačića, jednog od najvećih sinova hrvatskog naroda. Ploča s natpisom da je u toj kući rođen ban Jelačić prekrivena je 90-ih godina. Ponovno je otkrivena 2001. godine kada smo obilježili 200 godina od rođenja bana Jelačića», kaže velečasni **Marko Kljajić**.

Predaja ključeva upriličena je na skromnoj svečanosti koja je priređena sukladno propisanim epidemiološkim mjerama. Prostorije, podrum, prizemlje i dio kata, koji su predani Zakladi posvetio je velečasni Marko Kljajić.

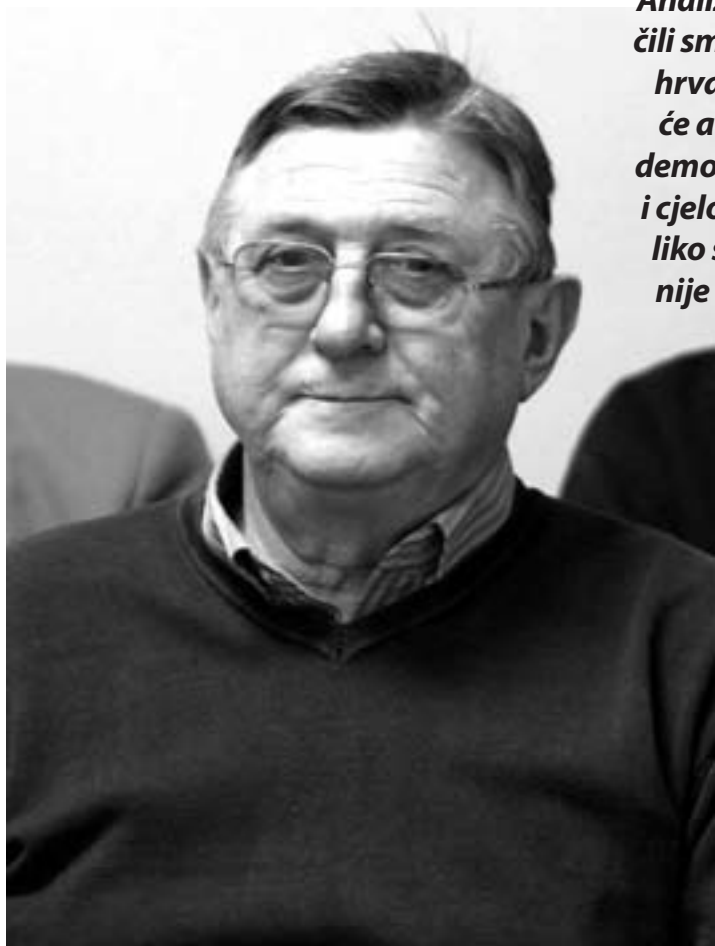
Z.V.

30 godina od osnutka DSHV-a

Borba za svoj dom

*Analizom situacije početkom devedesetih godina zaključili smo da je vrijeme zrelo za pokretanje pokreta obnove hrvatskog naroda i za osnivanje političke stranke koja će autentično zastupati interese hrvatskoga naroda u demokratskim procesima odlučivanja, državnim tijelima i cjelokupnoj upravi u Vojvodini i šire * Za 13 godina, koliko sam bio predsjednik DSHV-a, država Srbija nikada nije htjela razgovarati s nama, niti se osvrtała na naše pritužbe i zahtjeve, kaže Bela Tonković*

Osnivanje DSHV-a

O utemeljenju stranke i ciljevima te političke organizacije vojvođanskih Hrvata, Bela Tonković kaže kako smo mi Hrvati autohtoni, tj. starosjediłački narod na ovim područjima i dio cjeline hrvatskoga naroda kao takvog.

»Do 1918. godine nikada nikakvim realnim državnim granicama nismo bili odvojeni od cjeline hrvatskoga naroda. Srijem je do 1918. bio čak sastavni dio Kraljevine Hrvatske. Granica na Dunavu bila je samo pravno-upravne naravi. Mi smo ulaskom u novu državu kao miraz unijeli i svoj autohtoni teritorij – svoj dom. Ulaškom u novu državu nije se promijenila samo vladajuća dinastija, već je nastupilo novo razdoblje odnarođnjavanja. Mađarizaciju je zamijenila srbizacija. I postupni gubitak vlasništva nad poljoprivrednim zemljištem, prva agrarna reforma, nanijela nam je veliku štetu. Ipak, kulturne institucije su se daleko lakše osnivale i lakše su radile nego prije I. svjetskog rata.

Poslije II. svjetskog rata je nastupilo jedno kratko razdoblje renesanse: hrvatski jezik je postao službeni jezik u novostvorenoj AP Vojvodini, obnavljane su stare i osnivane nove kulturne ustanove i društva. Sredinom pedesetih godina 20. stoljeća je, međutim, u ime 'bratstva i jedinstva' i 'proleterskog internacionalizma' opet sve više nametana ideja 'jugoslavenizma', ovog puta samo kao jedan narod, bez 'tri plemena'. Situacija se posebno pogoršala poslije potpisivanja 'Novosadskog sporazuma'. Hrvatski jezik je ukinut u školama, od hrvatske povijesti se vrlo malo učilo, lokalna hrvatska narječja su se javno ismijavala kao nešto zaostalo, glupo, seljačko... Šezdesetih godina je došlo do otpora prema takvoj politici, došlo je do tzv. Hrvatskog proljeća. To je bio pokušaj otpora prije svega politici Saveza komunista (SK), tj. državnoj politici prema samosvojnosti hrvatskoga jezika, kulture, državne uprave, može se reći pokušaj decentralizacije države i SK. Zamjenu državnog sustava i smjenu SK s vlasti nitko ozbiljan nije tražio, jer to u danim uvjetima nije bilo realno. Takav pokret sa svojim specifičnostima postojao je u svim republikama, ali su centripetalne snage u državi, SK i napose u vojsci smatrale da treba brutalno ugušiti

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini osnovan je prije 30 godina, 15. srpnja 1990. godine, na Osnivačkoj skupštini u Subotici na početku demokratskih promjena u jugoslavenskom društvu s ciljem zastupanja interesa hrvatske nacionalne manjine u tadašnjoj Republici Srbiji. Na Osnivačkoj skupštini, voljom 221 izaslanika iz svih krajeva Vojvodine izabrano je vodstvo stranke na čelu s **Belom Tonkovićem**. Dužnost predsjednika DSHV-a obnašao je do 6. srpnja 2003. godine, kada je na izvanrednoj stranačkoj Skupštini smijenjen, a predsjedničku dužnost je preuzeo **Petar Kuntić**. DSHV je dobio i trećeg predsjednika u svojoj povijesti, kada je za predsjednika stranke u listopadu 2015. godine, na izornoj Skupštini glasovanjem izabran sadašnji predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

Veća proslava 30. obljetnice DSHV-a izostala je zbog korona pandemije, a jubilej je obilježen svečanom misom, koja je slušana u crkvi sv. Roka u Subotici, gdje je misno slavlje predvodio župnik mons. **Andrija Anišić**. O proteklih 30 godina rada stranke razgovarali smo s prvim predsjednikom DSHV-a Belom Tonkovićem.

taj pokret prije svega u Hrvatskoj i među Hrvatima izvan Hrvatske, a 'usput' i slične pokrete u ostalim republikama – u Srbiji 'liberalizam'. Posljedica toga je smjena, koliko je meni poznato, 118 intelektualaca s položaja u Subotici. Od smijenjenih koji su ostali u Subotici nitko se dugo nije mogao zaposliti, a kasnije samo na radna mjesta daleko ispod njihovih kvalifikacija. Došla je na vlast nova garnitura, redovito iz redova naroda čiji su se zahtjevi trebali ugušiti i ona je za unitarističke snage 'odradila posao', kaže Tonković i navodi kako se sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća u Subotici počela sastajati jedna grupa prijatelja na kavi poslije velike mise u Velikoj crkvi.

»Grupa se sastajala jednom kod jednog člana, drugi put kod drugog itd. To su bili susreti starih prijatelja. Vremenom se rodila ideja da bi dobro bilo povremeno održavati i predavanja ili razgovore o raznim u ono vrijeme aktualnim znanstvenim, društvenim i gospodarskim temama o kojima se u javnosti nije moglo mnogo saznati. Ta predavanja su se održavala kod pokojnog župnika **Marka Vukova** u vjeronaučnoj dvorani u Đurđinu. Urušavanjem svjetskog komunizma, kod nas samoupravnog socijalizma, pojavila se nada za novim početkom i renesansom i hrvatskog naroda na ovim područjima.

Na jednom od sastanaka na kavi kod **Bogoljuba i Ilke Kujundžić** spontano je nastala ideja, pa onda i inicijativa za osnivanje političke stranke koja bi se brinula za ostvarenje interesa hrvatskoga naroda u Vojvodini. Inicijatori te ideje su bili odreda ljudi bez političkog iskustva, ali s velikim entuzijazmom. Nedostatak političkog iskustva se pokazao kao prednost, jer nismo bili ni na koji način 'inficirani' ni ideologijom, niti praksom totalitarnog režima SK.

Analizom situacije početkom devedesetih godina zaključili smo da je vrijeme zrelo za pokretanje pokreta obnove hrvatskog naroda i za osnivanje političke stranke koja će autentično zastupati interese hrvatskoga naroda u demokratskim procesima odlučivanja, državnim tijelima i cjelokupnoj upravi u Vojvodini i šire, kaže Tonković i naglašava kako su statistički podaci popisa stanovništva ukazivali na izuzetno brz i drastičan pad broja Hrvata u Vojvodini i Republici Srbiji.

»Mi smo zaključili da je vrijeme da se poradi na zaštiti prava i interesa Hrvata u Vojvodini i Republici Srbiji, da ćemo se boriti za opstanak i budućnost u našem domu. Stranka je osnovana na osnivačkoj skupštini 15. srpnja 1990. godine u Subotici i vrlo brzo je registrirana pod nazivom Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. Ona je vrlo dobro prihvaćena među Hrvatima i ubrzo je imala svoje mjesne i područne organizacije diljem Vojvodine. Ciljevi stranke su jasno definirani statutom, kasnije i programom kao stranka u kojoj se oblikuju, izražavaju i zastupaju kolektivni interesi Hrvata u Republici Srbiji i AP Vojvodini u skladu s ustavom, zakonom i međunarodnim standardima, radi ostvarivanja političkih, kulturnih, gospodarskih i drugih ciljeva.«

»Olovne godine«

S Belom Tonkovićem razgovarali smo i tome u kojoj mjeri je bilo teško i opasno tih »olovnih« 90-ih godina zalagati se za kolektivne interese ovdašnjih Hrvata.

»DSHV je osnovan još u SFRJ. Već onda su se pokazivale naznake da se razmimoilaženja unutar SK oko budućnosti SFRJ i da se nesuglasice neće rješavati mirnim putem. Medijski rat u Republici Srbiji

protiv Hrvatske i Hrvata uopće već je bio u jeku. To je važno naglasiti da bi se razumjelo okruženje u kojemu je on počeo s radom. Već od samog početka DSHV je napadan na sve moguće načine. Sredstva se nisu birala, a laži su bile dobrodošle. Nije bilo tako samo u medijima na republičkoj razini, već i na mjesnoj, što je izazivalo otvorenu mržnju među susjedima i kolegama na poslu. Zaoštravanje situacije na državnoj razini i u Vojvodini se nevjerovatnom brzinom odražavalo i u svakodnevnom životu do zadnjega sela.

Već u jesen 1990. počeli su se po hrvatskim selima dijeliti letci protiv Hrvata, kasnije su to bili otvoreni pozivi na iseljavanje pa i otvorene prijetnje. Na osnivačkim skupštinama mjesnih organizacija DSHV-a bradati ljudi sa šubarama i kokardama na njima otvoreno su provocirali skupljene Hrvate i prijetili im izgonom, paležom kuća i imanja i ubojstvima. Otkazi Hrvatima s posla i 'preventivno premještanje' s jednog radnog mjesta na drugo (redovito manje kvalificirano i slabije plaćeno) postala su svakodnevna, kaže Tonković i naglašava kako je u Vojvodini i u Subotici ukinut hrvatski jezik kao službeni.

»Tenkovi su prešli Dunav i stizale su uznemirujuće vijesti iz Baranje, Slavonije i Zapadnog Srijema.

Vijesti na beogradskoj i novosadskoj televiziji i radiju sve su više ličile na vijesti s ratnog područja, a ton vijesti je bilo kao izvještavanje sa stajališta napadača. Rezervni sastav vojske i milicije je pozvan u službu i mnogi, a i ne samo oni, slati su Hrvatsku. Zaredali su se i lijesovi s bojišta u Hrvatskoj. Vijesti koje su oni donosili bile su alarmantne: to su bile priče o uništenju i zatiranju svega što je hrvatsko pod krinkom 'preventivne obrane od ustaša'.

U nekim dijelovima Vojvodine nastao je novi sport pod nazivom 'Idemo da bijemo tuđmanovce'. Batinaške bande su Hrvate, koje su zatekli na ulici, prebili, nerijetko je taj trebao liječničku pomoć ili čak bolnicu, ali od straha nisu imali povjerenja ni u osoblje mjesne ambulante niti u bolnicu, jer su viđali osoblje tih ustanova u društvu batinaša. Vremenom su zaredali bombaški atentati na kuće i imanja Hrvata, prvo u Srijemu, a onda i u Bačkoj. Nasilna useljavanja, bez odobrenja vlasnika u kuće Hrvata na radu u inozemstvu su postala skoro svakodnevna i ubrzo se vidjelo da su 'useljavanja ugroženih' ponajčešće samo krinka za pljačku. Isto se tako brzo pokazalo da kad netko nastupi sa šubarom na glavi i kokardom na njoj ili da kaže da 'deluje' u ime Srpske radikalne stranke milicija ustukne i čak ni zapisnik ne napiše. Državno odvjetništvo nije podizalo optužnice čak ni za otvorene prijetnje smrću, jer za to 'nema pravne osnove'. Katoličke crkve su bile napadane, u mnogim mjestima su podmetnute bombe, neke su zapaljene. Mnogi su svećenici bili napadani, šikanirani, neki pretučeni da su jedva preživjeli. U to vrijeme smo imali mnogo studenata u Hrvatskoj. Njih je pogranična policija prilikom ulaska u zemlju redovito šikanirala, vrijeđala, oduzimala hrvatske putovnice, koje su više puta pronađene kod uhićenih kriminalaca po svijetu. Studenti su pozivani i na 'informativne razgovore' i ondje bili psihički, nerijetko i fizički maltretirani, pa i mučeni.

Zaredali su i pokušaji ubojstava i ubojstva Hrvata. To je trajalo s manjim ili većim intenzitetom cijelo vrijeme Miloševićevog režima, kaže Tonković i navodi kako opis cijele situacije i mnoge podatke cijenjeni čitatelj može naći u knjizi msgr. **Marka Kljajića** *Kako je umirao moj narod*.

Zvonko Sarić

(Nastavak razgovora s Belom Tonkovićem donosimo u sljedećem broju našeg tjednika.)

Duga tradicija našeg novinstva

Pojava lokalnog tiska u Subotici je usko povezana s gospodarskim, društvenim i urbanističkim razvojem grada, ali i buđenjem nacionalne svijesti bunjevačkih Hrvata

U povijesti novinstva u Vojvodini, dnevnik *Slobodna Vojvodina* (od 26. kolovoza 1945. *Hrvatska riječ*) zauzima značajno mjesto. U početku (koncem 1944.) je izlazio u Novom Sadu kao latinično izdanje glasila Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora za Vojvodinu. Svibnja 1945. je premješten u Suboticu, a od 26. kolovoza 1945. se pojavljuje kao *Hrvatska riječ*. Pod ovim naslovom list je izlazio do 3. kolovoza 1956., kada je odlukom Socijalističkog saveza radnog naroda Subotice preimenovan u *Subotičke novine*.

Slobodnoj Vojvodini, prije nego što je prešla u Suboticu i razvila se u *Hrvatsku riječ*, prethodile su *Zidne vijesti* koje su lijepljene po svim plakatnim mjestima u Subotici i *Radio vijesti*, koje su pokrenute 19. listopada 1944. kao glasilo Agitpropa Gradskog narodnooslobodilačkog odbora.

Vrijedi međutim imati u vidu da *Hrvatska riječ*, iako pokrenuta pod komunističkim vlastima, nije nastala nikakvim dekretom Glavnog narodnooslobodilačkog odbora Vojvodine. Naprotiv, novinstvo kod Bunjevaca-Hrvata u Subotici ima dugu tradiciju, koja datira još od preporoda bačkih Hrvata i *Bunjevačkih i šokačkih novina* (1870.) **Ivana Antunovića**, a ako se u obzir uzmu stare i rijetke publikacije kao što su *Ilirički kalendari* budimskih franjevaca, koje su sadržale i elemente novinstva, čak i od ranije, od 18. stoljeća.

Prolog

Pojava lokalnog tiska u Subotici je usko povezana s gospodarskim, društvenim i urbanističkim razvojem grada, ali i buđenjem nacionalne svijesti Bunjevaca-Hrvata. Istina, prvi subotički list datira još iz vremena Mađarske revolucije (1848. – 1849.). Naime, u ovo burno vrijeme je nastala potreba za obavještavanjem puka o uspjesima revolucije. Odgovarajući ovoj potrebi, kapelan subotičke župe sv. Terezije **Ferenc Szép** je 3. studenog 1848. pokrenuo list *Honunk állapota* (*Stanje naše domovine*), koji je izlazio povremeno, prema potrebi, do 8. siječnja 1849. Tiskan je u tiskari **Karla Bittermanna** u Subotici (osnovanoj 1844.).

Međutim, novinstvo u pravom smislu riječi zaživjelo je tek u drugoj polovici 19. stoljeća, kada su stvoreni nužni preduvjeti za njegov razvoj. U međuvremenu, Subotica je, kako s pravom primjećuje **Joso Šokčić** u svojoj neobjavljenoj knjizi *Sto godina tiska u Subotici 1848. – 1948.*, imala karakter palanke: »Subotica je bila velika zaostala palanka. Ulice i trgovi bez kaldrme, bez javne rasvjete, većina škola u privatnim kućama, knjižnice uopće nije bilo, već samo mnogobrojne gostionice i tovišta svinja. To je otprilike slika Subotice do sredine prošlog stoljeća (tj. 19. stoljeća – primj. V. N.), pa i dalje, do načelnikovanja **Laze Mamužića**

koji je prvi udario temelje urbanom karakteru Subotice (1884. – 1902.)«.

Počeci hrvatskog tiska

Razvoj novinstva u Subotici je, suprotno pogrešno i tendenciozno uvriježenom mišljenju o kulturnoj zaostalosti i indiferentnosti Bunjevaca-Hrvata, usko povezan s preporodnim pokretom kalačkog kanonika Ivana Antunovića, koji je sa svojim suradnicima 19. ožujka 1870. pokrenuo u Kalači tjednik *Bunjevačke i šokačke novine*. Iako su ove novine tiskane izvan Subotice, imale su subotički karakter. Naime, suradnici i čitatelji su bili uglavnom iz Subotice. Osim toga, izvještavale su o prilikama u Subotici.

Cenzurirani broj *Nevena* iz 1921.

Pojava *Bunjevačkih i šokačkih novina* potaknula je mađarsku inteligenciju u Subotici na pokretanje svog tiska. Tako se 1. siječnja 1871. pojavio prvi tjednik na mađarskom jeziku pod naslovom *Bácska*, kojeg je u prvo vrijeme uređivao **Đuro Radić**, profesor Subotičke gimnazije.

Suradnik Ivana Antunovića, **Kalor Milodanović** se poslije stečenog iskustva u uređivanju *Bunjevačkih i šokačkih novina*, riješio na samostalni pothvat, pa je pokrenuo *Misečnu kroniku* (1873.) i *Subotički glasnik* (1873. – 1876.), prije nego je emigrirao u Srbiju, gdje je stupio kao dobrovoljac u rat protiv Turske.

Milodanovićevim odlaskom iz Subotice nastala je praznina u hrvatskom novinstvu. Tek 15. siječnja 1884. kačmarski učitelj **Mijo Mandić** pokrenuo je u Baji mjesečnik *Neven*, koji je od 15. svibnja 1887. počeo izlaziti u Subotici.

Srbin, **Mladen Karanović** je 1893. pokrenuo *Subotičke novine* s podnaslovom »bunjevačko-šokački nedeljni list za misne obće stvari, prosvitu, zabavu i gazdinstvo«, koje su izlazile do 1898. Međutim, iako je bio namijenjen bunjevačkoj publici, ovaj list je imao srpski karakter, jer mu je cilj bio da tješnje poveže Bunjevce sa srpskim pokretom u Novom Sadu. To je donijelo bunjevačkoj inteligenciji više neprilika, jer ih je mađarska javnost sumnjičila za panslavizam, odnosno za podrivanje integriteta Ugarske.

Prva polovica 20. stoljeća

Neven je izlazio kao mjesečnik do 1. siječnja 1912., kada je pretvoren u tjedni list. Nakon položene kaucije, postao je 3. svibnja 1913. list s političkim sadržajem. Bio je u pravom smislu riječi list rodoljubivih Bunjevaca i Šokaca, a ne srpski list namijenjen Bunjevcima i Šokcima. Kao takav bio je pokretač mnogih inicijativa, od kojih vrijedi izdvojiti onu za osnivanje Školske zadruge 1914. Izlazio je do 25. srpnja 1914., kada je ugašen tako što je redakcija jednostavno pozvana u vojsku. Ponovo se pojavio 27. studenog 1918. kao glasilo Nacionalnog vijeća Bunjevaca i Srba. U međuvremenu, bunjevačka inteligencija je prostor za upražnjavanje svog prava na slobodu mišljenja tražila i dobivala u tisku Trojedne Kraljevine Hrvatske.

U razdoblju između dva svjetska rata *Neven* je s prekidom izlazio od konca 1918. do 1940., promijenivši niz urednika. Do 30. svibnja 1920. imao je podnaslov »glas slobode i narodnog jedinstva«. Nakon toga, jedno vrijeme je bio »politički vanstranački list«, a od 15. rujna 1920. glasilo Bunjevačko-šokačke stranke. Kao glasilo nacionalno svjesne inteligencije, branio je hrvatstvo Bunjevaca. Tako u broju od 21. prosinca 1920. prosvjeduje protiv jedne izjave predsjednika vlade **Milenka Vesnića**, u kojoj se dovodi u pitanje nacionalna svijest Bunjevaca:

»Posebna bunjevačka nacija? Pa tko to stvara g. Ministre? Zar nisu Bunjevci 1918. godine učinili u Subotici prevrat pod hrvatskim barjakom, kao simbolom svoje nacije? Zar nisu Bunjevci dosta jasno manifestovali svakom prigodom, da se smatraju onim što jesu, tojest Hrvatima? Njihova borba za latinicu, za zaštitu katoličke religije zar nisu dokazi? No ako bi se mislilo da je to rad inteligencije ili kakova propaganda, treba se popitati kod bunjevačke paorije, dali se smatra posebnom nacijom ili Hrvatima?»

Zbog sličnih izjava *Neven* je često puta bio zaplijenjivan ili cenzuriran. Sve do svog gašenja početkom 1932. *Neven* je imao hrvatski karakter. Pokrenuo ga je ponovno 1935. Joso Šokčić, koji mu je dao prorežimski antihrvatski pravac. U tom duhu uređivao ga je do konca 1939., kada ga je predao **Blašku Rajiću**. Međutim, početkom veljače 1940. objavio je još jedan broj.

Tjednik *Subotičke novine* iz 1940.

Paralelno s *Nevenom*, u Subotici je izlazio čitav niz hrvatskih listova, od kojih su najznačajnije *Subotičke novine* (jedno vrijeme *Hrvatske novine*). Njihov nominalni urednik je bio Blaško Rajić, ali su ih stvarno uređivali njegovi suradnici, u prvo vrijeme **Miško Prčić**, a kasnije mlađa generacija bunjevačke inteligencije škološana u Hrvatskoj (**Ivan Kujundžić**). Poslije gašenja *Nevena* 1932. pa sve do 1941. ovo je bio jedini hrvatski list, koji je nastavljao tradiciju bunjevačkih preporoditelja Ivana Antunovića, **Paje Kujundžića** i starije generacije nevenaša, zalažući se za autentične interese bačkih Hrvata.

Vladimir Nimčević

Đuro Vidmarović, predsjednik Društva hrvatskih književnika

Književne veze domovine i rasuća

*Bez doprinosa hrvatskih književnika udruženih u DHK ne možemo niti zamisliti hrvatsku kulturu i kulturnu baštinu * Hrvatska književnost ima dva plućna krila: domovinsko i izvandomovinsko * Jako smo zainteresirani za književno stvaralaštvo na hrvatskom bunjevačkom idiomu. Taj idiom je posebna vrijednost hrvatskoga jezika*

Intervju vodio: Davor Bašić Palković

Đuro Vidmarović (Piljenice kraj Lipovljana, 1947.) je pjesnik, književni povjesničar, kritičar i prevoditelj koji od 2017. obnaša dužnost predsjednika Društva hrvatskih književnika, udruge osnovane daleke 1900. u Zagrebu sa svrhom »da se književnici udruže i podupru te da bez obzira na političke smjerove unaprjeđuju hrvatsku književnost«.

Studij povijesti i filozofije završio je 1972. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Radio je kao srednjoškolski profesor, bio saborski zastupnik u dva mandata od 1990. te hrvatski veleposlanik u Ukrajini 1995.-99. Objavio je pjesničke zbirke *Bujice i bregovi* (1985.), *Pečat od magme* (1988.), *Koraci* (1991.), *Horus u krletci* (2007.). Proučava književnu povijest hrvatskih nacional-

nih manjina u europskim zemljama (*Suvremeni tokovi u pjesništvu mađarskih Hrvata*, 1991.; *Gradišćanskohrvatske teme*, I-II, 1996.-98.; *Teme o Hrvatima u Mađarskoj*, 2008.; *Hrvatsko rasuće*, 2009. i dr.). Objavio je zbirke prikaza, ogleda i polemika *Paprat i lišaji* (2008.), *Protiv tmine* (2008.) i *Čuvari sna* (2015.). Prevodi s ukrajinskoga, ruskog i slovenskog jezika. Sastavljač je i jedan od prevoditelja *55 suvremenih židovskih pjesnika* (2004.).

U intervjuu za naš tjednik, osim o značaju i radu DHK-a, Vidmarović govori o izvandomovinskoj hrvatskoj književnosti (s posebnim naglaskom na književnost vojvođanskih Hrvata) te njezinim vezama s maticom.

Društvo hrvatskih književnika, na čijem se čelu nalazite od 2017., postoji već 120 godina. Preživjelo je različite povijesne trenutke i društvena uređenja. Koliko je ono vidljivo i koja je njegova uloga danas u javnom životu Hrvatske?

Društvo hrvatskih književnika je najstarija udruga hrvatskih književnika i jedna od najstarijih u Europi. Njegova je uloga u povijesti hrvatskoga naroda nezaobilazna, a usudujem se kazati i presudna. Bez obzira na političke mijene, promjene režima i ideologija, raznovrsne pritiske kojima su hrvatski književnici bili izloženi, DHK je bilo trajno uz svoj narod, čuvajući mu materinski književni jezik kao najvažniji čimbenik narodnosne opstojnosti,

odnosno etničke samoidentifikacije. Bez doprinosa hrvatskih književnika udruženih u DHK ne možemo niti zamisliti hrvatsku kulturu i kulturnu baštinu. Istu ulogu DHK ima i danas. Ono nije više eksponirano na politički način kao u vrijeme nepostojanja hrvatske države, ali je eksponirano svojim stvaralačkim potencijalom i književnim uspjesima kojima obogaćuje hrvatsku stvarnost kao i u ranija vremena.

Na dužnost predsjednika DHK-a stupili ste sredinom 2017. godine. Koje biste aktivnosti i projekte Društva u protekle četiri godine posebno istaknuli?

U protekle četiri godine DHK je imalo veliki broj aktivnosti, ali je bilo nekoliko presudno važnih problema s kojima se moralo

suočiti. Navodim kao ilustraciju samo dva od njih. Prvi je problem nastao kada je zgrada (palača Kolmar) u kojoj su prostorije DHK bila vraćena nasljednicima obitelji kojima su partizani istu 1945. nacionalizirali, odnosno oteli. Trebalo je voditi duže pregovore kako bi država u ovom slučaju pomogla i dogovorila se s vlasnicima zgrade glede našeg ostanka na istoj adresi. Hvala Bogu, u tome smo uspjeli. Drugi veliki problem zbio se 22. ožujka 2020. kada je Zagreb zadesio potres u kojem je i naša zgrada doživjela velika oštećenja. Bili smo prisiljeni dislocirati naš ured, ali smo odlučili nastaviti s kontinuitetom u radu kao da se »ništa nije dogodilo«. Uz potres zadesila nas je i epidemija koronavirusa koja je onemogućila jedno vrijeme komunikaciju središnjice Društva s ograncima, a predsjednik se nalazio u samoizolaciji. U tim teškim uvjetima uspjeli smo organizirati se i dobiti dozvolu da sami krenemo u obnovu naših prostorija, mimo ostalih stanara u zgradi. Hvala Bogu, u našem osiguranju postojala je i stavka za potres. Zbog toga smo mogli izvršiti stručnu analizu naših prostorija i oštećenja te raspisati natječaj za najpovoljnijeg izvođača u obnovi tih prostora. Ta je obnova u tijeku i mi se nadamo kako će završiti sredinom rujna.

Tijekom epidemije, na to želim upozoriti, naše aktivnosti, kao što su npr. promocije knjiga, organizirali smo online koristeći se suvremenim digitalnim sistemom. Do kraja rujna moramo održati godišnju izbornu Skupštinu i izabrati novo vodstvo DHK.

Spomenuli ste epidemiju koronavirusa. Kako je ona utjecala na književni život u Hrvatskoj?

Književni je život u Hrvatskoj tijekom epidemije koronavirusa (Covid-19) bio zaustavljen na razini književnih susreta, okruglih stolova i javnog predstavljanja književnih djela. Ono što je preostalo bile su digitalne mreže tzv. online promocije. I tome su se naši književnici prilagodili. Čak su i stvarali u tim uvjetima specifična književna djela. Naravno, u teškoj situaciji našli su se kolege slobodni umjetnici, jer su izgubili mogućnost suradnje s časopisima, TV kućama i javnih nastupa. U pomoć je uskočilo Ministarstvo kulture i osiguralo im potrebnu novčanu pomoć.

Predmet Vašeg istraživanja su i književne baštine i povijesti autohtonih hrvatskih manjina u susjednim zemljama o čemu ste objavili više stotina prikaza, članaka i studija. Otkuda ovaj Vaš interes za Hrvate u susjednim zemljama i njihovu književnost?

Vrlo slojevito pitanje. Odgovor na njega mogao bi stati u jednu knjigu. Zbog toga ću biti vrlo kratak. Problemom, odnosno fenomenom hrvatskih autohtonih nacionalnih manjina u susjednim državama, počeo sam se baviti prije više od četrdeset godina. Od tada do danas objavio sam mnogo članaka koje ste spomenuli, ali i desetak knjiga.

Kao mlad povjesničar počeo sam istraživati prošlost moga rodnog kraja, a to je zapadna Slavonija. Ulazeći u literaturu otkrio sam kako su stanovnici zapadne Slavonije odnosno njezinog južnog dijela koji je obuhvaćao veliki feud feudalne obitelji Svetački, godine 1538., zbog turske najezde emigrirali u zapadnu Ugarsku. Ponesen mladenačkim entuzijazmom odlučio sam potražiti naselja Vedešin i Umok u kojima su se, prema nekim povijesnim izvorima, nastanili izbjeglice iz moga zavičaja. I tako je krenulo. Pronašao sam ih u Mađarskoj uz južnu obalu Nežiderskog jezera. Preko njih upoznao sam gradišćanske Hrvate koji žive u četiri države: Mađarskoj, Austriji, Slovačkoj i Češkoj. Tada je između Mađarske i Austrije postojala željezna zavjesa i

komunikacije su bile vrlo komplicirane. Osim mađarskog ogranka gradišćanskih Hrvata, upoznao sam i ostale hrvatske etničke granke u velikom etničkom arhipelagu koji čine Hrvati u Mađarskoj. Svaki od tih ogranka živio je kroz povijest samostalno stvorivši vlastito narječje i subetnički identitet. Danas većine tih ogranka više nema jer ih je »pojela« asimilacija, npr. više nema niti jednog Hrvata - Tota, Hrvata - Dalmatina, Hrvata - Ilira, budimskog Hrvata, a pred asimilacijom su Hrvati - Raci i Hrvati - Bošnjaci, a još se donekle drže pomurski Hrvati, podravski Hrvati, Hrvati - Šokci i Hrvati - Bunjevci.

Slijedilo je upoznavanje i proučavanje ostalih hrvatskih manjina. I tako sam se susreo s poviješću i kulturom Hrvata - Šokaca i Hrvata - Bunjevaca u Vojvodini, Hrvata na Kosovu, poglavito janjevačkih Hrvata, Hrvata u Rumunjskoj, poglavito karaševskih Hrvata i Hrvata u južnoj Italiji - moliških Hrvata, te bokokotorskih Hrvata, o kojima sam upravo objavio opširnu knjigu. Bio sam mlađi, što mi je omogućavalo i fizički upoznati te hrvatske etničke granke, susresti se s njihovim vodećim intelektualcima i političkim predstavnicima. Nakon autohtonih manjina svoj interes sam proširio i na hrvatsku dijasporu, poglavito onu u prekomorskim zemljama. Tako je nastala i moja knjiga *Hrvatsko rasuće*.

Kako vidite poziciju tzv. hrvatskih manjinskih književnosti u kontekstu ukupne hrvatske književnosti, kako u njezinoj povijesti tako i u sadašnjosti?

U ovom času, s punom odgovornošću mogu kazati kako na ovim, kako bi rekao **Tomislav Žigmanov**, »rubovima«, djeluje nekoliko književnika čije djelo možemo uvrstiti u gornji dio suvremene hrvatske književnosti. Bez da ostale diskriminiram, navest ću, po mome mišljenju, te autore. To su **Nikola Benčić** i **Jurica Čenar** iz Austrije, **Stjepan Blažetin** i pokojni **Josip Gujaš - Đuretin** iz Mađarske, **Jasna Melvinger**, **Milovan Miković** i **Tomislav Žigmanov** iz Srbije, odnosno Vojvodine, **Antonio Sanmartino** iz Molisea u južnoj Italiji, **Adrijan Vuksanović** iz Boke Kotorske odnosno Crne Gore te **Ljerka Toth-Naumova** iz Makedonije. Glede književnika iz rasuća u ovaj klub uvrstio bih akademika **Vinka Grubišića** iz Kanade i **Dragu Šaravanju** iz Australije.

Veliki su izazov za hrvatske književne povjesničare književnici hrvatskoga podrijetla koji su prihvatili kao svoj literarni diskurs jezik zemlje primateljice. Npr. u Republici Čile djeluje začuđujuće velik broj istaknutih književnika podrijetlom s otoka Brača, a koji pišu na španjolskom jeziku.

Hrvatska književnost ima dva plućna krila: domovinsko i izvandomovinsko, odnosno književnost koja nastaje unutar državnih granica Republike Hrvatske i onu koja nastaje i živi izvan tih državnih granica.

Koliko su i na koji način hrvatski književnici iz Vojvodine, odnosno Srbije, uključeni u projekte DHK-a? Poznato je, primjerice, kako postoji dobra suradnja ovdašnjih autora s Ogrankom slavonsko-baranjsko-srijemskim DHK-a na sunakladničkim pothvatima te oko nekih manifestacija kao što su Dani A. G. Matoša, Dani Josipa i Ivana Kozarca ili Hrvatska književna Panonija... Može li DHK pomoći da se njihov književni glas snažnije čuje u matičnoj Hrvatskoj?

Dobro ste uočili vezu između hrvatskih književnika u Vojvodini s Ogrankom DHK u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Upravo je to i

zadatak ovoga Ogranka. Suradnja s njime istovjetna je suradnji sa središnjicom DHK.

Što se tiče tzv. središnjice odnosno Zagreba, za suradnju nema prepreka. Naši časopisi *Republika* i *Bridge/Most* otvoreni su za književnu suradnju s kolegama iz Srbije. Svaki član DHK bez obzira na mjesto prebivanja ima pravo predstavljati svoje knjige u prostorijama DHK, ali isto tako birati i biti biran u sva tijela naše udruge. Ovdje je riječ o komunikaciji koju ometa donekle granica. Nekoliko književnika, koji su podrijetlom iz Vojvodine, i sada živi u Zagrebu, a neki su dali nezaobilazan doprinos hrvatskoj književnosti u tzv. metropoli. Npr. pokojni dr. sc. **Ante Sekulić, Ante Jakšić, Juraj Lončarević**, te sada **Lajčo Perušić**, zaorali su duboku brazdu u našoj književnoj metropoli.

Shvaćam probleme s kojima se suočavate. Upozoravam kako u Subotici postoji Generalni konzulat Republike Hrvatske koji bi trebao biti obaviješten o svim vašim problemima i o njima informirati svoju vertikalu u Zagrebu, ali i vodstvo DHK. Problem može predstavljati i politika, poglavito ona visoka jer Hrvati u Srbiji često puta naglašeno ovise o politici Republike Srbije prema Hrvatskoj. Stvara se pozitivna, odnosno negativna politička klima. Ona djeluje i na književnike, poglavito mlađe. Drugi veliki problem su recipijenti. A taj je problem povezan s distribucijom knjiga. Na tom području urađeno je vrlo malo.

Koliko Društvo trenutačno ima članova iz Srbije? Kako eventualno zainteresirani autori to mogu postati?

U ovom trenutku mislim da DHK ima pet ili šest članova iz Srbije. Oni mlađi književnici koji žele postati članovima DHK mogu to na jednostavan način, sukladno Statutu DHK. A to znači: podnijeti molbu za prijem središnjici DHK u Zagrebu, uz uvjet da autor ima najmanje dvije estetski kvalitetne knjige. Nakon toga njegove će knjige proučiti Povjerenstvo DHK za prijem novih članova i dati preporuku za prijem u članstvo, odnosno preporučiti da se dotična molba odbije. Preporuka se daje Upravnom odboru DHK i on ima posljednju riječ. Iduća Skupština formalno-pravno potvrđuje ovaj prijem.

Pratite li, te kako ocjenjujete stanje na književnoj sceni Hrvata u Srbiji? Nažalost, u posljednjih nekoliko godina preminula je nekolicina književnika starije generacije – Ante Sekulić, Lazar Merković, Petko Vojnić Purčar, Vojislav Sekelj, Milivoj Prčić. Vjerojatno znate da tu postoje dva književna časopisa na hrvatskom jeziku – *Klasje naših ravni* i *Nova riječ*...

U Vojvodini je došlo do naraštajne smjene među hrvatskim književnicima. Nažalost, napustila su nas velika imena koja ste spomenuli. Od starijih naraštaja ostala je Jasna Melvinger, dobitnica priznanja DHK za životno djelo *Ivan i Josip Kozarac*. Srednji i mlađi naraštaj predvodi Tomislav Žigmanov i ako svi krenu njegovim stopama i pokažu njegovu kreativnost i upornost, hrvatska književnost u Vojvodini neće biti ugrožena. Časopisi koje ste spomenuli kao i izdavačka kuća pokazuju kako i u politički kompliciranim uvjetima, uvjetima kada materinski jezik, a poglavito njegova književna varijanta nemaju prođu u javnosti, književnici mogu stvarati dobra djela. Jako smo zainteresirani za književno stvaralaštvo na hrvatskom bunjevačkom idiomu. Taj idiom je posebna vrijednost hrvatskoga jezika. Prilika je da ga čuvate i njegujete i njemu obogaćujete svekoliku kulturu hrvatskoga naroda.

Bavili ste se i politikom, bili ste saborski zastupnik i diplomat (hrvatski veleposlanik u Ukrajini). U tom smislu, pratite li život Hrvata u Srbiji, te kako ocjenjujete položaj ove hrvatske manjine?

Hvala na podsjećanju. Skromno molim, nemojte zaboraviti kako sam dvije godine bio i hrvatski zastupnik u gornjem domu tadašnjeg jugoslavenskog parlamenta koji se zvao Vijeće Republika i Pokrajina SFRJ. U tom svojstvu sudjelovao sam na osnivačkoj skupštini Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini. Bio sam zastupnik u I. i II. sazivu Hrvatskoga Državnoga Sabora. Nakon toga sam imenovan izvanrednim i opunomoćenim veleposlanikom Republike Hrvatske u Ukrajini. Nakon toga, 2002. godine dragovoljno sam se povukao u mirovinu i nastavio djelovati kao književnik.

Uvlačite me u politiku. Ali moram vam odgovoriti na tako direktno i osjetljivo pitanje. Ne, nisam zadovoljan položajem hrvatske nacionalne manjine u Republici Srbiji. Bilo bi normalno i bio bi to veliki doprinos razvijanju dobrosusjedskih odnosa između Srbije i Hrvatske kada bi Hrvati u Srbiji imali isti politički i zakonodavni tretman kao i Srbi u Hrvatskoj. Dakle, najmanje tri parlamentarna zastupnika, elitna gimnazija, dobro organizirana Crkva, brojna kulturna društva, tjedne novine naglašenog oporbenog karaktera, televizijske emisije i konačno mjesto potpredsjednika u Vladi. Nadam se da nisam ovim odgovorom otišao predaleko.

Društvo hrvatskih književnika

Odgođen susret hrvatskih književnih kritičara

Zbog pogoršane epidemiološke situacije u Đakovu, odgođene su predviđene programske aktivnosti 23. Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara, jedine nacionalne manifestacije hrvatske književne kritike.

Manifestacija će se održati u kasnijem terminu, kao i dodjela Povelje uspješnosti i Nagrade Julija Benešića koja se tradicionalno priređuje u studenom tekuće godine.

Nakon što je 15. lipnja istekao rok za prijavu knjiga na natječaj za Nagradu i Povelju Julija Benešića, o ovogodišnjim laureatima će odlučiti Povjerenstvo za dodjelu Povelje i Nagrade u sastavu:

dr. sc. **Goran Rem**, dr. sc. **Vlasta Markasović** i književnik **Adam Rajzl**.

U tijeku je i tiskanje 22. Zbornika Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara, koji će također biti predstavljen u novom terminu, kada se steknu uvjeti. Središnja tema ovogodišnjeg Zbornika je izbor kritika i studija novog i mlađeg naraštaja hrvatskih književnih kritičara u Vojvodini.

Organizatori Đakovačkih susreta hrvatskih književnih kritičara su Ogranak Matice hrvatske Đakovo i Ogranak slavonsko-baranjsko-srijemski Društva hrvatskih književnika (DHK).

H. R.

U Baji otvoren Hrvatski kulturni dom

Potporna opstojnosti Hrvata u Mađarskoj

U četvrtak, 16. srpnja, u Baji (Mađarska) je otvoren Hrvatski kulturni dom. Dom je svečano otvorio mađarski državni tajnik **Miklós Soltész**, zadužen za odnose s Crkvom i nacionalnostima. Renovirana zgrada u središtu Baje, kazao je, mora poslužiti opstanku Hrvata u Mađarskoj u njihovoj kulturi, jeziku i kršćanstvu. Mađarska vlada ovome daje svoju punu potporu i pomoć, dodao je.

Soltész je kazao kako su Mađari i Hrvati povezani kršćanskom vjerom i zajedničkom kulturom, kao i s petnaest tisuća Mađara koji žive u Hrvatskoj i desecima tisuća Hrvata koji žive u Mađarskoj. Podsjetio je na to da su nacionalnosti u Bács-kiskunskoj županiji dobile ukupno 25 milijuna kuna, uključujući hrvatsku zajednicu, koja može potrošiti gotovo sedam milijuna kuna na renoviranje u četiri projekta.

Na otvorenju je govorio i **Róbert Zsigó**, predstavnik Sabora Fidesz regije i državni tajnik zadužen za nadzor prehrambenog lanca Ministarstva poljoprivrede.

»U upravo otvorenom kulturnom središtu će Hrvati u Bács-kiskunskoj županiji imati priliku vježbati, živjeti i prenositi, te očuvati svoju kulturu«, kazao je Zsigó.

Svečanom otvorenju Hrvatskog kulturnog doma u Baji nazočili su i hrvatski veleposlanik u Budimpešti **Mladen Andrić** i predsjednik hrvatske lokalne vlasti, odnosno Hrvatske samouprave i ravnatelj Kulturnog centra **János Gugán**.

(Hrvatski glasnik)

Obavijest za učenike putnike srednjih škola

Iz Tajništva za društvene djelatnosti Gradske uprave Grada Subotice obavještavaju učenike putnike srednjih škola da će se mjesečne karte za putovanja rješavati u srednjim školama u koje su upisani.

Ovo vrijedi samo za učenike koji su stanovnici Grada Subotice.

Učenicima putnicima koji iz subotičke općine putuju za Bačku Topolu, Kanjižu, Sombor, Novi Kneževac ili neku drugu općinu, zahtjeve za regresirane mjesečne karte predavat će u Gradskom uslužnom centru Grada Subotice od 22. srpnja do 14. kolovoza 2020. godine. Potvrde za mjesečne karte izdavat će se od 20. do 31. kolovoza 2020. godine i to od 10 do 13.30 sati u Gradskoj upravi, Trg slobode broj 1, III. kat, ured 305.

Ukoliko učenici do ovoga datuma ne završe praksu ili upis u naredni razred, potvrde će se izdavati i naknadno.

Za reguliranje prava za mjesečnu kartu učenici trebaju priložiti: preslik osobne iskaznice (ako učenik nema, onda jednog od roditelja); overenu potvrdu škole o upisu (potvrda mora sadržati obrazovni profil i napomenu da učenik prvi put upisuje razred); dokaz o pozitivnom uspjehu (ovjereni preslik đачke knjižice

koja mora biti potpisana od ravnatelja škole i razrednika i ovjeren pečatom škole ili ovjeren preslik svjedodžbe).

Nepotpuna dokumentacija neće biti uzeta u razmatranje.

Učenici lošeg materijalnog stanja, koji nisu u mogućnosti plaćati cijenu regresirane mjesečne karte, trebaju se obratiti Centru za socijalni rad grada Subotice, Alekse Šantića broj 27, za oslobađanje plaćanja učešća za cijenu mjesečne karte.

Učenici linearno plaćaju 1.800,00 dinara od pune cijene mjesečne karte.

Učenicima srednjih škola koji su upisani u susjedne gradove i općine na obrazovne profile koji su verificirani u srednjim školama na području Grada Subotice, putni troškovi se ne participiraju. Iznimno od stavka 1 ovoga članka, putni troškovi se participiraju ako u školskoj godini nije otvoren odjel verificiranog obrazovnog profila na nastavnom jeziku na kojemu učenik pohađa nastavu.

Učenicima srednjih škola koji su upisani u susjedne gradove i općine na obrazovne profile koji nisu bili verificirani u srednjim školama na području Grada Subotice u školskoj godini kada su upisali prvi razred, a verificirani su tijekom njihova školovanja, nastavlja se participiranje putnih troškova.

Učenicima srednjih škola koji ponavljaju razred, putni troškovi se ne participiraju.

Informacije na telefon: 024 626 883.

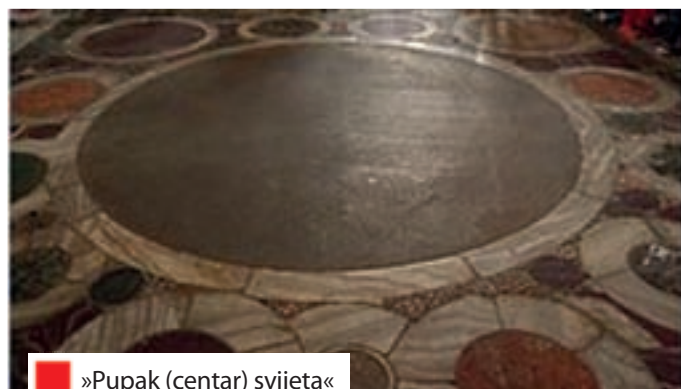
Hagia Sophia

U poplavi vijesti o pandemiji koronavirusa kod nas i na cijeloj zemaljskoj kugli, stidljivo se pojavila jedna vijest iz oblasti univerzalne kulture: Turski sud je poništio odluku da istanbulska Aja Sofija neće više biti muzej, nego će ponovno biti vjerski objekt - džamija. Ova izuzetna građevina ove godine 27. prosinca slavit će svoj 1483. rođendan. Njena gradnja počela je 3. veljače 532. godine, uklanjanjem ruševine prethodnog hrama. Naime, na ovoj lokaciji postojala su dva hrama, prvi je sagradio sin Velikog **Konstantina** osnivača grada, **Konstantin II.** koji je posvećen 360. godine. Crkva je podignuta na mjestu nekadašnjeg poganskog hrama. Ova crkva je stradala u namjerno izazvanom požaru. Novu crkvu izgradio je **Teodozije II.** 415. godine, ona je ponovno spaljena u vrijeme Nikejskog ustanka. Za vrijeme cara **Justicijana I.** počela je gradnja sadašnje bazilike, koja je posvećena prosinca 537. godine. Glavni graditelji, projektanti su bili **Izidor Miletski** i matematičar **Artemije Troski** koji su vodili 100 majstora-neimara i 10.000 radnika u petogodišnjoj gradnji. U početku zvala se Megala Ekklesia (Velika Crkva) i bila je centar Palatinum Sanctuma (Svete palače). Kasnije je posvećena Hagiji Sofiji, Svetoj (Božanskoj) Mudrosti, zove se i Crkva Premudrosti Gospodnje. Vanjski izgled crkve je vrlo jednostavan, bez ukrasa, jer po mišljenju tadašnjih graditelja unutrašnjost treba biti, kao i kod čovjeka, sadržajna i bogata. Doista, unutrašnjost je veličanstven jedinstveni prostor površine na koju se može smjestiti jedan manji nogometni teren. Krov se sastoji od jedne ogromne kupole promjera 38,07 m i dvije polukupole, koje se sa strane naslanjaju na glavnu kupolu. Upravo ova glavna kupola se prvi put srušila 20 godina poslije izgradnje (557.) uslijed jednog zemljotresa. Krajem X. stoljeća kupola se ponovno srušila iz istog razloga, a obnovljena je 989. godine.

Burni događaji pod kupolom

U unutarnjem dijelu hrama postoji jedan ukrašeni posebni dio poda, koji se zove Omphalos (Pupak svijeta, simbolički - središnjica Univerzuma). Na tom mjestu su krunisani svi bizantijski carevi. Hagia Sophia je bila i sjedište konstantinopoljskog glavnog svećenika - patrijarha. Naime, dok je kršćanstvo bilo jedinstveno nije postojala centralna vlast, nego je postojalo pet patrijaršija: u carskom Rimu, Jeruzalemu, Aleksandriji, Antiohiji i Konstantinopolisu. Uslijed širenja islamskih usvajanja na koncu su ostale dvije: središte zapadnog dijela Rimskog carstva Rim i sjedište istočnog dijela Konstantinopolis. Ova dva dijela jedinstvenog kršćanstva stalno su se natjecala za prevlast. Upravo pod kupolom Svete Mudrosti je 1053. godine izaslanik tadašnjeg pape **Lava IX.** uručio pismo glavnom svećeniku - patrijarhu, da je izopćen iz kršćanske crkve. Naravno, on to nije prihvatio i tada je došlo do konačnog cijepanja jedinstvenog kršćanstva koje se naziva velikim raskolom. Tada je nastala zapadna Katolička crkva i istočna Ortodoksna crkva. Ortodoksne crkve nemaju jedinstveno vodstvo, nego svaka (nacionalna) crkva je

autokefalna, autonomna, s tim da i dalje konstantinopoljskog patrijarha nazivaju glavnim. Ova ortodoksna bazilika je kratko vrijeme postala i katolička crkva, za vrijeme Latinskog carstva (1204. – 1261.) kada je Križarska vojska osvojila grad. Križari, a potom i Venecijanci su uredno (po običaju) opljačkali i Hagiu Sophiju, a osim dragocjenosti odnijeli su i veliku brončanu ulaznu kapiju, četiri brončana konja, koji sad krase crkvu Svetog Marka u Veneciji. Islamska osvajanja su stigla i do glavnog grada bizantijskog carstva, koji je **Mehmed II.** osvojio 29. svibnja 1453. godine. Odmah je baziliku pretvorio u džamiju, ali zadržao je ime - novoturski: Ayasofya, novogrčki: Aja Sofia. Osvajači su po-

»Pupak (centar) svijeta«

čeli obnovu prilično oronule građevine, temeljitu rekonstrukciju je izvršio najbolji turski graditelj **Sinan** paša 1573. godine. On je dogradio, pored postojećih, još dva minareta. **Sulejman Veliki** je 1526. godine zauzeo Budim, glavni grad Mađarske kraljevine i temeljito ga je opljačkao. Mađu ostalima je u Aja Sofiju smjestio i dva ogromna brončana renesansna svijećnjaka iz glavne budimske crkve, koji su tu i danas.

Svjetska kulturna baština

Kemal Atatürk (Otac Turske) je u svojoj zemlji izvršio temeljite reforme u želji da se približi prije svega Zapadnoj Europi. Izvršio je reformu pisma i prihvatio latinično pismo, ženama je zabranio nošenje svakakvih marama, a Aja Sofiju je počeo graditeljski istraživati i obnavljati (1931.), tada pronađene mozaike nisu prekrili kao što su bili ranije (islamska vjera ne dozvoljava prikazivanje ljudski likova), a zgradu je 1935. godine proglasio muzejom, koja je od 1985. na popisu Svjetske kulturne baštine (UNESCO). Fundamentalistički islamski ideolozi stalno su se bunili protiv Atatürkove odluke, jer smatraju da je osvajanje Hagia Sophije simbol konačne pobjede islama nad kršćanstvom. Sadašnji predsjednik Turske je naginjao ovim idejama i dok je bio gradonačelnik Istanbula, izborno obećanje je bilo: pretvaranje Aja Sofije u džamiju, koju mogu posjetiti i turisti, naravno muškarci i žene odvojeno. Svjetske i vjerske vođe protestiraju, a sudbina mozaika još se ne zna.

Obnavlja se fond bunjevačke nošnje

Dio sredstava za ovaj projekt HKC je osigurao na natječajima Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH i Ministarstva kulture Republike Srbije

Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo* iz Subotice ove godine slavi veliki jubilej – 50 godina postojanja i rada. Jedan od projekata kojega provode u povodu ovoga jubileja jest i obnova fundusa nošnje, konkretno bunjevačke narodne nošnje, po kojoj je Centar sa svojim folklorasima svakako i najpoznatiji. Tako je i u tijeku šivanje novih kompleta muške i ženske bunjevačke nošnje.

Projekt će ukupno stajati oko milijun dinara. Pola milijuna dinara za ove namjene HKC je osigurao na natječajima Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Ministarstva kulture Republike Srbije, a ostatak će biti, kako kažu, osiguran od privatnih donatora.

»U cilju sagledavanja naših potreba, radili smo i inventar našeg fundusa nošnje. Konstatirali smo kako je dio te nošnje dosta star te budući da ima muzejsku vrijednost treba biti sačuvan odnosno nošen samo u posebnim prilikama. Također, imamo i porast broja članova, što nas je navelo da osmislimo projekt koji će se ticati obnove fundusa bunjevačke nošnje. Šiva se takozvanih sedam, trojki' iz koreografije *Bunjevačko momačko kolo*. To su dvije ženske i jedna muška nošnja, puta sedam. Osigurali smo trenutno sredstva za pet 'trojki'. Također, planiramo šivati i još neke dijelove nošnje koji nedostaju ansamblu – košulje, čakšire i prsluke«, kaže predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* **Lazar Cvijin**.

Inovacije u šivaoni

Nošnje se šivaju u subotičkoj šivaoni *Iva*, a na izradi rade **Nada Sudarević** i **Ružica Kozma**. Kao velike zaljubljenice u ovaj vid

tradicijske kulture, one su već ranije skupa izrađivale bunjevačku nošnju za potrebe KUD-a *Tanac* iz Pečuha i hrvatskog obrazovnog centra HOŠIG u Budimpešti. A kako njihovi sinovi plešu u HKC-u *Bunjevačko kolo*, redovito pomažu ansamblu oko popravki stare nošnje za potrebe nastupa.

»Ovo nam je do sada najveća zadaća. Krojeve smo uzimali od nošnji iz fundusa *Bunjevačkog kola* te nošnji iz vrlo vrijedne privatne kolekcije **Grge Piukovića**. Profesionalna modelarka nam je pomogla u izradi krojeva. Neki materijali koje koristimo su novi, a trudimo se primijeniti i neke nove tehnologije vezane za šivaću industriju. Recimo, u slučaju izrade plišanih detalja. To je jedna od preporuka s Radionice narodnih nošnji u organizaciji Hrvatske matice iseljenika koju sam pohađala«, kaže **Nada Sudarević**.

Poznata lionska svila, koja krasi stariju nošnju HKC-a, može se i danas nabaviti, ali je, kako ukazuje **Ružica Kozma**, jako skupa i naručuje se samo u jako velikom komadu. Nova nošnja se šiva od novih materijala koji, kako kažu šivačice, veoma sliče originalnima. Materijale su nabavljali u Subotici, Beogradu pa čak i u dalekom Istanbulu.

»Išle smo u Istanbul u nabavu ukrasnih traka (portova), a tamo su nam izradili i kopče i *pucad* za prsluke, po uzoru na originale iz fundusa«, kaže Ružica Kozma.

Promocija

Folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* trenutno ima više od 120 članova u četiri skupine, od kojih je najbrojniji tzv. izvođački an-

Ružica Kozma i Nada Sudarević

sambl. Voditeljica Odjela **Senka Horvat** kaže da će im nova nošnja puno značiti u budućem radu.

»Nova nošnja nam puno znači. Ona se šiva po mjeri današnjih djevojaka koje su šire i više nego li su nekad djevojke bile. To je za nas premija. Ovo će nam olakšati nastupe, brže ćemo se moći spremati, nekad nam je to uzimalo i po 45 minuta«, kaže Senka Horvat.

Svečano predstavljanje novih nošnji je već trebalo biti priređeno u sklopu programa koje je Centar planirao za proslavu svoje 50.

obljetnice, poput velikoga koncerta na paličkoj Ljetnoj pozornici. Međutim, epidemija koronavirusa ih je, kao i brojne druge aktere kulturnoga života, u tomu spriječila. No, kako napominju u HKC-u, oni sve svoje planirane aktivnosti planiraju održati, pa tako i predstavljanje novih kompleta nošnje. Ova je promocija načelno pomaknuta za listopad, a ako epidemija bude potrajala, bit će održana dogodine.

D. B. P.

Stambeni razvoj Subotice

Granica »skratila« katastarski prostor

Podaci Republičkog geodetskog zavoda pokazuju da je Subotica u samom vrhu gradova u Republici Srbiji kada se promatra tržište nekretnina. Točnije, zauzima visoko četvrto mjesto, iza Beograda, Novog Sada i Niša. Ovakav podatak je nesumnjivo zanimljiv, ali zahtijeva detaljniju analizu koja će nam otkriti pozadinu ove navodne atraktivnosti Subotice.

Usporedbe s ostalim gradovima

Kada pogledamo ovaj slijed najtraženijih gradova Srbije, lako je primijetiti da su to upravo i gradovi s najvećim brojem stanovnika. Beograd, Novi Sad i Niš, osim što imaju veći broj stanovnika, imaju i šire područje koje migracijski gravitira k ovim gradovima. Subotica je po ovoj statistici jedino još iza Kragujevca koji nije toliko privlačan na polju tržišta nekretnina. Ono što sve ove gradove čini privlačnijima na polju migracijskih procesa jest činjenica da su to sveučilišni centri u koje se, upravo zbog te okolnosti, priliva dio populacije i u značajnoj mjeri ipak odlučuje tu ostati i radno se angažirati. Vrijedno je pomena da su ovi gradovi i važniji administrativni centri što također doprinosi njihovoj atraktivnosti na polju tržišta nekretnina. Pozicioniranost Subotice uz samu granicu je svojevrsna mana jer joj je upravo taj položaj »skratio« katastarski prostor i onemogućio joj da bude značajniji administrativni centar na širem području, kao što je to, primjerice, Novi Sad.

Prethodno navedene usporedbe i obrazloženja ne pretpostav-

ljaju Suboticu kao grad u kojem je potražnja za nekretninama u porastu, ali je to ipak slučaj koji je vrijedan pojašnjenja. Kada analiziramo podatke Republičkog geodetskog zavoda, a koji se odnose na period od 2012. do 2019. godine, Subotica jest u samom vrhu na polju tržišta nekretnina, s prosječnim rasponom od 2.000 do 5.000 registriranih kupoprodaja, osim 2013. godine kada je taj broj bio znatno manji i iznosio je ispod 200 registriranih kupoprodaja. Važno je istaknuti da se u ovu statistiku računa i kupoprodaja poljoprivrednih zemljišta što je značajniji udio tržišta nepokretnosti na teritoriju Subotice pa se ovi podaci moraju uzeti s rezervom ako želimo promatrati isključivo one stavke koje se odnose na stambene objekte.

Potražnja vikendica

Globalna pandemija je ubrzano donosila promjene u gospodarstvima koje u ovakvim perifernim ekonomijama poput Srbije nisu još toliko prisutne i vidljive. Srbija je jedna od rijetkih država koja je imala prilično represivne mjere zaštite tijekom prvog susreta s pandemijom što se odmah odrazilo na migracijski pritisak iz pravca većih gradova ka njihovoj periferiji. Policijski sat je ubrzo rezultirao naglim skokom potražnje vikendica i seoskih kuća u okolini Beograda i Novog Sada. Na teritoriju Subotice, ovaj porast tražnje je vidljiv samo za nekretnine na Paliću i Kelebiji, odavno poznatim vikend lokacijama Subotičana. Razlog je relativna blizina Grada i solidna i mjestimice dobra infrastruktura što se ne može reći za ostala okolna naselja Grada Subotice, što je i rezultiralo izostankom interesiranja za kupnjom stambenih objekata.

Utjecaj IT sektora

Tijekom posljednja dva desetljeća, cijene nekretnina procenualno prate one na europskom tržištu i svoj vrhunac dostižu 2006. i 2007. godine kada uslijed krize cijene kuća i stanova u urbanim sredinama opadaju, što je svakako bio slučaj i u Subotici. Tijekom godina krize i razdoblja postupnog oporavka cijene su u Subotici opadale, što nije bio slučaj s Novim Sadom i Beogradom koji su uglavnom zadržavali svoj tržišni status. Jedan od razloga zbog čega je to tako je i razvoj IT sektora u ovim gradovima za koji se znalo da će održavati relativno visoke cijene stanova, imajući u vidu da je to izrazito progresivna industrija. Upravo ovi gradovi imaju u okviru svojih sveučilišta smjerove koji su s lakoćom odgovarali na potrebe ove industrije i time privlačili znatan broj mladih, ne samo iz svoje neposredne okoline već i iz ostalih dijelova Srbije. Poslovi koje IT sektor generira su značajno više plaćeni u odnosu na republički prosjek i upravo je to jedan od razloga što se visoka cijena stanova zadržala, a u posljednjih nekoliko godina i počela postupno rasti. Primjetan je i nimalo zanemarljiv rast IT sektora u Subotici koja broji oko 140 kompanija. Njihov utjecaj na porast cijena stanova je već sada vidljiv i pretpostavlja se da će biti i značajniji u narednom periodu.

Migracije ka Subotici

Migracijski pritisak okolnih manjih gradova na Suboticu je također primjetan i tome zasigurno doprinosi Slobodna zona Subotica gdje nekoliko kompanija zapošljava oko 3.200 radnika. Nakon što se 2014. godine znatan broj Subotičana zaposlio u zapadnoeuropskim državama zahvaljujući posjedovanju dvojnog državljanstva, nedostatak ljudskih resursa nadomješćuju ponaj-

Subotica je u samom vrhu na polju tržišta nekretnina, s prosječnim rasponom od 2.000 do 5.000 registriranih kupoprodaja godišnje. U širem centru Subotice trenutno aktivno 13 gradilišta

više stanovnici okolnih gradova poput Sombora i njegove okoline. Iako je Novi Sad značajniji administrativno-poslovni centar od Subotice, visoka cijena stanova je uvjetovala stanovnike sjevernog dijela Vojvodine da se orijentiraju ka Subotici koja je još uvijek neusporedivo pristupačnija. Ukoliko se ostvari potencijalno proširenje Slobodne zone, Subotica neće u potpunosti biti u mogućnosti odgovoriti na ovaj zahtjev vlastitim ljudskim resursima, poglavito visokostručnom radnom snagom. Pretpostavka je da će ove praznine opet popunjavati stanovnici okolnih gradova što će nesumnjivo imati utjecaja na intenzitet gradnje stanova i njihove cijene. Koliki će taj utjecaj biti ovisi i o rastu plaća u privatnom sektoru, a treba imati u vidu da je osobenost ove regije potreba da se nekretnina posjeduje, a ne iznajmljuje kao što je to najčešći slučaj u zapadnoeuropskim državama. Nedovoljan rast plaća i slaba kreditna sposobnost primorava većinu stanovnika periferije općine i okolnih mjesta da se odluče na iznajmljivanje stambenih prostora što se može očitovati u potražnji kod svih agencija koje se bave tržištem nekretnina na teritoriju Subotice.

Nedostatak infrastrukture

Web stranica gradnja.rs (<https://www.gradnja.rs/mapa>) svakodnevno, uz pomoć google.maps servisa, ažurira podatke o aktivnim gradilištima na teritoriju Srbije i upravo ovdje možemo sagledati usporedne podatke s ostalim gradovima i pratiti kojim intenzitetom se oni razvijaju. U Subotici je trenutno aktivno trinaest gradilišnih lokacija koje se odnose na stanogradnju i skoro sve su koncentrirane na širi centar Grada. Ova pojava pokazuje da se Subotica izgrađuje ili popunjava »iznutra«, odnosno, suprotno praksi tijekom realsocijalizma, kada su se gradovi planski širili prema periferiji. Novi trendovi stanogradnje, koji u svojim planovima ne promišljaju širi prostor koji podrazumijeva parkove i zelene površine, pješačke i biciklističke staze i dovoljan broj parking mjesta, rezultiraju svakodnevnim prometnim kolapsima koji su primjetni u spomenutim većim gradovima. Ovakvo višegodišnje stanje je rezultiralo postupnom migracijom stanovnika Beograda ka Pančevu gdje se broj gradilišta ubrzano povećava. Pretpostavlja se da će ovakvi migracijski trendovi zahvatiti sve gradove čija prometna infrastruktura nije pratila intenzivnu stanogradnju. Koliko je važno planirati prostor u kojem se grad razvija, možemo sagledati na primjeru naselja *Prozivka* koja je u proteklom desetljeću »popunjena« sadržajima kao što su bazen, teretane, restorani i ostali prostori zabavnog karaktera, a koji je čine zasebnom urbanom cjelinom i atraktivnom lokacijom za stanovanje, što pokazuju stabilne cijene kvadrata.

Dubravko Bilinović

Nalazište Kaponja u Tavankutu nakon arheoloških istraživanja

Ogromno, no nedovoljno iskorišteno povijesno bogatstvo

Sjeverna Bačka veoma je bogata arheološkim nalazištima iz raznih perioda (po rezultatima do sada realiziranog projekta sistematskog mapiranja arheoloških nalazišta *Arheološka mapa sjeverne Bačke* ima ih preko 500), od kojih su mnoga na veoma povoljnim geografskim položajima u blizini jezera, zahvaljujući čemu bi ovo područje moglo imati mnoštvo koristi. Međutim, jedan od problema koji utječu na dalju promociju bilo kojeg specifičnog arheološkog lokaliteta je taj da su uz otkup zemlje, potrebna velika ulaganja i mnoštvo koraka tijekom više godina da bi se došlo do finalizacije jednog ovako složenog posla. Iskustvo stručnjaka i dosadašnji primjeri arheoloških parkova u Srbiji govore da nijedan od postojećih nije u potpunosti samoodrživ. Jedan od lokaliteta s ovakvim potencijalima je i onaj na Kaponji u Tavankutu, na kojem je otkrivena crkva s grobljem iz XII. stoljeća.

Rezultati istraživanja

Lokalitet Kaponja nalazi se 17 km jugozapadno od Subotice, u istoimenom zaseoku Donjeg Tavankuta, uz istočnu obalu umjetnog akumulacijskog jezera Skenderevo. Nalazište se prvi put spominje 1744. godine, kada je kraljevska komisija na tom mjestu zabilježila postojanje ruševina crkve. Prema saznanjima nekadašnjeg vrsnog poznavatelja arheologije sjevernih predjela Bačke **László Szekeres**a, moguće je da lokalitet zapravo predstavlja srednjovjekovni ltod, spomenut prvi put 1198. godine u dokumentu kaločkog biskupa.

Prvobitno zaštitna, arheološka istraživanja prelaze u sistematska, pa su tako od 2010. do 2015. godine, provedena u suradnji Gradskog muzeja Subotica i Međuopćinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Subotici (MZZSK), a njima su rukovodili tadašnja kustosica-arheologinja Muzeja (odnedavno pokojna) **Ágnes Szekeres** i umirovljeni arheolog Zavoda **Zvonimir Nedeljković**.

Ova su iskopavanja, kako za naš tjednik navodi kustosica srednjovjekovne zbirke u subotičkom Gradskom muzeju **Neda Dimovski**, započela kao zaštitna zbog toga što su se desetljećima, prilikom oranja zemlje uništavali ostaci temelja srednjovjekovne crkve, što se moglo vidjeti po ostacima cigle i žbuke na samoj površini, a ugroženo je i groblje oko nje, također iz tog razdoblja.

»Ciljano se išlo s tim da se utvrdi položaj crkve, tako da na Kaponji i dan danas možete vidjeti tu trigonometrijsku točku koja je podignuta na južnom temelju zida crkve, djelomice ga je i oštetila i to je bilo osnovno da se istraži

koliko je sve to očuvano. U potpunosti su očuvani temelji koji su od nabijanice, to je bila jednobrodna crkva, i otkriveno je, što je arhitektonski bilo zanimljivo, da nešto drukčiju strukturu temelja imaju temelji zvonika koji su rađeni od nabijanice i opeke. Samim tim što je riječ o crkvi, trebalo je obaviti širi iskop i time je zahvaćeno i groblje. Iako nije bio cilj da se istražuje sama nekropola, taj dio groblja koji se nalazi uz samu crkvu na koncu je ipak istražen, što je s jedne strane i značajno, jer se u grobovima može pronaći novac koji se često nalazi ili u ustima ili u ruci pokojnika (nekadašnji običaj da se plati prelazak na drugi svijet, što je ostalo još iz grčko-rimske tradicije). Taj novac nam je omogućio da datiramo groblje koje je najvjerojatnije nastalo u XI. stoljeću i to nešto prije izgradnje zvonika budući je on presjekao jedan grob u kojem je pronađen novac s početka XII. stoljeća. Zahvaljujući tom novcu zaključeno je da je groblje korišteno u tom, a najvjerojatnije i u kasnijim razdobljima, ali nismo uhvatili toliko širok iskop da možemo dobiti dobru kronologiju i dužinu korištenja nekropole oko crkve«, opisuje nam rezultate istraživanja Dimovski.

Ovom je prigodom, kako dodaje, otkriveno 213 grobova sa skeletima, a od nalaza tu je i nakit, u koji spadaju, tipično za to razdoblje, tzv. S karike koje su kačene kao ukrasi uz glavu ženama ili su nošene na marami, potom prstenje, odjevni nakit (pojasne kopče) i novac (pripada vladarima Istvánu II. i Istvánu III., dok novac otkriven u slojevima pokriva širi vremenski raspon od XI. do XIII. stoljeća).

Na pitanje je li se na temelju iskopina moglo zaključiti koji je narod u pitanju, Neda Dimovski odgovara: »Kada govorimo o tom razdoblju, radi se o teritoriju Bač-bodroške županije odnosno o

Nalazište Kaponja u vrijeme istraživanja

Ugarskoj kraljevini. Teško je govoriti o etnicitetu, pogotovo o nacionalnosti u tom razdoblju jer je to nešto što se razvija mnogo, mnogo kasnije. Također je nama arheolozima, na temelju toga što nalazimo u grobovima, jako teško reći o kojem je narodu riječ, jer, prije svega nakit, više govori o modi, kulturi, a ne o etnicitetu. Ono što sigurno znamo jeste da je to teritorij Ugarske kraljevine odnosno mađarske države, u kojoj žive Mađari, ali isto tako ovdje je živjelo i stanovništvo koje je moglo ostati iz prethodnih razdoblja. Naime, kada se događaju povijesne, političke promjene, to ne znači da se s određenog teritorija jedan narod briše, a drugi pojavi i zbog toga je jako teško, da ne kažem nemoguće, precizirati koji je narod naseljavao to naselje ili ta naselja oko otkrivene crkve.»

Kada su završena istraživanja 2015., temelji su pokriveni najlonom i zatrpani zemljom, a što se tiče otkrivenog materijala, trenutno se radi na njegovoj konzervaciji. Za sada je izvješće s ovih iskopavanja objavljeno u Godišnjaku Gradskog muzeja Subotica, a Neda Dimovski izražava nadu da će biti napravljena i neka obimnija publikacija koja će detaljno prikazati što je sve pronađeno na ovom lokalitetu.

Projekti nakon iskopavanja

Prvi projekt istraživanja ovog lokaliteta pokrenuo je Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture, a od njegovog završetka stručnjaci ove ustanove rade na zaštiti i prezentaciji ovog vrijednog nalazišta iz razdoblja srednjeg vijeka. Arheologinja-konzervatorica MZZSK-a u Subotici dr. **Neda Mirković-Marić** kaže da je trenutno u izradi elaborat za utvrđivanje ovog lokaliteta u nepokretno kulturno dobro, čime će se omogućiti jača pravna zaštita samog nalazišta.

»S obzirom na geografski položaj i blizinu jezera Skenderevo, osim arheološkog značaja, uočavaju se i širi potencijali koji se tiču edukacije, ekologije, ribolova i turizma uopće. Postoji mogućnost izrade arheološkog parka koji bi na jednom mjestu predstavio arheologiju sjeverne Bačke, arhitekturu različitih perioda prapovijesti i povijesti, s vizitorskim centrom. U neposrednoj okolini nalazi se i nekoliko salaša, ekološki potencijal daju šume Čikerije, a kraj je poznat i po slamarkama i lokalnoj kuhinji. Sam lokalitet mogao bi

biti punkt u turističkim, sportskim i biciklističkim turama. Ovakvi potencijali, ako se iskoriste, mogu veoma dobro utjecati na promociju kulturne raznolikosti i interkulturni dijalog u okviru jedne multietničke i multikulturne sredine kakva je Tavankut i sama Subotica«, ističe Mirković-Marić.

S obzirom na sve navedene potencijale ovog nalazišta, Međuopćinski zavod za zaštitu spomenika kulture Subotica je u više navrata konkurirao s projektima prezentacije lokaliteta Kaponja i uključivanja ovog nalazišta u turističke i edukativne aktivnosti Grada Subotice.

»Godine 2016. je kod Ministarstva turizma konkurirano s projektom *Arheo-etno-eko kamp Kaponja*, namijenjenim prije svega djeci, školarcima, u kome bi se odvijala praktična nastava o saznanjima u arheologiji, etnologiji, biologiji, prirodi. Iako je ideja bila odlična, na žalost nismo dobili sredstva. Potom je ovaj projekt 2017. uključen je u prijedlog MZZSK-a Subotica za natječaj *Gradovi u fokusu* kod Ministarstva kulture i informiranja Republike Srbije, koji Subotica tad nije dobila, ali je tada napravljen projekt arheološkog parka s vizitorskim centrom koji bi također obuhvatio dalja iskopavanja arheološkog nalazišta, obradu, znači jednu znanstvenu bazu, a s druge strane imao bi etnološke i turističke sadržaje.

Bilo je još nekoliko projekata fizičkih i virtualnih arheoloških tura, od kojih neki čekaju svoju realizaciju«, nabroja Mirković-Marić.

Rezultati istraživanja ovog lokaliteta uključeni su, kako dodaje, i u dosadašnje edukativno-pedagoške aktivnosti subotičkog MZZSK-a tijekom obilježavanja Međunarodnog dana arheologije 2016. godine u okviru prezentacija »Novija arheološka istraživanja na području sjeverne Bačke i sjevernog Banata« i u okviru Festivala znanosti i obrazovanja u Novom Sadu 2017. godine.

Ona na koncu ističe kako je, iako je sjeverna Bačka bila gusto naseljena u razdoblju srednjeg vijeka, malo arhitekture iz ovog perioda očuvano i prezentirano, što dodatno govori u prilog tome koliko bi bilo važno ne samo sačuvati ovo nalazište, već i podržati odnosno odobriti projekte zahvaljujući kojima bi ono opstalo te sadašnjim i budućim generacijama ostalo trajni izvor saznanja o bogatoj arheološkoj povijesti ovih prostora.

Na licu mjesta

Potaknuti radoznalošću te sa željom da imamo, koliko je to moguće, kompletnu i cjelovitu sliku o ovoj »priči«, otišli smo na lice mjesta, na koje je autoricu teksta odveo dugogodišnji zakupac **Zlatko Skenderović** i pokazao kako to nalazište izgleda nakon pet godina od završetka istraživanja. Svjestan značaja ovog lokaliteta, svojedobno je i on, na neki način, sudjelovao u njegovom očuvanju.

»Prilikom NATO bombardiranja Srbije, vojska je, kopajući rovove i bunkere u dubini od 2,5 do 3 metra, presjekla ovaj lokalitet i na površini su se našli dijelovi ljudskog skeleta. Nakon bombardiranja rečeno mi je da zakopam te rovove, kako bi se sve to sačuvalo i zaštitilo. Bilo je puno lobanja i ljudskih skeleta i sve sam to vratio u jamu i zatrpa«, kazao nam je ovom prigodom Skenderović.

Od prije oko dva mjeseca vlasnik zemlje na kojoj je otkriveno ovo arheološko nalazište je **Antun Skenderović**.

Ivana Petrekanić Sič

Zlatko Skenderović na nalazištu Kaponja ovih dana

Ivan Vidaković – Peja, drvodjelja iz Sonte

Od djetinje ljubavi do životnog opredjeljenja

Obiteljsku ušteđevinu uložio sam u kupovinu najneophodnijih strojeva i opremio malu stolarsku radionu. Tako je moja djetinja ljubav prema drvetu postala moje životno opredjeljenje

Jedan od danas najpoznatijih Sončana, šezdesetčetverogodišnji **Ivan Vidaković**, svima znan po nadimku **Peja**, živi od starog zanata, stolarskog. No, ne od klasičnog, izučenog u školi, nego od onog pučkog, zasnovanog na iskustvima mnogih generacija, prenošenog s koljena na koljeno, naučenog od očeva i djedova. Veseljak po naravi, u kasnim godinama za svirku, od 2008. godine zbog potreba svoje KPZH *Šokadija* postaje i bežešar. Ni tu se nije zaustavio, zbog ljubavi prema drvetu i glazbi naučio je, ili kako sam kaže još uvijek uči, izrađivati omiljeno glazbalo.

Drvodjelja iz potrebe i ljubavi

U domu Vidakovića uređena je mala, ali funkcionalna stolarska radionica, s nekoliko strojeva, neophodnih za obradu drveta. Tu se izrađuje komadni namještaj, radi se restauracija i autentika, od daske za meso, preko masivnih stolića, kuhinjskih elemenata, do vrtnih garnitura. Izrađuju se i vrata i prozori, a restaurira se i starinska fasadna stolarija, tipična za neka davno prošla vremena. Posao drvodjelje zahtijeva i dosta rada na terenu. Vidaković je u Sonti do sada napravio veliki broj terasa, a isto tako i puno drvenih, pa i kombiniranih dvorišnih objekata. No, za ne vjerovati je podatak da nije izučeni stolar. Od mladosti, pa sve do kriznih devedesetih godina prošloga stoljeća bio je uposlenik Apatinskog brodogradilišta. Jako, stabilno poduzeće, u Apatinu je prednjačilo po prosjeku

osobnih dohodaka. »Drvo volim od djetinjstva. Izdjeljao sam mnoge pištaljke od zove, kasnije i neka jednostavnija puhačka glazbala, najbližnja fruli, a začete u mojoj mašti i realizirane nejakim dječjim rukama, nastale su i mnoge dječje igračke. Dok su se moji *pajtaši* igrali, ja sam najviše vremena provodio kod jednog bliskog rođaka, izučenog stolara. Već tijekom osnovne škole znao sam kod njega, za džeparac, obavljati puno jednostavnijih poslova i to s velikom voljom. Ni dan danas ni meni, ni onima koji me dobro poznaju, nije jasno kako nakon završetka osnovne škole nisam upisao zanat stolara. Uposlio sam se dosta rano, još prije odlaska na odsluženje vojnoga roka, u Apatinskom brodogradilištu. Veći dio radnog vijeka proveo sam na radnom mjestu kranista. Primanjima sam bio prezadovoljan, sve do početka ratnih godina i galopirajuće ekonomske krize. Od pada Vlade **Ante Markovića** bilo nam je sve lošije, inflacija je divljala. Na koncu više nije bilo nikakve svrhe putovati u Apatin na posao, za plaću od gomile inflacijskih dinara, u vrijednosti manjoj od deset maraka. Nužda me je natjerala da se okrenem djetinjoj ljubavi. Obiteljsku ušteđevinu uložio sam u kupovinu najneophodnijih strojeva i opremio malu stolarsku radionu. Tako je moja djetinja ljubav prema drvetu postala moje životno opredjeljenje«, priča Vidaković. Od djetinjih dana, preko rada u šumi i rođakovo stolarskoj radionici, preko kontakata s ljudima kojima je obrada drveta kruh, pa sve do današnjega rada u svojoj radionici i na terenu, naučio je puno o drvetu. »Zanimljivo, prvo sam naučio da me industrijska, serijska proizvodnja ne zanima. Nikada nisam želio biti robot. Ponosan sam na sve što uradim. Svaki taj komad drveta, bio on po gabaritima veliki ili mali, pod mojim rukama dobije dušu. Svaki je poseban, nema dva ista, svaki ima svoju priču. Ne mogu raditi u serijama, to me ne nadahnjuje. Nadahnjuje me moja radiona, u njoj radim bez pritiska i zato iz nje izlaze unikatni predmeti«, priča Vidaković.

Novi korak u tamburaškoj tradiciji Sonte

Priče o kontinuitetu tamburaške glazbe u Sonti sežu do vremena između dva svjetska rata. Kako zapisi o svim segmentima života sončanskih Šokaca iz toga doba postoje samo u fusnotama, do danas su aktualne priče prenošene s koljena na koljeno, sve dok ih netko nije zapisao. Po zapisanim svjedočenjima kazivača sviralo se vrlo kvalitetno, ali nigdje nije naveden podatak gdje su glazbenici pribavljali tambure. Tek polovicom osamdesetih godina prošloga stoljeća u poslu popravke ovih glazbala pojavilo se ime **Stanka Klecina – Krečana**. Danas s njim popravljaju, ali i izrađuju nove tambure i njegov veliki prijatelj Vidaković. »Za potrebe svoje *Šokadije* naučio sam svirati bežeš kad sam već zagazio u šesto desetljeće. No, mamio me je i naredni korak. Poznajući dušu drveta, sve više

sam se pitao kako se to stvara zvuk i mogu li svojim rukama i iskustvom u obradi drveta izraditi tamburu. Mnoge sate proveo sam u razgovorima sa Stankom. On je već popravio dosta tambura, a imao je i dobrih pokušaja u izradi. Jedino mu je nedostajala oprema za obradu drveta koju sam ja imao. Bez puno dvoumljenja zajednički smo se upustili u taj posao», priča Vidaković. U njegovoj radioni se da vidjeti još nekoliko glazbala. Tu su samica, prim, gitara, a na radnoj plohi je, u početnoj fazi izrade, bas, šesti po redu kojega ova dvojica *pajtaša* rade. »Neke dijelove ovih glazbala radim ja, neke Klecin, a puno toga moramo uraditi zajednički. Prvi bas kojega smo uradili upravo je ovaj kojega sviram u *Šokadijinom* tamburaškom sastavu. Zvuk je vrlo korektan, za naše potrebe odličan. Poslije smo se dali na izradu drugoga, prodan je, a trenutačno nam je u početnoj fazi šesti, namijenjen unuci mojih susjeda i jako dobrih prijatelja. Glazbala iz ove radione sve su kvalitetnija, tako da možemo biti ponosni na svoj rad. Naši proizvodi su već sada u rukama glazbenika, koji nam se javljaju s pozitivnim ocjenama. Istina, kažu da nisu od onih vrhunskih, na kojima bi svirali profesionalci, ali su odlični za svirke u KUD-ovima, po zabavama i slično. No, nismo ni mi od onih vrhunskih majstora, ali ni naše cijene nisu na njihovoj razini. Bili bismo sretni ukoliko bismo našli svoje tržište među onima koji imaju potrebe za dobrim tamburama, a nemaju novaca za vrhunske«, priča Vidaković.

Poput svih poslova i izrada tambura ima svoje specifičnosti. »Najbitnije je odabrati pravi materijal i imati puno, puno strpljenja, jer ovaj posao ne trpi žurbu. U postupku krojenja, obrade i spajanja elemenata potrebna je idealna preciznost. To odista može raditi samo onaj tko voli i glazbu i drvo«, priča Vidaković, blago gladeći površinu započetog basa. Ovim potezom podsjeća na plahoga tinejdžera, koji pokušava pomilovati djevojku, ali se plaši da ju ne ozlijedi.

Svirka iz duše i za dušu

Vidaković je član KPZH *Šokadija* od studenog 2002. godine. Tijekom prvih pet godina članstva svaštario je, ali je dogurao i do člana tadašnjeg predsjedništva. Uočio je i najveći problem udruge, nedostatak glazbene pratnje za folklornu sekciju. Kako se *Šokadijin* TS iz početnog razdoblja, odlaskom iz udruge **Andrije Adina** raspao, a bilo je sve više nastupa, tražila su se alternativna rješenja. Angažiranje glazbenika sa strane bilo je preveliko opterećenje za godišnji proračun. Potkraj 2007. godine utemeljen je sadašnji TS *Šokadija*, a tada pedesetjednogodišnji Vidaković, bez ikakvog glazbenog iskustva sebi u zadaću stavlja ubrzano učenje sviranja basa i tako rješava gorući problem. »Od tada se u sastavu izmijenilo dosta glazbenika, međutim, kroz sve ove godine u osnovi smo ostali **Zvonko Tadijan**, ja, **Stipan Lukić** do svoje smrti, kasnije **Oliver Čoban**. Danas je stalni član i naša kantautorica, harmonikašica i vokalna solistica **Božana Vidaković**. Učenje sviranja basa bilo mi je veliko zadovoljstvo, a valjda sam to imao u sebi, samo je trebao pravi poticaj. Premijernu svirku imali smo u Tuzli, na prvoj od dviju centralnih proslava obilježavanja 320 godina doseljavanja Šokaca iz Bosne Srebrene u Bačko Podunavlje. Svirali smo pred, po procjenama tamošnjih medija, oko 3000 gledatelja i sudionika proslave. Svirke su postale redovite, ali nikada rutinske. Na svakom nastupu unosili smo u njih dušu. Osim svirke u TS *Šokadija*, bio sam i suosnivač TS *Sončanski biseri*. Tako sviram i danas, gdje god sam potreban. Svirka mi je i svojevrsna dopuna kućnoga proračuna i veliko zadovoljstvo«, završava priču Vidaković. Iako nastaju u skromnoj radioni, tambure s udahnutom Vidakovićevom dušom život nastavljaju u kavanama, na svadbama i u KUD-ovima. Ponekad, za današnja vremena i na najneobičnijima mjestima na kojima ih se može zamisliti. Često je veselo i u radioni u kojoj ih Vidaković izrađuje, jer se tu znaju s vremena na vrijeme okupiti i bečari iz TS *Sončanski biseri*. U tim prigodama neizbježan je kotlić i svakako svirka do zore. Onako, otrovna, ispod glasa, a čuje se do neba. I... dok je ovakve družbe i ovakve glazbe, bit će i novih begeša. Onih s dušom.

Ivan Andrašić

Rezervat biosfere *Mura-Drava-Dunav* u pet država

Suradnja susjeda

Da se iza bruxelleske birokracije zaista kriju mogućnosti financiranja inovativnih projekata u ovome području, od koristi za lokalne ljude, uvjerali su se oni koji su takve projekte pokušali dobiti
**** Prema podacima Upravnoga tijela Dunavskoga transnacionalnog programa, iz dosadašnja tri poziva financirano je 111 projekata, od kojih se pet odnosi na područje Mura-Drava-Dunav, a još devet se tiče upravljanja ekološkim koridorima***

Iako još čeka proglašenje od strane UNESCO-a, Rezervat biosfere *Mura-Drava-Dunav*, koji se proteže uzduž triju rijeka koje su mu u imenu, od Austrije, preko Slovenije, Mađarske i Hrvatske, do Srbije, ne prestaje biti poligonom značajnih međunarodnih aktivnosti. One za sobom povlače i ulaganja sredstava, primjerice onih iz Europskih fondova. Činjenica je, naime, da je 13. travnja 2011. godine, kada je Europska unija objavila Strategiju za Dunavsku regiju i Akcijski plan, jedino područje koje je eksplicitno spomenuto u ovom dokumentu, i to kao primjer dobre prakse međunarodne suradnje, rezervat *Mura-Drava-Dunav*. Gotovo desetljeće kasnije, a umnogome zahvaljujući Dunavskome transnacionalnom programu, koji je financijski mehanizam za projekte koji su prepoznati kao važni ciljevi EU u Dunavskome slivu, ovo postaje rijetka strategija koja očito daje rezultate. Možda ih je najviše baš u zaštiti okoliša.

Četiri ujednome

Da se iza bruxelleske birokracije zaista kriju mogućnosti financiranja inovativnih projekata u ovome području, od koristi za lokalne ljude, uvjerali su se oni koji su takve projekte pokušali dobiti. Institucionalni mehanizam, doduše, nije bio postavljen savršeno ispočetka, a ni suradnja pet spomenutih država koja bi vodila

5-country Biosphere Reserve Mura-Drava-Danube (TBR MDD)*

 Budući veliki rezervat biosfere

Foto: Arno Mohl

stvarnoj uspostavi međunarodnoga Rezervata biosfere nije uvijek išla ravnim putem. Prva inicijativa civilnoga sektora za time stara je više od četvrt stoljeća, od kada datira suradnja Slovenije i Austrije na zaštiti rijeke Mure. Politička volja da se to učini postoji od 2011. godine, kada su ministri zaštite okoliša ovih pet zemalja potpisali zajedničku deklaraciju o uspostavi velikoga rezervata i pobrali puno diplomatskih pluseva izjavom da će to biti jedini UNESCO rezervat biosfere na svijetu u pet država. Ipak, nakon toga su započete susjedsko-diplomatske poteškoće. Hrvatska i Mađarska su samostalno nominirale, a UNESCO proglasio, rezervat biosfere istoga imena na Muri i Dravi te djelomice Dunavu, no kada je trebalo da im se priključi srbijanski dio zaštićenih područja uz lijevu obalu Dunava, na stol je došla neriješena granica između Hrvatske i Srbije i naizgled blokirala proces. Strategija je tada uspješno izmijenjena i države su UNESCO-u nominirale nacionalne rezervate biosfere, uz plan da kada oni budu proglašeni, nominiraju skupa veliki prekogranični. Nacionalni rezervati biosfere proglašeni su u Srbiji (Bačko Podunavlje, 2017.), Sloveniji (Mura, 2018.) i Austriji (Dolina donje Mure, 2019.). Granični problemi su ponovno priprili da zaustave proces pripreme prekograničnog rezervata, no on je konačno uspješno priveden kraju, uz nemala investiranja od strane austrijske vlade. Čini se da ovaj primjer dobre suradnje pet zemalja nije dovoljno uvažen ni prepoznat u javnome diskursu, baš zbog puno primjera kada ta suradnja n(ij)e funkcionira(la).

Konačno, 30. travnja 2020. UNESCO-u je dostavljena cjelokupna nominacija za područje službeno nazvano »Rezervat biosfere Mura-Drava-Dunav u pet država«. Uz nju je dostavljena deklaracija koju su potpisali resorni ministri svih pet zemalja: ministrica poljoprivrede, regije i turizma Austrije **Elisabeth Köstinger**, ministar okoliša i energije Hrvatske **Tomislav Čorić**, ministar poljoprivrede Mađarske **István Nagy**, ministar zaštite okoliša Srbije **Goran Trivan** i ministar okoliša i prostornog planiranja Slovenije **Simon Zajc**.

EU sustavno investira u projekte

Prema podacima Upravnoga tijela Dunavskoga transnacionalnog programa, iz dosadašnja tri poziva financirano je 111 projekata, od kojih se pet odnosi na područje Mura-Drava-Dunav, a još devet se tiče upravljanja ekološkim koridorima. Dokaz je to, smatraju ekolozi, da se proglašenje velikoga rezervata koje se očekuje usko-

ro, već isplatilo. Iz istoga su razloga partneri iz pet zemalja koji su prošle godine završili projekt coopMDD, u njegovu nastavku aplicirali i dobili, te 7. srpnja započeli novi projekt financiran od strane Dunavskog transnacionalnog programa. »Rezultat našeg prvog projekta bio je uspostavljanje suradnje među upravljačima zaštićenih područja i formiranje Prekograničnog programa upravljanja za planirani Rezervat biosfere, kao polazne osnove dodatnog una-prjeđenja prekogranične suradnje. Postoje neiskorištene mogućnosti povezivanja višestrukih ciljeva različitih sektora u upravljanju rijekama, a cilj upravo započetog projekta lifelineMDD je da prepozna te potencijale«, kaže menadžerica projekta **Kerstin Böck** iz organizacije WWF Austrija. Obnova zapuštenih, zamuljenih i od rijeke odsječenih prirodnih staništa i ekoloških koridora, što je jedan od glavnih ciljeva projekta, bit će zasnovana na znanstvenim proučavanjima populacija riba i ptica, kao i na studijama pomjeranja riječnih sedimenta (šljunka i pijeska) i utjecaja klimatskih promjena na ovo područje. Da bi se to postiglo, na tri različita mjesta, od kojih je jedno u Srbiji (kanal Lovrenac, blizu Bukina, u Specijalnom rezervatu prirode »Karađorđevo«) bit će poduzete obimne aktivnosti izmuljavanja i povezivanja vodenih staništa s rječnim tokovima, a radi boljega funkcioniranja dunavskih ritova. Ove aktivnosti imat će za rezultat veću povezanost i dinamičnije rijeke, bolje kapacitete staništa, naročito za ključne vrste riba i ptica. Ni lokalne zajednice u selima uzduž rezervata biosfere neće biti isključene – cilj projekta je, kako je to navedeno u projektnoj prijavi, da se ojača njihova povezanost s prirodom kako bi i oni koji su najbliži njoj bolje razumjeli što sve nude očuvani krajolici uz rijeke.

Projektni partneri kažu da se ovim projektom, u kojem sudjeluje 11 partnera uz veliki broj podržavajućih partnera, i koji traje do konca 2022. godine, na velika vrata afirmira znanstveni pristup u zaštiti prirode i na pravi način koriste sve prednosti projektnoga rada pod pokroviteljstvom EU. Osim znanosti i projekata izmuljavanja riječnih rukavaca, u projektu će biti i volonterskih aktivnosti na poboljšanju staništa za ptice, kao i obuke za edukaciju mladeži. Nisu međunarodni projekti jedini koji naglašavaju značaj rezervata biosfere. Nedavno je, naime, Pokrajinsko tajništvo za visoko obrazovanje i znanstveno-istraživačku djelatnost objavilo da će financirati sa 649.000 dinara projekt »Rezervat biosfere Bačko Podunavlje: istraživanje i praćenje utjecaja klimatskih promjena na prirodne vrijednosti i održivi razvitak zajednica lokalnoga stanovništva«, kojem je nositelj Prirodoslovno-matematički fakultet iz Novog Sada, a rukovoditelj dr. **Dragan Milošević**. Čini se da ovim projektima Bačko Podunavlje postaje pravi poligon zdravstvenih istraživanja, atraktivniji od drugih u okolici. Činjenica da je EU u projekt lifelineMDD investirala 2,9 milijuna eura ukazuje na to sasvim jasno. U novom proračunskom razdoblju, koje počinje iduće godine, mora se ozbiljno računati i na sredstva iz Dunavskoga transnacionalnog programa i za potrebe ovdašnje hrvatske zajednice (čiji dobar dio živi upravo u podunavskim selima uz Bačko Podunavlje), i već sada graditi partnerstva širom Dunavskoga basena.

M. Tucakov

Partneri

Partneri u projektu lifelineMDD u Srbiji su Pokrajinski zavod za zaštitu prirode i WWF Adria – ured u Beogradu, a strateški podržavajući partneri Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu okoliša i Ministarstvo zaštite okoliša.

Ištvančićev film na festivalu u Turskoj

ZAGREB – Kratki igrani film *No man's land* (Ničija zemlja / Ponoćno sivo) redatelja **Branka Ištvančića** uvršten je u selekciju Mesopotamia film festivala koji će se održati krajem kolovoza u turskom

gradu Diyarbakiru. Ovaj crnohumorni kratki igrani film snimljen je u produkciji *Artizana* filma 2015. uz potporu Hrvatskog audiovizualnog centra. Film je bio uvrštavan u konkurenciju brojnih svjetskih festivala, preveden na arapski i prikazivan u nizu arapskih zemalja. Snimljen je prema priči i scenariju **Josipa Mlakića**.

Webinari hrvatskog folklora

ZAGREB – Zbog koronaepidemije, Hrvatska matica iseljenika za sve seminarce i polaznike Matičine Škole hrvatskog folklora (ŠHF) te članove amaterskih KUD-ova u iseljeništvu priprema

vikend webinarne koje će voditi voditelji ŠHF-a i koji će obuhvaćati teme vođenja tamburaškog i plesnog folklornog ansambla te narodnih nošnji i pjesama.

Za sutra (subotu, 25. srpnja) od 15 sati najavljen je webinar *Metodika vođenja amaterskih folklornih ansambala* kojega će držati **Andrija Ivančan**.

Svi zainteresirani trebaju poslati mail s osnovnim podacima na mail folklor@matis.hr kako bi dobili link na webinarne. Za sve polaznike webinarne su besplatni.

Odgođeni Bunjevci bez granica

SOMBOR – Manifestacija *Bunjevci bez granica* koja je planirana za sutra (subota, 25. srpnja) otkazana je sukladno mjerama vezanim za epidemiološku situaciju i preliminarno odgođena za listopad ove godine. Organizatori manifestacije su HKUD *Vladimir Nazor* iz Sombora i HNV.

Manifestacija *Bunjevci bez granica* održava se nekoliko godina unatrag, a cilj joj je jače povezivanje bunjevačkih Hrvata iz Srbije i Mađarske. Ove je godine trebalo nastupiti osam KUD-ova iz različitih gradova, s oko dvije stotine sudionika.

Odgođen jubilarni koncert HKC-a

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo iz Subotice* ove godine obilježava 50 godina postojanja. Tim povodom njihova najpoznatija, folklorna sekcija trebala je 28. srpnja održati jubilarni, zlatni, koncert na Ljetnoj pozornici na Paliću. Sukladno epidemiološkoj situaciji u državi, navedeni koncert je otkazan i odgođen za kraj kolovoza ili početak rujna, ukoliko epidemiološka situacija tada bude stabilna.

Odgođen 27. Palički festival

SUBOTICA – Festival europskog filma Palić, čije je 27. izdanje bilo najavljeno od 8. do 14. kolovoza, odlgođen je do daljnjeg zbog novih mjera Vlade Srbije o zabrani okupljanja uslijed pogoršanja epidemiološke situacije. Novi termin 27. FEF Palić bit će naknadno objavljen u skladu s razvojem situacije u zemlji u vezi s epidemijom koronavirusa, priopćili su organizatori.

Programski direktor FEF-a Palić **Miroslav Mogorović** izrazio je uvjerenje kako će publika tog festivala **do kraja ljeta ipak imati priliku uživati** u odabranim filmovima pod sjajem zvijezda, uz primjenu svih mjera prevencije širenja epidemije.

»Uslijed novih mjera za sprječavanje širenja epidemije, prinuđeni smo pomjeriti datum održavanja našeg festivala. Svoj dio posla smo završili, imamo sjajan program, a filmovi su dogovoreni i razvrstani u programske cjeline. Po poboljšanju epidemiološke situacije objavit ćemo novi termin. Sigurni smo kako ćemo ovoga ljeta omogućiti gledateljima da uživaju u filmovima pod sjajem zvijezda, uz primjenu svih mera prevencije i socijalnog distanciranja«, izjavio je Mogorović.

Dužijanca u Lemešu

Zajednica koja vjeruje

HBKUD Lemeš organiziralo 19. srpnja XX. Dužijancu. Sama proslava organizirana je sukladno mjerama koje je Krizni stožer uveo u borbi protiv Covida-19.

Bandaš i bandašica ovogodišnje lemeške *Dužijance* bili su **Boris Tomas** i **Elizabeta Ileš**, a mali bandaš i bandašica **Nikola Mandić** i **Emina Kovač**. Oni su, uz još nekoliko mladih u nošnjama, bili na svetoj misi na kojoj je posvećen kruh od novog žita. Misu su predvodili velečasni **Gabor Drobina** i domaćin velečasni **Antal Egedi**. »Na današnji dan zahvalni smo za sve darove, a osobito kruh koji svaki dan blagujemo. Zajednica koja je kršćanska vjeruje da je sve od Boga dobiveno i zato naša zahvala Bogu«, kazao je velečasni Drobina.

Posvećeni kruh poslije mise predan je predsjedniku Savjeta MZ Svetozar Miletić **Ištvanu Sevaldu**. Izostala je svečana povorka sudionika *Dužijance*, obilazak fijakerima domova bandaša i bandašica, što je do sada bio dio programa *Dužijance* u Lemešu.

Kao dio ovogodišnje proslave *Dužijance* na salašu Vujević – Ileš, 16. srpnja, priređena je likovna kolonija na kojoj su sudjelovali članovi HLU *CroArt* iz Subotice i mladi iz Lemeša. »Ovo je suradnja naše dvije hrvatske udruge i slikari vole doći u Lemeš, vole ovdašnji mir, tišinu i gostoprimstvo naših domaćina. Na ovogodišnjoj koloniji sudjeluje sedam članova likovne udruge«, kazao je predsjednik *CroArta* **Josip Horvat**.

Z. V.

Ples, glazba i gastronomija

Četrdeset i dvoje polaznika su se u tri dana oprobali u različitim radionicama, teorijskim i praktičnim vještinama

Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Matija Gubec* iz Tavankuta organiziralo je od 15. do 17. srpnja IX. seminar bunjevačkog stvaralaštva. Zbog proglašene epidemije, nije bilo polaznika iz inozemstva, već su bili samo iz naše zemlje, preciznije samo sa sjevera Bačke – iz Tavankuta, Mirgeša, Bajmaka i Subotice. Njih četrdeset i dvoje su se u tri dana oprobali u različitim radionicama, teorijskim i praktičnim vještinama. Osim što je bilo moguće uvježbati postojeće plesne

i glazbene vještine, seminar se pokazao kao prigodno mjesto za učvršćivanje prijateljstava, timskoga rada, ali i aktivnog odmora.

Pet tematskih cjelina

Ovogodišnja tema seminara bio je običaj *Bunjevački svatovi*, a u svojem programu obuhvatio je pet tematskih cjelina u kojima su se šire obrađivali pojedini elementi tradicijske kulture bunjevačkih Hrvata: ples, tamburaška glazba, tradicijski instrumenti – gajde i frula, slamarstvo kao izvorna likovna tehnika, a priređena je i gastro radionica.

Na plesnom dijelu seminara, koji je vodio **Ivica Dulić**, prezentiran je izvorni način izvedbe bunjevačkih plesova. U okviru ovog dijela seminara prof. **Emina Tikvicki** održala je sate tradicijskog pjevanja, na kojima su polaznici učili pjesme vezane za *Bunjevačke svatove* poput *Majkino ruvo svlači*.

Polaznici seminara posvećenog tamburaškoj glazbi, odnosno temi *Glazbena pratnja bunjevačkih pjesama i plesova*, a koji je vodio prof. **Vojislav Temunović**, obradili su brojne segmente među kojima i *Pjesme za bunjevačke svatove*. U sekciji tradicijskih instrumenta ove se godine radilo samo na gajdama. Predavač na ovom dijelu seminara bio je **Augustin Žigmanov** koji je ovoga puta radio »online« zbog nemogućnosti da se okupi veći broj polaznika.

Gastro radionica

Na ovogodišnjem seminaru novina je bila gastro radionica u koju se uključilo osam polaznika, a koji su se oprobali u izradi domaće tarane s *divenicom* (sitnoga tijesta s kobasicom). Voditelji radionice su bili **Vesna** i **Goran Francišković**. **Dobrinka Babijanović** prezentirala je način izrade tzv. duvani listića dok su **Ruža Stantić** i **Branka Vujić** prikazale izradu domaćeg pekmeza od zerdelija (marelica).

Zbog epidemije koronavirusa i zabrane okupljanja većeg broja ljudi na otvorenom i zatvorenom prostoru, uobičajeni svečani program završetka Seminara bunjevačkog stvaralaštva, na kojem se prezentira naučeno, nije se mogao realizirati. No zato se na Facebook stranici Seminara, na fotografijama te video zapisima, može vidjeti i čuti kako je sve izgledalo.

I. D.

Takmičenje risara u doba korone

Ris pod maskama

Iako je, zbog epidemiološke situacije, ovogodišnje *Takmičenje risara* koje se tradicionalno održava u sklopu subotičke *Dužijance*, bilo otkazano, manifestacija je ipak održana prošloga tjedna u manjem formatu, bez dočeka gostiju i brojne publike. Na njivi pokraj crkve sv. Josipa Radnika u Đurđinu risari i risaruše oprobali su svoje kose.

Domaćini ovoga risa bili su **Pavle Kujundžić** i **Suzana Matković**. Sudjelovalo je 10 risarskih parova. Bilo je i pletenja užadi, a priređen je i *risarski ručak* (slanina, luk, domaći *kruv* i *kiselna*), risarska pogodba. Bilo je i pravljenje *krstina*, voženja pokošenog žita na »salaš« i vršidbe starom vršalicom. Početak risa ove je godine zvonom, umjesto gradonačelnika, označio predsjednik UBH *Dužijanaca* msgr. dr. **Andrija Anišić**.

Sve je završilo *risarskom užnom* uz taranu, koja je nedavno napravljena na radionici u sklopu *Dužijance* i s *divenicom* koja je napravljena zimus na *risarskom disnotoru*.

»Smisao ovog, risa pod maskama' ili, covid-risa' bilo je snimanje i fotografiranje za buduće generacije. Naime, željeli smo zabilježiti kako je moguće i nužno raditi, ris' odnosno ovrći žito u svakoj prilici odnosno neprilici koju može donijeti pojedina situacija u svijetu ili u našoj zemlji. Ni ove godine naši marni seljaci, usprkos virusu, nisu ostavili naše njive neobrađene, niti su odgodili žetvu za vrijeme kad prestane epidemija ili pandemija«, navodi msgr. dr. Anišić.

H. R.

Mačkov rođendan, osnutak DSHV-a

18. srpnja 1920. – Subotički list *Neven* iscrpno izvještava o tijeku i ishodu nogometne utakmice između reprezentacije Subotice (kompletna Bačka) i Beograda. Utakmica se održala 15. srpnja u Beogradu radi sastava nogometne reprezentacije Kraljevine SHS za predstojeće Olimpijske igre u Antwerpenu u Belgiji i završila s 3:2 u korist Subotice.

20. srpnja 1912. – *Neven* izvještava da je 14. srpnja bunjevački novčani zavod Zemljodilska štedionica d. d. (dioničarsko društvo) održao glavnu skupštinu na kojoj je jednoglasno pri-

— **Zemljodilska štedionica d. d. u Subotici** imala je dne 14. o. m. glavnu skupštinu na kojoj je jednoglasno primljeno ujedinjenje sa Hrvatskom Zemaljskom Bankom d. d. u Osijeku. Hrv. Z. B. ima 5 milijuni kruna glavnice a osnovana je prije 3 godine po Živnostenskoj Banci u Pragu.

hvaćeno ujedinjenje s Hrvatskom zemaljskom bankom d. d. u Osijeku.

20. srpnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* izvještava da je proteklih dana u hrvatskim krajevima u Srijemu (u Petrovaradinu, Srijemskoj Mitrovici, Golubincima, Hrtkovcima, Nikincima i Zemunu) proslavljen rođendan **Vladka Mačeka**, predsjednika Hrvatske seljačke stranke. Isti list izvještava da je na sjednici Upravnog odbora Jugoslavenskog nogometnog saveza 18. srpnja donesena odluka da se Nogometni klub Bačka iz Subotice briše iz članstva JNS-a.

20. srpnja 1990. – *Subotičke novine* donose članak o osnutku Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini *Dogovorom do ravnopravnosti*. Tajnim glasanjem članovi-osnivači DSHV-a za predsjednika su izabrali **Belu Tonkovića** (Subotica), a za dopredsjednike: **Milana Bičanića** (Kukujevci), **Stanku Kujundžić** i **Antuna Skenderovića** (oboje iz Subotice). Za članove Predsjedništva su izabrani: **Julije Skenderović**, **Ivan Poljaković**, **Josip Ivanković**, **Bogoljub Kujundžić** (svi iz Subotice), **Slavko Kiš** (Srijemski Karlovci), **Branko Melvinger** (Petrovaradin), **Antun Matarić** (Sombor), **Stipan Nađ** (Bač) i **Josip Šargić** (Kukujevci).

21. srpnja 1920. – *Neven* izvještava da je izabran stalni upravni odbor Hrvatskog radiša u Subotici. Predsjednik je **Lajčo Budanović**, župnik sv. Terezije u Subotici, a tajnik **Dragutin Šarčević**, nastavnik Građanske škole.

21. srpnja 1927. – *Neven* donosi otvoreno pismo bajmačkih Hrvata velikom županu Subotice **Dušanu Manojloviću**, gdje ga pitaju što namjerava poduzeti protiv bajmačkog bilježnika

Aleksandra Lazarevića, za kojega je **Josip Vuković Đido** pred Okružnim sudom u Subotici uz pomoć gotovo osamdeset svjedoka dokazao da je izvršio kazneno djelo zlouporabe službenog položaja.

21. srpnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* najavljuje da će u dogledno vrijeme u Srijemskoj Mitrovici gostovati članovi Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba **August Cilić** i **Paula Herzberger**. Također najavljuje da će 26. srpnja zagrebačka radio-stanica u terminu od 20.00 do 20.45. emitirati program namijenjen bačkim Hrvatima, a kojeg organizira zagrebački Pododbor subotičke Hrvatske kulturne zajednice. **Petar Kopunović** pjeva četiri nove skladbe **Albe Vidakovića** i **Josipa Andrića** uz glasovirsku pratnju **Ade Vrhovnik Dietrich**. **Pero Dulčić** recitira pjesme **Ante Evetovića** **Miroljuba**, **Petra Pekića**, **Ante Jakšića** i **Alekse Kokića**.

23. srpnja 1920. – *Narod* prenosi da su u Bajmaku u subotu 18. srpnja popodne **Blašku Rajiću** i **Lajči Budanoviću** njihove pristaše i **Tadija Bešlić** («čika-Tadija») priredile doček, a navečer i večeru. U nedjelju, 18. srpnja, prije podne u 10 sati je održan zbor na trgu pred općinskom kućom (danas OŠ Vuk Karadžić). Na zboru se sakupio veliki broj ljudi, ali su to većinom bile pristaše Demokratske stranke.

24. srpnja 1920. – *Subotičke novine* donose u podlistku članak o hrvatskom pjesniku **Andriji Kačiću Miošiću** (1702. – 1760.), gdje između ostalog piše: »Nema valjda bunjevačke kuće u kojoj ne bi mogli naći njegovu knjigu „Razgovor ugodni“«.

Dokumentarni film *Flotel Europa* Vladimira Tomića

Originalna priča o ratnim vremenima

Flotel Europa je dokumentarni film domaćeg redatelja i dokumentarista **Vladimira Tomića**, a premijerno prikazan 2015. godine. U nešto više od sedamdeset minuta koliko ovo ostvarenje traje, Tomić prikazuje izbjeglištvo iz Bosne i Hercegovine u Dansku. Naime, Tomić je imao samo dvanaest godina kada je s majkom i starijim bratom iz Bosne prebjegao u Kopenhagen. Crveni križ države Danske organizirao je veliki brod na kojemu su bili smješteni svi koji su iz Bosne zbog rata izbjegli u tom valu zajedno s Tomićevom obitelji. Kako bi kontaktirali s članovima svoje porodice u Bosni, ljudi su umjesto pisama bilježili kamerom usmena pisma, događaje i tako slali VHS kazete s novcima, hranom i ostalim potrepštinama voljenim ljudima u Bosni.

Život na brodu

Tomić, stvarajući film *Flotel Europa* koristi sve VHS snimke koje je mogao pronaći (što one koje je njegova majka slala ocu, baki i djedu, što one koje su uspjeli pronaći od drugih tadašnjih rezidenata *Flotela*). U sedamdeset minuta, Tomić na jedan izrazito humorističan način oslikava to žalosno, teško i neizvjesno vrijeme raspada Jugoslavije, te bježanje od vojne invazije. *Flotel Europa* je ime broda na kojemu su izbjeglice boravile. Cijeli svoj život, svi koji su izbjegli morali su spakirati u nekoliko torbi i preseliti ga u male brodske sobice, koje su postale ne samo mjesto za život, već škola, mjesto gdje se učio folklor; *Flotel Europa* bio je, tih nekoliko godina koliko je bio u funkciji, grad ovim ljudima koji su iz svojih domova morali pobjeći. Tako su oni vješti u kuhinji kuhali za sve stanovnike; oni vješti u pedagogiji postajali su nastavnicima na brodu kako djeca ne bi zaostala u školi...

Tomić gradi nekoliko linija priča: jedna je veoma intimna i isto toliko zabavna, a fokusirana na Tomićevu prvu ljubav koju je vidio na brodu i s kojom pokušava ostvariti kontakt. Druga linija prati obitelj, događaje poput umiranja voljenih, vijesti koje stižu iz Bosne. Treća linija prati grupu momaka s kojima se tada dvanaestogodišnji Tomić druži na *Flotelu* i prve korake u Kopenhagenu i pokušaje integriranja među danskom omladinom.

Vizura dječaka

Iz vizure dječaka, Tomić govori i o nemanju svijesti da je taj odlazak po noći bio zbilja odlazak zauvijek, iako je sve djelovalo kao jedna poduža ekskurzija. Tako radnja filma obuhvaća period od dolaska na *Flotel* pa sve do dobivanja prvoga stana za Tomića, njegovu majku i brata, te razumije se, odlaska s broda. Upravo vizura dječaka i omogućava ovoj priči da bude nevina, te tako očišćena od bilo kakvih dnevno-političkih implikacija.

Ova duhovita, pronicljiva i isto toliko tužna priča na veoma originalan način govori o ratnim godinama, te samom izbjegliš-

tvu, a originalnost ne proizlazi samo iz takozvane vedre točke gledišta već i forme samoga filma: cijeli film, kako je i rečeno, napravljen je od VHS snimaka u savršenom montažnom skladu (montažer **Srđan Keča**). Kroz unutarnji monolog sada već odraslog Vladimira Tomića koji na duhoviti način govori o svojoj prvoj velikoj ljubavi dok u pozadini provejava raspad svega poznatog, ovo ostvarenje zaslužuje sve preporuke pogotovu u trenutku kada se cijeli svijet nalazi u jednom neizvjesnom i teškom stanju. Moje preporuke odlaze *Flotelu Europa* jer nas podsjeća koje užase više nikada ne smijemo napraviti i, s druge strane, kako se nositi s ovima koji su već u zbilji, a na duhovit i vedar način.

Dejan Prčić

Mjere državnih i crkvenih vlasti u katoličkim crkvama

Vjernici su odgovorni za svoje i zdravlje bližnjih

Petorica katoličkih biskupa, čije se dijeceze nalaze na području Srbije, oglasili su se ponovno uputama i smjernicama upućenim svećenicima, a uvjetovane su najnovijim mjerama za sprječavanje posljedica pandemije koronavirusa, imajući u vidu mjere Kriznog stožera koje vrijede na cijelom području Srbije. Mjere su počele važiti 17. srpnja, a toga dana biskupi Srbije su poslali najnoviji nalog svećenicima, želeći da se u »svim našim crkvama jednako postupa i tako preduhitre eventualne zabune i kriva tumačenja«. Pozvali su svećenike da se upute striktno pridržavaju od strane svih vjernika. Svatko tko je pročitao ili saslušao pismo, vidi u njemu brigu biskupa, ali i prizvuk stanovite strepnje da nam se svi-ma ne ponovi iskustvo iz vremena kada su bile suspendirane mise s narodom. No, koliko se poštivaju najnovije mjere? Kakva su u tome iskustva župnika u župama Subotičke biskupije? To smo ih pitali u maloj anketi u vremenu pripreme ovog broja.

Svi su anketirani svećenici obavijestili vjernike za koje su zaduženi o poštivanju najnovijih mjera, i to na način kako pojedini od njih običavaju. Ordinarijati su poslali ovoga puta i dizajnersko rješenje plakata s mjerama. Većina župnika više puta obavještava vjernike o mjerama koje su na snazi, naročito ako dođe do promjena. »Uvijek ima ljudi na misi koji ranije nisu čuli što i kako Crkva traži da se održava«, kaže jedan župnik, dok drugi navodi da je mjere više puta ponovio i da će to činiti i dalje. »Smatram zgodnim uvijek zahvaliti vjernicima što se pridržavaju propisanih mjera. Veći je poticaj uputiti zahvalu i ukazati na važnost očuvanja zdravlja i ljubavi prema bližnjima, nego im stalno isto ponavljati«, iznosi svoje iskustvo župnik jedne seoske župe. On podržava veliku važnost nedvosmislenoga navođenja mjera i misli da je »loše davati dvostruke signale, u smislu: znate što ja o tome mislim, ali mi se moramo držati radi zakona...«.

Barijere, dezinfekcija ruku, maske, distanca

Na ulazu u skoro sve crkve nalaze se posude s dezinfekcijskim sredstvom za obuću. Ipak, jedan intervjuirani svećenik je odustao od postavljanja ovakvih predmeta. »Stariji ljudi, pogotovu oni koji se teže kreću, slabije vide ili ne obraćaju pozornost, zapinju o posudu, a ako se stavi samo spužva onda se oko cijedi tekućina«, kaže on. Dezinfekcijsko sredstvo za ruke postavljeno je u svim crkvama obuhvaćenim anketom. Glede nošenja zaštitne maske, koje je obvezno (i) u crkvama, ohrabrujuće je da ih većina svećenika ima u pričuvi, pa ih oni koji ih ne ponesu, ili ih ne mogu kupiti, mogu dobiti u crkvi. Vjernici uglavnom ili potpuno poštuju fizičku distancu tijekom bogoslužja, a u pojedinim slučajevima ih i sakristani ili pastoralni pomoćnici na to upozoravaju. Daju se po našim crkvama vidjeti elegantni načini za zabranu sjedenja u svakom redu klupa, no oznake mjesta na kojima se ne sjedi za sada nisu primijećene (iako su preporučene). Za neke od anketiranih klerika ovo pitanje

Plakat na ulazima u crkve na području Subotičke biskupije s novim uputama

je potresno, pošto je u crkvama vrlo malo vjernika i fizičku distancu je lako održavati. Svi svećenici su odgovorili da većina vjernika, u mnogim župama i svi, tijekom bogoslužja nose zaštitne maske.

Ograničenje okupljanja

»Budući da u najavi novih mjera nije jasno definirano na što se točno odnosi zabrana okupljanja na javnim mjestima za više od deset osoba, a kako bismo otklonili svaku sumnju da se to ne odnosi na redovita bogoslužja, donosimo ovdje objašnjenje iz Odluke Vlade R. Srbije od ranije, prema kojoj se, pod organiziranim okupljanjem na zatvorenom i otvorenom javnom prostoru naročito smatraju: proslave, muzičke, zabavne i kulturne manifestacije, politički

skupovi, sportski događaji s prisustvom publike i slična okupljanja. «Ovo namjerno naglašavamo imajući u vidu da vlasti u pojedinim općinama traže zabranu bogoslužja s narodom, a moguće je da će isto тумачenje novih mjera zastupati i sanitarni inspektori prilikom obilaska terena. Također smo iz Patrijaršije dobili informaciju da kod njih neće biti nikakvih unutarnjih restriktivnih mjera, prema čemu zasad nema potrebe da se u našim crkvama drugačije postupi», navode biskupi. U našoj anketi nismo dobili potvrdu da bi bilo koje vlasti tražile u najnovijem periodu zabranu bogoslužja s narodom. U nekim su se sredinama, po iskazima svećenika, pokazale vrlo susretljivima.

»Veoma teška posljedica ovih odredaba i veoma čestih promjena istih je broj vjernika u crkvi koji je upola manji od kada smo počeli opet mise s narodom. Mnogim je vjernicima utjeran strah u kosti da će biti zaraženi ako dođu u crkvu, a drugi su se navikli da gledaju misu kod kuće. Trebat će mnogo vramena i truda da vjersku praksu vratimo na prijašnje stanje», zabrinuto upozorava jedan svećenik s bogatim pastoralnim iskustvom u svojem dodatku našoj anketi.

Važno je zaključiti: katolici u Bačkoj nisu nemarni prema sebi i blišnjima i slušaju svoje pastire i državne vlasti, napose u teškim okolnostima i u vremenima velikih dvojbi u kojima živimo. Možda je to najveći залог za budućnost (mjesne Crkve) koji je donijelo ovo vrijeme.

M. Tucakov

Neće biti održano proštenje sv. Ane

Proštenje sv. Ane u nedjelju, 26. srpnja, na kerskom groblju neće biti održano. Također će izostati i privatni posjet groblju.

U susret blagdanima

25. srpnja – sv. Jakov
26. srpnja – sv. Joakim i Ana
27. srpnja – Klement Ohridski
29. srpnja – Marta

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Koliko mi je vjera važna?

I sedamnaeste nedjelje kroz godinu čitamo Isusove prispodobе o Božjem kraljevstvu. Ovoga puta to su tri kratke usporedbe u kojima ga Isus predstavlja kao blago pronađeno na njivi, kao dragocjeni biser i kao kad ribari razdvajaju dobre od loših riba (Usp. Mt 13,44-52). Sve tri nas potiču na razmišljanje o svojoj vjeri, što je za nas Božje kraljevstvo, što je za nas evanđelje.

Radosna vijest je dragocjenost

Može se slobodno reći da dvije manje prispodobе koje govore o zakopanom blagu i dragocjenom biseru predstavljaju najveće blago i najljepši biser evanđeoskoga govora. One na posve jednostavan način, ali vrlo snažno izražavaju narav Radosne vijesti, koja na čovjeka djeluje jednako kao kada neočekivano nađe neku dragocjenost, pa je spreman odreći se svega da bi je posjedovao.

Priče o zakopanom blagu dio su tradicije svakoga naroda. Siromašni ljudi oduvijek su sanjali da im se nekim čudom promijeni život. Tako je bilo i u Isusovom narodu. Oni su živjeli u skromnim, siromašnim kućama. Pa i ako bi posjedovali neko blago, bilo je vrlo opasno držati ga u kući. Zato su ga ljudi zakopavali na svojoj njivi, pamteći to mjesto. No, znalo bi se dogoditi da vlasnik iznenada umre, a da njegovi sinovi nisu znali za zakopano blago, pa bi ga slučajno pronašao unajmljeni orač. Budući da je židovski zakon branio uzeti bilo što s tuđeg posjeda, ovaj bi orač prodao svoju njivu i nagovorio sinove da mu prodaju njihovu, šuteći u onome što je na njoj pronašao. Tako, kupivši njivu, dobio bi i zakopano blago.

Slično se događalo i s dragocjenim biserom. Na Istoku je u Isusovo vrijeme bila raširena trgovina biserima. Naravno, nudilo se sve i svašta, ali pravi trgovac imao je oko za uistinu vrijedan biser, koji se isplatilo kupiti. Našavši takav biser, trgovac je bio u stanju prodati svoje imanje, kako bi ga otkupio, jer je znao da se u njemu krije bogatstvo.

Ovim usporedbama o biseru i zakopanom blagu Isus naglašava vrijednost Radosne vijesti. Čovjek koji tu vrijednost spozna spreman je zbog nje ostaviti sve, jer mu ona postaje važnija od svega. Njihov cilj je da nas sve stavi pred pitanje jesmo li mi otkrili vrijednost Isusove Radosne vijesti, jesmo li spremni radi nje se odreći svega. Mi naše kršćanstvo prečesto uzimamo

zdravo za gotovo. Ono je dio nasljeđa koje primamo od svojih predaka, pa se tako prema njemu i postavljamo. Vjeru ne živimo kao vjeru, nego kao običaj, te tako nismo u mogućnosti spoznati njenu vrijednost. Isus nas ovim prispodobama želi probuditi iz takovoga stanja vjerske uspavanosti, želi da se zapitamo što nam znači vjera, što nam znači Radosna vijest, jesmo li svjesni da nas Bog ljubi i kolikim nas milostima obasipa. Ušuškani u naoko kršćansko ozračje u kojemu živimo, teško da ćemo svoju vjeru preispitati bez da nas nešto na to potakne. Upravo to želi postići ovonedjeljno evanđelje. Ako vjera za nas nije dragocjeni biser, zbog kojega bi se odrekli svega, onda je vrijeme za korjenite promjene, za obraćenje.

Opomena

Kako bi nas snažnije potaknuo na promišljanje koje vodi u promjenu, Isus priča i treću prispodobu o ljudima koji su nakon velikog ulova skupili dobre ribe, a loše izbacili, koju je zaključio riječima: »Tako će biti na svršetku svijeta. Izići će anđeli, odijeliti zle od pravednih i baciti ih u peć ognjenu, gdje će biti plač i škrgut zubi« (Mt 13,49-50).

Time što smo rođeni u kršćanskom ozračju, što smo kao djeca kršteni, mnogo nam je dano, pa se od nas mnogo i očekuje. No, ako ne prepoznamo koju smo milost primili time što smo kršćani od početka svojega života, bit ćemo na kraju vremena svrstani među loše ribe. Često se zamaramo površnim pitanjima, vjeru generaliziramo i mislimo da smo dobri ljudi jer nismo nikoga pokrali i ubili. Trenutak pravog obraćenja i tješnjeg povezivanja s Bogom, trenutak kada ćemo započeti uistinu živjeti za evanđelje, odgađamo za kasnije, kad budemo imali više vremena, kad postignemo sve ciljeve koje smo zacrtali. Tako pokazujemo da vjera za nas nije ništa dragocjeno, da je Bog za nas tek netko tko može čekati, jer je sve od njega preče. Tako žrtvujemo vječnost onome što je prolazno.

Bog nas stalno zove k sebi. Pokušava nas različitim znakovima opomenuti i potaknuti na obraćenje. I ovo što se trenutno dešava u svijetu možemo uzeti kao Božji poziv da prevrednujemo svoje ciljeve, da učinimo zaokret k njemu, jer sve je prolazno i sve je u Božjim rukama, a vrijeme koje nam daje treba dobro iskoristiti, da bi se na kraju vremena našli na njegovoj strani.

David Kozma, učenik generacije Osnovne škole *Matko Vuković* u Subotici

Programiranje je moj jezik

*Volio je izazove i teške zadatke i tijekom školovanja oduševljavao je učiteljicu i nastavnike svojim načinom razmišljanja i rješavanja zadataka * David će u srednju školu ići u Gimnaziju Svetozar Marković. Upisao se u odjel koji pohađaju učenici s posebnim sposobnostima za računarstvo i informatiku*

David Kozma učenik je generacije Osnovne škole *Matko Vuković* u Subotici. Još jedan učenik koji nastavu pohađa na hrvatskom jeziku zaslužio je ovu laskavu titulu. Na ponos svojoj zajednici, a prije svega svojoj obitelji, ocu **Antunu** i majci **Ružici**, mlađem bratu **Luki** i baki **Katici**.

David Kozma je kao i većina djece kao mali bio nestašan i nemiran zbog čega su često roditelji morali dolaziti na razgovor u vrtić. Međutim, hrvatski odjel u koji je došao u osnovnoj školi bilo je odlično okruženje u koje se brzo uklopio i dobro osjećao. Ovome je značajno doprinijela i učiteljica **Ljubica Milašin** koju pamti kao strogu ali pravednu, koja puno daje i isto toliko traži. Hranila je njihovu znatiželju i poticala ih je naprijed te se prisjeća koliko im je svima teško pao rastanak s njom. To je za Davida ostao jedan od nezaboravnih događaja u osnovnoj školi.

Omiljeni predmeti

Prelaskom u više odjele proširili su mu se vidici. Omiljeni predmet mu je bila matematika zato što je tako logička i zahtijevala je od njega da razmišlja. Volio je izazove i teške zadatke i tijekom školovanja oduševljavao je učiteljicu i nastavnike svojim načinom razmišljanja i rješavanja zadataka. Ovu njegovu posebnost uočila je i nastavnica matematike **Nevenka Tumbas** koja je osim obitelji bila najznačajnija osoba u Davidovom profiliranju. »Nastavnica je sa svima nama puno radila, a kod mene je posebice razvila ljubav prema matematici«, objasnio je David. »Zainteresirala me, poticala na razmišljanje i usmjeravala. Kada bih sve uradio, kako mi ne bi bilo dosadno, uvijek je za mene imala pripravne dodatne zadatke. Pomjerala je moje granice i pripremala me za natjecanja. Jako sam joj zahvalan jer je uočila moje talente i radila je sa mnom da ih razvijem.«

Osim matematike Davidu su odlično išli jezici. Iako nikada nije išao u privatnu školu za učenje stranog jezika ili se dodatno pripremao, redovito je sudjelovao i na natjecanjima engleskog jezika gdje je također imao dobre rezultate. No, najviše je na stolu bilo diploma i osvojenih mjesta iz matematike. »Interesirali su me i fizika i kemija kao i drugi predmeti gdje sam trebao istraživati. U svemu sam tražio logičku povezanost. Dobro se sjećam kako nikada nisam učio napamet definicije nego sam ih govorio onako kako sam razumio. Tako kada smo učili dvodimenzionalna tijela pa poslije dodali treću dimenziju, ja sam to već sve to znao i bez učenja definicija jer sam logikom povezao. Meni je važno da za sve imam logičko objašnjenje.«

Interes za računala

David će u srednju školu ići u Gimnaziju *Svetozar Marković*. Upisao se u odjel koji pohađaju učenici s posebnim sposobnostima za računarstvo i informatiku. To je noviji smjer u subotičkoj gimnaziji jer je on tek treća upisana generacija. Za upis je trebao polagati poseban prijemni ispit na kojem je morao ostvariti minimalno 50 posto točnih odgovora kako bi se uopće mogao rangirati na listi. Na pitanje kako se opredijelio za ovaj smjer kaže kako su ga računala oduvijek interesirala. Davidov otac se bavi popravkom kompjutera pa je prva znanja stekao od njega. U njihovoj kući svi ukućani, pa čak i baka, imaju vlastita računala i mobitele. »U vrtiću smo Luka i ja dijelili isti, ali kad sam krenuo u školu dobio sam vlastito računalo. Od malih nogu sam sudjelovao u kupnji dodatne opreme i nadograđivanju tako što sam

skupljao novce koje sam dobivao za blagdane i rođendane. Jako se radujem što ću učiti programiranje i druge kompjutorske programe. Programiranje je moj jezik», objasnio je David i dodao kako već četiri godine zna koji fakultet želi upisati. »Kada sam bio peti razred osnovne škole sudjelovao sam u Nacionalnom kvizu za poticanje čitanja Knjižnica grada Zagreba koji provodi Gradska knjižnica Subotica. Imao sam tu sreću da su baš mene izvukli da skupa s jednim učenikom iz Tavankuta **Ivanom Skenderovićem** i knjižničarkom **Bernadicom Ivanković** putujem u Zagreb gdje smo boravili četiri dana. Bernadica nam je organizirala odlazak na Fakultet elektronike i računarstva gdje su za nas priredili jednu radionicu robotike i programiranja. Bio sam oduševljen i odmah sam znao da želim ovdje studirati. Interesantno je da je i Ivan upisao ovaj posebni smjer u gimnaziji koji ću i ja od jeseni pohađati. Vrijedilo je što smo bili u Zagrebu. Nisam siguran što ću točno raditi, ali sam siguran da će to svakako imati veze s programiranjem. To me posebice interesira.«

Usporedo s osnovnom školom David se upisao i na folklor. Nakon osam godina sad je u reprezentativnoj skupini HKC *Bunjevačko kolo* u Subotici. Najviše voli plesati brze igre kao šopske, Trojno ili Vlaško nadigravanje, ali jednako voli i bunjevačke igre s kojima su nastupali diljem Hrvatske kao i na jednom festivalu u Češkoj. To je za njih bio ispit koji su, kako David smatra, dobro prošli i pokazali se kao složna skupina.

Hvala

David Kozma je kao učenik generacije Osnovne škole *Matko Vuković* iz Subotice na završnoj priredbi održao govor u ime svih maturanata ove škole. Pitali smo ga što je za njega značilo ovo priznanje, ali i mogućnost da pred svima govori. »Znao sam da sam jedan od kandidata za učenika generacije, ali nisam očekivao da ću i biti izabran. Mislio sam da je sve što sam ja radio i postigao normalno. Možda sam mogao i više, da sam više vježbao i pripremao se, ali matematika me je najviše interesirala i tu sam najviše radio. Bio sam ugodno iznenađen kada sam saznao da sam učenik generacije, a kada su mi rekli da trebam održati govor u ime svih maturanata nije mi bilo svejedno. Velika je to čast, ali i odgovornost. Bio je to emotivan trenutak. Između ostalog rekao sam kako nakon osam godina školovanja zatvaramo jednu knjigu našeg života kako bismo započeli drugu koju tek treba ispisati. Bile su nam pomiješane emocije. Radost i tuga. Radosni smo bili jer smo uspješno završili osnovnu školu, a tužni jer se rastajemo. No, bile su to posebne godine koje ćemo zauvijek pamtit. Tamo smo naučili prva slova, tu su se rodile prve simpatije, stvorena su nova prijateljstva od kojih će neka sigurno biti doživotna, naučili smo mnoge lekcije i one životne.

Hvala svima koji su u nas vjerovali i pratili nas na ovom putu. Prije svega roditeljima, koji su nam uvijek bili potpora i oslonac, zatim učiteljicama koje su postavile dobre temelje i na koncu nastavnicima koji su nam proširili vidike i utvrdili naša znanja. Nije bilo lako. Bilo je uspona i padova, bilo je suza i smijeha, bilo je lijepih i manje lijepih trenutaka, ali sve te situacije pomogle su nam da rastemo i postanemo bolji ljudi.«

Ugodno je i interesantno bilo razgovarati s Davidom. Dotakli smo se i drugih tema za koje sada nažalost nemamo prostora. No sigurno sam da će o ovom mladom momku, pametnom i skromnom, još biti riječi te sada stavljamo samo zarez i želimo mu da hrabro nastavi naprijed na svom putu.

B. I.

RECEPT NA TACNI

Gianduja torta

Sada već ustaljena moja izjava da slabo »padam« na slatkiše, dobila je utemeljenje izbjegavanjem šećera i drugim kuhinjskim trikovima za koje meni bliski ljudi kažu da su pogrešni. No, prije svega, najvažnije je prihvaćati sebe, a tek onda prilagoditi se drugima. Naravno, ovdje ne ciljamo na modernu psihologiju već na prehrambene potrebe i priču o hrani općenito. A evo momenta s ALL, i mi koji jedemo zdravo i izbjegavamo šećere imamo oko i okus za fine stvari i onda kada naiđemo na nešto primamljivo, ne možemo odoljeti. Upravo to se dogodilo u istraživanju Torina. U priči o čuvenoj čokoladi Gianduja naišla sam na nekoliko divnih recepata među kojima je kolač za koji danas dijelim recept pobijedio.

Potrebno: 250 g lješnjaka / 200 g maslaca / 200 g tamne čokolade s visokim postotkom kakaa / 6 jaja / 200 g šećera / 3 žlice mirisnog likera po želji / 150 g eurokrema ili nutele.

Postupak: Lješnjake peći desetak minuta u pećnici prethodno zagrijanoj na 200 stupnjeva. Nakon hlađenja, samljeti 200 grama lješnjaka u električnoj sjeckalici, zatim ih pomiješati s čokoladom koja je prethodno rastopljena u pari zajedno s maslacem i ostaviti 5 minuta da se malo ohladi. U međuvremenu umutiti žumanjke sa šećerom kako bi smjesa postala glatka, pa ih pomiješati s čokoladom i lješnjacima. U kombiniranu smjesu dodati liker. U zasebnoj zdjeli čvrsto umutiti bjelanjke, pa ih pomiješati s čokoladnom smjesom. Izliti kombiniranu smjesu u kalup promjera 23 cm, prethodno premazan maslacem i obložen papirom za pečenje. Peći 40 minuta na temperaturi od 180 stupnjeva. Kad se torta ohladi, vrh torte premazati nutelom, a zatim posuti s preostalim 50 grama lješnjaka.

Ovo je dobra osnova za mnoge varijacije, jer čokolada često poziva u pomoć voće, pa ne čudi kada recept poput ovog dobije višnje, borovnice, maline ili neki drugi sastojak u svom sastavu. Što god odlučite i što vam možda zvuči primamljivo, prvo napravite osnovnu verziju i zasigurno ćete pomisliti da je to najukusniji čokoladni kolač koji ste ikad probali. Dobar tek!

Gorana Koporan

Prizor za maštanje

Jedna stara subotička ulica u centru grada, koju nalazimo na kartama od prije stotinu godina, a pružala se od centralnog gradskog trga ka pravoslavnoj crkvi Svetog Vaznesenja Gospodnjeg, u međuvremenu je nestala. Na trasi ove ulice (1928. godine zvala se Ulica knjaza Mihajla), danas se nalazi Trg cara Jovana Nenada, uključujući i dio velikog parkinga. U spomenuto vrijeme u prošlosti, na mjestu sadašnjeg dječjeg igrališta na trgu, bio je park ispred crkve sv. Mihovila, a pokraj parka i samostana nalazila se tzv. Vojnićeva kurija (riječ kurija ima više tumačenja, u ovom slučaju to je veći posjed, imanje s palačom i drugim objektima), razrušena u bombardiranju 1944. godine.

Dio ulice se vidi na fotografiji iz 1931. godine i nazire njena obla trasa u nastavku. Vide se objekti i s jedne i s druge strane ulice, promatrajući iz pravca centralnog gradskog trga, no nije sačuvana ni jedna fotografija o izgledu ostatka ulice. Ova stara snimka je posebne vrijednosti jer prikazuje oronulu prizemnu zgradu s trgovinskim lokalima na kutu Korzoa i Ulice knjaza Mihajla upravo u godini kada je ona srušena, a na istom mjestu izgrađena velika Nićin palača koju danas vidimo. Fotografija je nastala u travnju 1931. godine, a već u jesen gradila se Nićin palača. Novine su pisale: »Kad je počelo rušenje kuće Farkaš, građani su promatrali nestajanje prizora koji su poznavali cio život...«.

Tu, na početku ulice vidi se stajalište fijakera koje se kasnije preselilo nešto dalje, pored parka, i još dugo postojalo. U blizini je, naravno, bila i kavana, bife »Mali mir« (na donjoj fotografiji), koja je nestala zajedno s objektom u kome se nalazila, prije oko pola stoljeća, kad je počela izgradnja višekatnice za robnu kuću.

Svatovi u ozračju rata

Turbulentnog proljeća, kako kod nas, tako i u svijetu, u Sonti su se vjenčali **Ankica Vidaković** (r. 1967.), **Šantina** i **Marinko Silađev** (r. 1961.), svibnja 11. 1991. godine. Od zakazivanja svadbe, pa sve do njenoga kraja, sve je bilo neizvjesno. U samomu selu su se odvijali vrlo mučni događaji. Čelnici Mjesne zajednice su bili odvođeni, ispitivani, pa vraćani svojim kućama. Neki ljudi su nestajali, a mnogi su se iseljavali. Po selu se noću čula pucnjava, a također se čula i ona koja je dolazila preko Dunava. Namjeravalo se odustati od svadbe, ali je mladoženjina majka željela otpraviti svoga sina kao što dolikuje, tim više jer je sa svoje dvije sestre u prvim danima mladosti ostao bez oca. Marinko je s obitelji živio u Njemačkoj, a nevjesta u Sonti. Svadba se pripremala mjesec dana po sončanskom običaju. Sva rodbina i s mladine i s mladoženjine strane, svatko na svojoj strani, pripremao se prema tradiciji. Dva tjedna prije se mijesilo tijesto (tanki rezanci poput »paučine«) za juhu od različitoga živinskoga mesa. Tjedan pred svadbu, u utorak, srijedu i četvrtak su se pripremali kolači i torte. U petak se spremala živina, svinje, janjad i prasići. Obično se za vrijeme tih poslova pjevalo, igralo, nazdravljalo i podvriskivalo. Ovaj put je to sve bilo nekako u strepnji i strahu, jer čelnici Srbije i Hrvatske se u Karađorđevu, par tjedana prije, nisu dogovorili. U Hrvatskoj je trajao rat još od ubojstva policajca **Jovića** na Uskrs i pokolja u Borovu koji je tada bio u vrlo svježem sjećanju. Čim bi se začula »grmljavina« iz preka, sudionici buduće svadbe su u molbi dizali oči i ruke ka nebu. Muškarci su diskutirali o ratu, ali diskusije su se obično završavale mislima i riječima »samo da rata ne bude«.

Na fotografiji vidimo defile svatova. Snimljen je ispred nekadašnjeg Doma kulture koji je bio i Omladinski dom. Sve proslave, svadbe, igranke i balovi su se održavali u njemu. Dom je mogao primiti do 500 osoba. Imao je priručnu kuhinju i ostavu, a u dvorištu igralište za mali nogomet, rukomet i košarku. Učenici su tu za lijepa vremena imali sate fizičkoga odgoja.

Svadbena povorka je pristigla u dom na svatovski ručak. U prvome planu vidimo djevojčice – male enge iza kojih nastupa mladoženja s djeverušom, sestričnom od strica. Do njih je buklijaš tj. ceremonijal majstor (voditelj). Ovaj put je buklijaš Dalmatinac, **Ante Kasalo**, zvani **Pajo** (r. 1955.). Naime, običajno je da buklijaš bude mladoženjine sestre suprug, a ovaj put on je rodom iz Sinja. Pajo je s radošću prihvatio poziv buklijaša i obukao se u tradicionalnu šokačku, sončansku, narodnu nošnju. Kao voditelj iskazao se primjereno, jer se prije svadbe dobro raspitao o obvezama buklijaša. Iza njih nastupa kum **Ivan Topal, Mrčko**, sa svojom suprugom. Ivan će u budućnosti uživati veliko poštovanje svojih sumještana, jer je kao izvrstan majstor-tišljer 2016.

g. izradio nove kore u sončanskoj crkvi Sveti Lovro. Po pravilima iza njih ide stari svat (mladoženjin ujak) sa suprugom. Kum i stari svat će biti svjedoci na vjenčanju. Iza njih je mladoženjina mati, ostali svatovi i na kraju velike enge koje pjevaju i podvriskuju uz tamburaše s harmonikašem i begešarom. U Sonti je običaj da nevjesta ruča svatovski ručak u svojoj kući, mada je ručak u domu isfinancirala njezina obitelj, pa se i zvao »Mladin ručak«. Večeru financira mladoženja.

Poslije ručka svatovi okrijepljeni hranom i pićem, dobro raspoloženi, uz muziku i pjesmu kreću za mladom. U njenoj kući, najvjernije joj prijateljice kite svatove, a oni ih darivaju novcem

koji se slijeva u mladinu »kasu«. Svatovi se tu kratko zadržavaju i mlada pod ruku s djeverom (bratom ili bratićem), a mladoženja s djeverušom, kreću na vjenčanje. Mlada i mladoženja će se prvo vjenčati u općini, a onda u crkvi. Tek poslije crkvenoga vjenčanja i svećeničkoga blagoslova izlaze ruku pod ruku van, a do izlaza ih vodi svećenik.

Unatoč bojazni kako će se svadba okončati, sve je prošlo u najboljem redu.

Ova snimka je neusporediva s današnjicom. Više ništa nije isto osim trave ispred doma. Rijetko se dogodi da svatovi idu selom u defileu. Male enge su sada odrasle žene, supruge i majke koje imaju i stariju djecu nego što su one bile ovdje. Ostali su u poodmakloj starosnoj dobi, a mnogi više nisu među živima.

Umjesto ove lijepe palače, namjernik može zateći ruševnu zgradu na kojoj zjape prazne rupe nekadašnjih prozora i vrata. Čak i dvorište zgrade gdje su se mnoge generacije mladih Sončana bavile sportom, više nije za upotrebu. Rat je sve pomeo, kod nekih ljudi su ostala sjećanja, a fotografija i sadašnje stanje svjedoče istinu.

Ruža Silađev

**Sve što ste htjeli
znati o suncu,
ali niste imali
koga pitati**

Sunce, sunce, sunce!

Ljeto je! Dobro, ima dana kad i ne djeluje tako, ali ipak Ljeto je, raspust i možemo uživati u blagodatima ljeta.

Prva asocijacija na Ljeto svima je sunce.

Sunce svi volimo. Čini nas pozitivno raspoloženima, povećava koncentraciju i glavni je izvor vitamina D ili »vitamina sunca«, kako ga još zovu.

A koliko znamo o Suncu, toj zvijezdi bez koje mi koji se nalazimo na Zemlji ne bismo mogli preživjeti.

Kako?

Bez sunčeve toplote i svjetlosti nijedan vid života (ljudi, životinje i biljke) ne bi na Zemlji mogao dugo opstati. Nebo bi bilo mračno i danju i noću jer bi jedini izvori svjetlosti bili Mjesec i zvijezde. Zemlja bi se vrlo brzo ohladila. Ubrzo bi se sve na njoj smrзло. Vremenske prilike se ne bi mijenjale jer i njih izaziva Sunce.

Zato uživajmo u suncu, ali oprezno jer pretjerano izlaganje suncu, posebice kad je ono najjače, ima i negativni utjecaj.

No, sunce je i lijek.

Stari Grci, Rimljani, Egipćani, Indijci i mnogi drugi narodi u liječenju brojnih poremećaja i bolesti koristili su upravo sunčevu svjetlost kao oblik terapije poznat i kao helioterapija. Ovaj način

liječenja uspješno se koristi i u novije vrijeme za liječenje tuberkuloze, rahitisa, rana, kožnih poremećaja itd.

Zanimljivosti o Suncu

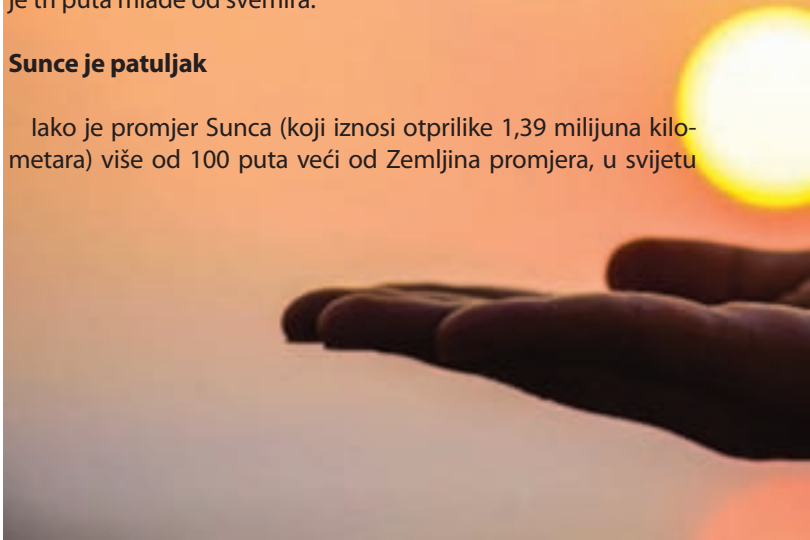
Znanstvenici su otkrili kako se izlaganjem sunčevoj svjetlosti oslobađa i hormon sreće – serotonin. Uz to, izlaganjem kože sunčevoj svjetlosti tijelo proizvodi i vitamin D, zaslužan za apsorpciju kalcija, zdravlje kostiju, srca i općenito dobro funkcioniranje organizma.

Sunce je mlađahno u odnosu na svemir

Sunce je nastalo prije otprilike 4,6 milijardi godina, a sam svemir, odnosno prostor-vrijeme, prije 13,8 milijardi godina. Sunce je tri puta mlađe od svemira.

Sunce je patuljak

Iako je promjer Sunca (koji iznosi otprilike 1,39 milijuna kilometara) više od 100 puta veći od Zemljina promjera, u svijetu

zvijezda Sunce se ubraja u manje zvijezde i smatra se patuljkom, žutim patuljkom.

Sunce proizvodi toliko mnogo energije da se procjenjuje da svake sekunde jezgra Sunca emitira energiju istu kao što je ona kod 100 milijardi nuklearnih bombi.

Sunčeva svjetlost predstavlja mješavinu svjetlosti svih boja. Mi tu mješavinu svjetlosti vidimo kao bijelu.

Vrijeme potrebno da Sunčeva svjetlost stigne do Zemlje je 8 minuta i 18 sekundi.

Temperatura Sunca na površini iznosi 5505°C.

A jeste li znali da kad se sunčeva energija potroši, Sunce će se pretvoriti u crvenog patuljka te tako pojesti Merkur i Veneru, a možda i Zemlju? Zato svi zajedno pošujmo prirodu i sunce i mjesec i nemojmo ih ljutiti.

Riješi zagonetku

Jedna čaša masla svemu svijetu dosta.

riješitelj: sunce

U kuću uđe, a ni prozor ni vrata ne otvori.

riješitelj: sunce

Suncu je vruće

Sunce je juče' pobjeglo od kuće, jer mu je bilo jako vruće.

Sakrilo se tako iza oblaka malo, ali ni tamo nije cijelo stalo.

Virile su zrake kao ruke duge pa je sunce skoro zaplakalo od tuge.

A oblak je želio sunce razvedriti i zajedno s njim nebom jedriti.

Pozvali su vjetar da zapuše jako pa su se svi rashladili lako.

Više suncu nije bilo jako vruće pa se prije mraka vratilo kod kuće.

Josipa Franjić Radulović

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Katarina Vukadinović**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: glazbena škola, klavir, slikanje, pjevanje s HGU *Festival bunjevački pisama* pod vodstvom prof. **Mire Temunović**, engleski jezik
 VOLIM: zabave, slikanje, druženje, prirodu
 NE VOLIM: sve što je tužno
 U SLOBODNO VRIJEME: vježbam, igram se s drugarima, boravim u prirodi
 NAJ PREDMET: svijet oko nas i matematika
 KAD ODRASTEM ŽELJELA BIH BITI: slikarica

Too optika

 551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodajem salaš na Mirgeškom putu, 4 km od grada, nova gradnja, sve od čvrstog materijala, trofazna struja, bunar 50 m, dvije kupaonice, tri štale, svinjci, dvije garaže. Tel: 064 247-09-49.

Primam u radni odnos zubnog tehničara s iskustvom u Županji, R. Hrvatska. Smještaj osiguran. Informacije na tel.: 00385-95-366-17-67.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se kuća u centru sela Golubinci, Šimanovačka 14, na parceli 796 K. O. Golubinci koja s parcelom 797 čini jednu cjelinu – plac u građevinskom području, ukupne površine 25a i 14m². Dragan 063-509-902.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, viran- goši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pre- gače i sl. Tel.: 024/532-570.

Dvobrazni plug 14, roleri, bunjevačka ruha, pa- puče, marama i slično, starinska kolijevka. Tel.: 024/528-682.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kon- takt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Tel.: 064 18-39-591.

Hitno i povoljno prodajem zemlju u Subotici, 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Miču- rinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne pu- njene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaju se starinske zavjese, ponjavice, pregače, sefiri, sukna, papuče, marama (razne) i svečane duge i kratke haljine (600 – 1200 din), bebi kapice i haljinice starinske i slično. Tel.: 024 528682.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Povoljni tjedni za alergične osobe

Tijekom proteklog tjedna, u zraku je zabilježena veoma niska koncentracija peludi svih alergena, od trave, preko korova, pa do drveća.

Prema izvještaju o aerobiološkom ispitivanju Za- voda za javno zdravlje Subotica, tijekom prošlog tjedna u zraku je zabilježeno manje od 60 pelud- skih zrna trave, korova i drveća po prostornom me- tru zraka, čime je protekla sedmica bila povoljna za osobe koje pate od alergija na pelud.

Kada je u pitanju ambrozija, prošlog je tjedna zabilježena veoma niska koncentracija ili čak njena pelud nije ni bila registrirana u atmosferi, te je mo- gla izazvati alergijsku reakciju samo kod izuzetno osjetljivih osoba.

Prema prognozi Zavoda za javno zdravlje Suboti- ca ove sedmice umjerenu koncentraciju imaju ko- priva, dok trave, drveća i ostali korovi imaju nisku koncentraciju peludi u zraku.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 28. 7. 2020.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se

mogu javiti predsjedniku udruge.
Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

Astra
Telekom

024 555 765

Karadordev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

AUTOR KRISTIJAN SEKULIĆ 16	DRŽAČ ZA UMJETNIČKE SLIKE	UNIZITI, OMALOVAŽITI	POSLEDNJA ŽELJA, TESTAMENT	RESTLESS LEGS SYNDROME	KOMPOZICIJA ZA GLAZBALO S DIFOKAMA			DRUGA GLAZBENA NOTA	KOVČEG; SANDUK, LADA U OBliku KOVČEGA
SPORT						SANJARILJA, SABLAST, UTVARA	ST. EGIPATSKI BOG, AMON... KINESKI RESTORAN U FRESNOU, CA		
NAPRAVA ZA MJERENJE TJELESNE TEMPERATU- RE									
NAPRAVA ZA PROKTOLOŠKI PREGLED								KELVIN	
FAKULTET ZA INFORMATIKU I RAČUNOVOD.				OKUS				LITURGIJSKA KNJIGA U RIMOKATOL. CRKVI	
REGISTRIRANI SIMBOL				LIGHT ROOM (ADOBE PHOTOSHOP)					
									UJEDINJENA REFORMSKA AKCIJA (CRNA GORA)
ISHOD, BILANCA (mL.) ELASTIN, SPANDEX						BITI UREDAN NAKON SIŠANJA	SUBOTICA RUJEKA U BUGARSKOJ		
AMERICAN TRANSLATORS ASSOCIATION				BIVŠI JUGOSLAV NOGOMETAS MUHAMED	MUSLIM, MIME GRČKA BOŽICA				
HIP HOP RAP GLAZBENIK «PRINCE OF NEW YORK»			UŽVIK, USKLIK, SJAJNO (TUR.) POŠTA, TELEG. TELEFON						
		KALEŽ U PRAV. CRKVI UNIVERSITY OF EAST ANGLIA						TONA	HRVATSKA NAFTNA KOMPANIJA
POŠTANSKA KUTIJA	PRUŽITI NEKOM UTJEHU RESIDENT ADVISOR								
								KEMIJSKA OZNAKA ZA AZOT	
FOSFOR DVA ISTA SLOVA			BOŠANSKA PJEVAČICA STANOJKA MITROVIĆ...					PRVO SLOVO	

VODORAVNO: ŠPORT, RA, TOPLOMJER, ANOSKOP, K, FIR, AROMA, REZULTATI, LIKRA, SU, ATA, OMER, JI, MAŠALA, PUTIR, UTJEŠITI, PRETNAC, N, AA, ČANA, A
OKOMITO: R, P, ŠTAPELAJ, RA, PONIZITI, UEA, OPORUKA, PTT, RLS, LR, MUJIĆ, TOKATA, ATENA, MORA, OŠIŠAN, JPOT, MARICA, RE, MISAL, T, ARKA, URA, INA

RJEŠENJE

Salašari somborski

Ostala samo nada

Za 2020. godinu mnogi kažu da će u nekim stvarima izgledati kao da se nije ni dogodila. Svi veliki događaji, festivali, utrke, turniri, koncerti... sve je odgođeno ili otkazano, pa mnogi novi rekordi nisu postignuti. Četiri godine priprema za Olimpijske igre nisu dobile svoju šansu, neki su zbog toga možda propustili posljednju priliku za nastup na ovom prestižnom natjecanju, a neki su upravo dobili priliku da se bolje pripreme. Bez obzira na to kako gledamo na sve ovo što nas je snašlo, sigurno je da nema odustajanja.

Jedan od razloga pisanja ovog članka trebala je biti utrka *Dragon boat* u Bezdanu, ali je i ona otkazana. Ekipa *Salašari somborski* je pripremala nastup u tri kategorije: muškoj, ženskoj i u miks ekipi. O ovoj sezoni, pripremama, propuštenim utrkama i nadama razgovarali smo s nekoliko veslača i veslačica i pročelnikom sportske sekcije HKUD *Vladimir Nazor Salašari somborski*.

Godina velikog jubileja

Osim svega najavljenog 2020. godina je i godina jubileja kada je u pitanju sportska sekcija HKUD *Vladimir Nazor* i ekipa *Salašari somborski*, jer bi ove godine trebao biti deseti nastup na *Maratonu lađa*, središnjem događaju svake sezone u Metkoviću. S obzirom na situaciju s pandemijom pitali smo pročelnika sportske sekcije **Pavla Matarića** kakav je njegov komentar na ovu veslačku sezonu.

»Ovo će biti deseta godina kako odlazimo na *Maraton lađa* u Metković i na nama veoma lijepo ušće Neretve. Ovaj jubilej nam daje poseban vjetar u leđa i jača našu želju i odličan je povod da damo sve od sebe. I muška i ženska ekipa započeli su ovu sezonu na vrijeme s treninzima i entuzijazam je bio na visokoj razini. Nadali smo se i obećavali da ćemo biti fit. Onda se dogodilo to da je po mjerama koje je poduzela Hrvatska, svatko tko je ulazio u zemlju morao biti u karanteni i to nas je spriječilo da sudjelujemo na nama veoma važnoj utrci na Jarunu, od koje smo imali lijepa očekivanja. Iako razočarani ovim razvojem događaja, treninzi su nastavljeni istim intenzitetom. Prošli vikend otkazan je i Bezdan, a

neizvjesnost oko odlaska na Neretvu je sve veća. Nemam poseban komentar, ali imam veliku nadu i želju da ove godine nastupimo na Neretvi, čak i popeti se na postolje, jer ženska ekipa u ovom sastavu i prema onome što je pokazala prošle godine ima velike šanse za to.«

Deseta obljetnica je dobra prigoda da se prisjetimo kako je sve počelo, pa je pročelnik sportske sekcije priču nastavio u tom duhu.

»Deset godina stvarno nije malo. Kad to brojimo u kilometrima, u zaveslajima, u broju veslača koji su prošli kroz tim, kada sračunamo uloge u vremenu i u novcu i kad podmirimo račune, stvarno smo obogatili i nas i društvo. Veslački tim je postao pravi brend HKUD *Vladimir Nazor*, a naše djevojke s svijetom u kosi dobri duh Neretve. Zato bi mi i bilo žao ako ne odemo ove godine. Želju nam nitko nije odagnao te i dalje forsiramo taj odlazak, treniramo i nadamo se najboljem, pa ćemo poslije praviti presjeke i desetogodišnje prikaze.«

Izostale važne utrke

Prva utrka za koju se ekipa pripremala i na koju na žalost nije otišli je utrka na Jarunu. Zašto je izostao nastup muške ekipe *Salašari somborski* na Jarunu i kako je to utjecalo na dalje treninge, rekao nam je kapetan muške ekipe **Gašpar Matarić**.

»Kao i prethodne četiri godine i ove smo se s velikim entuzijazmom pripremali za utrku na Jarunu koja nam je prva utrka u nere-tvanskoj lađi u sezoni. Osim toga ovo nam je jedina utrka lađa na kojoj nastupamo od samog početka i upravo zbog toga ova trka ima posebno značenje za sve veslače. Kilometri i kilometri udarničkih treninga, pali su u Veliki bački kanal jednom administrativnom odlukom koja se odnosila na sve one koji su imali namjeru posjetiti Hrvatsku tih dana. Naime, donesena je odluka da svi koji uđu u Hrvatsku moraju ispuniti dvotjednu karantenu. Imajući u vidu naše poslovne obveze bilo je jasno da od ovogodišnjeg nastupa na Jarunu neće biti ništa. Bilo nam je još teže što je ta odluka vrijedila doslovno samo onaj vikend kada je održana utrka. Ekipa, malo poljuljanog morala, brzo se uspjela vratiti u regularni ritam trenin-

ga, prije svega zahvaljujući mislima o utrka koje nas očekuju ove sezone.«

Ove godine je za *Salašare somborske* deseti jubilarni nastup na *Maratonu lađa*. S obzirom da se situacija oko pandemije mijenja iz dana u dan i nemoguće je predvidjeti hoće li granice u danom trenutku biti otvorene, kakvo je ozračje u ekipi i kakvo je raspoloženje za treninge.

»Ove sezone trebamo veslati svoj jubilarni deseti uzastopni *Maraton lađa* na Neretvi. Ovakav uspjeh nisu imali ni timovi mnogo zvučnijih imena od našeg! Ne može se reći da ne osjećamo pozitivan strah koji smo sami sebi nametnuli, a sve u želji da ovogodišnji deseti nastup bude popraćen i najboljim rezultatom. Za ostvarivanje ovog cilja svjesni smo da je potrebno trenirati i jače i duže od svih prethodnih godina i to nam ne pada teško, ali neizvjesnost uzrokovana situacijom s covid-19 u mnogo čemu otežava fokusiranje na treninge! Ali baš kao što se dijamanti izrađuju pod pritiskom, tako smo i mi spremni da unatoč svoj neizvjesnosti oko našeg sudjelovanja na maratonu lađa, zablistamo na našem jubilarnom nastupu«, dodao je kapetan ekipe.

Velika želja za nastupom na Neretvi

Podsjetimo se, nastup djevojaka prošle godine na *Maratonu lađarica* imao je buran odjek. Djevojke su u tri navrata pokušale zauzeti treće, ali, prema mišljenju sudaca, to nisu učinile na način koji je prihvatljiv pravilima, pa su prošli cilj kao četvrta ekipa. Nakon što su suci odlučili dodijeliti im kaznenu minutu, rangirane su kao petoplasirane.

Da li se bilo koja od djevojaka zbog toga povukla iz veslanja i kako je to utjecalo na sastav i pripreme za ovogodišnji nastup, komentirala je kapetanica ženske ekipe *Salašari somborski Marija Mandić*.

»Spoznaja da smo se tijekom utrke borile za treće mjesto još više je u nama ojačala želju za popeti se na postolje. Ekipa je jača nego ikada, kompaktnija i svjesnija svojih snaga i mogućnosti. Prateći epidemiološku situaciju i prilagođavajući se danoj situa-

ciji od obustave karantene uspjele smo se okupiti na desetak treninga i veslati brzine i duljine veće nego prethodnih godina. Svakako se nadamo da ćemo sve svoje napore moći prezentirati na *Maratonu lađarica* 2020. i ostati prepoznatljive kao *Djevojke s cvijetom u kosi*.«

I u normalnim okolnostima je teško okupiti timove koji broje deset članova i u kojima su prije svega odrasli ljudi s puno obveza, ali ovoj ekipi to nije dobar izgovor nego izazov više za savladati. Poslovi na salašu su posebna priča, pogotovo ljeti kada je posla puno. Jedina prava salašarka, **Kristina Pekanović** nam je to potvrdila i dodala da je za nju najveći izazov stići na vrijeme na trening. »Šalu na stranu, dodaje, kod mene je sve počelo iz želje da probam i vidim mogu li ja to, pa je proradila neka tvrdoglavost za više, a sada mi je prešlo u neizostavni dio ljeta, tako da se svi na salašu potrudimo da stignem na trening. Ekipa koja smo postali, ta želja za veslanjem kod svih cura, to što dijelimo i dobre i loše trenutke, što postajemo prijatelji i izvan veslanja, zahtijeva da daš sve od sebe.«

Ekipa je pojačana i djevojkama iz Subotice, pa **Tatjana, Martina, Jelena i Marija** svaki put prijeđu 70 kilometara kako bi došle na trening. Malo veći izazov je za **Ivanu**, koja putuje iz Novog Sada, a koja zbog obveza ne stiže na treninge, pa pojačano radi kondicijske treninge. Riječ je o profesionalnoj veslačici te doprinos neće izostati.

»Riječ je o dva potpuno drugačija stila veslanja, čamci u kojima sam veslala i vesla su duži i už i manje je ljudi u timu, a i tehnički se vesla drugačije. Što se ovogodišnjih treninga tiče, teško mi je uskladiti treninge u lađi s poslom, jer mi radno vrijeme ne dozvoljava biti prisutna kad i ostale djevojke, ali redovito radim kondicijske treninge. Moja očekivanja su da ove godine izveslamo bržu i bolju utрку u odnosu na prošlogodišnju, što mislim da je sasvim izvjesno sudeći po dosadašnjim treninzima ženske ekipe. Pričati o medalji i predviđati plasman je nezahvalno do same utrke, ali ako izveslamo u skladu sa svojim mogućnostima, vjerujem da ni medalja nije isključena.«

Sasvim je jasno da i muška i ženska ekipa trenira punom parom i da želja velika postoji, a mi se nadamo da će mogućnosti biti takve da testiraju svoje mišić i vesla ove godine na Neretvi i da ćemo pisati o novim uspjesima, pa možda i o medaljama.

Gorana Koporan

POGLED S TRIBINA

Finale

Pretposljednje, 35. kolo 1. HNL donijelo je nova uzbuđenja u borbi za drugo mjesto i plasman u kvalifikacije Lige prvaka. Gostujućom pobjedom u jadranskom derbiju protiv *Hajduka* (3:2) *Rijeka* se vratila u konkurenciju za glavni zgoditak sezone 2019./2020., ali ne ovisi sama o svojoj sudbini. Bod više uoči posljednjeg, 36. prvenstvenog duela, imaju drugi *Osijek* i treća *Lokomotiva* (bodovno izjednačeni - 62), koji se međusobno sastaju. Pobjednik ovog susreta bit će viceprvak Hrvatske i njezin predstavnik u kvalifikacijama najprestižnijeg klupskog natjecanja staroga kontinenta.

Naime, u već spomenutom pretposljednem kolu hrvatske provoligaške karavane dogodila su se dva pomalo neočekivana rezultata koja su posve zakomplicirala stanje na tablici. *Varaždin* je svladao *Osijek* (1:0) u susretu koji za domaćina nije imao nikakvog rezultatskog imperativa dok je gostujućim Sla-

voncima bio od krucijalne važnosti. Na drugoj strani, *Lokomotiva* je remijem protiv *Gorice* (1:1) izgubila dva velika boda u brobi za drugu poziciju. Zanimljivo je istaknuti kako niti *Gorici* rezultat susreta protiv »lokosa« uopće nije bio važan. Sve ovo svjedoči kako se u 1. HNL igra pošten i nogomet bez ikakvih kalkulacija, a svaki susret je i stvarno viteško nadmetanje. Konačno i *Dinamo* je jedva odigrao neodlučeno protiv devetoplasirane *Istre* (0:0), koja će u doigravanje za ostanak u društvu najboljih.

Finalni dueli aktualnog nogometnog prvenstva igraju se za ovaj vikend. Sastaju se: *Osijek* – *Lokomotiva*, *Rijeka* – *Istra*, *Inter* – *Hajduk*, *Gorica* – *Slaven* i *Dinamo* – *Varaždin*.

Jedini dueli koji imaju rezultatsko značenje su susreti u *Osijeku* i *Rijeci*, dok će svi ostali biti samo revijalnog karaktera na zatvaranju jedne posve neobične, »koronavirus« sezone. Izuzev konačne odluke o osvajaču drugog mjesta, nema više nikakvih nepoznanica. *Dinamo* je prvak, u Europu idu *Osijek*, *Lokomotiva*, *Rijeka* i *Hajduk*, *Istra* će se natjecati u doigravanju za ostanak s drugoplasiranom momčadi 2. HNL, a 1. HNL napušta *Inter*.

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Ris pod maskama

Iz Ivković šora

Odvađamo se

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, eto ja opet dospījo da malkoc svama čeljadi prodivanim. Kadgod smo borme lipo kad se poradi liti izašli prid salaše, sidili na klupicama, izno ko je šta imo, malo kolača, pogače sovīm, sonīm, lakumića, bukvića pa se počastili i do kog doba noći divanili. Niki dan mi jedna prijateljica divanila kako su njoj što je odrasla i rođena u varoši najlipče vrime bilo kad je došla u goste kod dide i majke pa se ko dite sigrala oko klupice dok je čeljad divanila o svīm i svačīm. Društven svit bījo, sad i ode kod nas u selu često se trevi da prođe kogod kraj tebe pa ni mu ni bu, začepidu uši sotīm telefonskim slušalicama pa ne haje ni što će i kečit limuzina, ni što će njīm se kogod javit... A šta mož čovik, taka su nam sad došla vrīmena, ta ,lektronika će skroz priuzet svit, sad već i račūne i kojikake reštancije plaćaje priko telefona, ove mlade domačice kad se spremadu kuvat užnu oma se vaćadu za telefon i »ček samo da vidīm na internetu«, pa kad onda natrapadu u ilo i što triba i što ne triba pa a vidiš posli trčanja, dobro što ja na salašu još imadem onu »ustanovu« što imade na vrati probušene dvi nule... E čeljadi moja ta se vrīmena neće nikad više vrnit ni u Ivković šor ni nigdi više, zdravo se bome odvađamo, sad već mož na prste skoro izbrojit svit koji je tako živījo, eto na priliku niki dan je očo svirat anđelima i moje žene stric, **Stipan Baraković-Kurjak**, dugogodišnji svirac u tavankuckom *Gupcu*, u *Čulanovoj bandi*, na tušta balova od Sajca do Partizana u svīm domovima, kad se priselijo u varoš i dalje je sviro, dokle god je mogo uvijek bījo nuz svoj svit i volijo i čuvo naše lipse običaje. Nek mu bog dariva vični pokoj i fala mu što se paštrijo da i dalje imademo dobri sviraca koji znadu svirat naša lipa kola i pisme. Tako je to čeljadi moja, stari odlaze, nećemo i zaboravit, a fala bogu mladi dolaze da nastavidu di su stari stali i pravo je tako, tako bog zapovida, nikako prikrit nit koja traja već tristo lita najmanje, momačko kolo ako triba svirat i u češalj al ga triba svirat, ono će bit momačko kolo dok je svita i vika. Čeljadi moja još sam se ražalostijo i kad sam čuo da se neće održat naša najveća manifestacija rađenje risa, kosidba na Đurđinu, kaže-du zbog korone, pitam ja vas dokle ćedu već divanit o toj vražijoj koroni, ta već su nam otrli i uši i sve drugo od nje, toliko nam punidu glave šnjom da je ova moja postala već pravi doktor, samo mi zapovida, te peri ruke te peri noge te nosi masku ta već se bojim da će mi nataknit i kad spavam tu masku što je sašila od postava od stare uzgljance, a postav valjdar toliko uštirkān kroz godine da je posto tvrd kugod ple, sav sam već nos isprožuljavo na njeg. U selu u dućān kad odeš obovezno maska, a ja bījo niki dan u varoši u tim velikačkim dućānima na dva mista pa polak nji nema, a i bilo nas šurnajst unūtri, kandar ta pravila ima za koga važidu a za one nedodirljive i čuvane od strane vlasti nevažidu, oni mogo kandar kako oće, neg opet ja o politikama, maniću se zauvik politike pa uzet lanac sa mojim zeljovom i biciglovat se po selu, to je sad zdravo moderno. Ajd zbogom.

Bač Ivin štodir**Jesen
pri reda**

piše: Ivan Andrašić

Bač Iva se niko jutro, potli vidijo da taj dan llino, probudijo i iskukucnijo krospondžer. Izgledalo mu ko da ni svanilo, pa veli ide još malo pridrimat. Jedino ošo zapalit radijon u kujne i ostavijo otvorita vrata. Veli, ako ne može zaspāt, baram će, ka dojde vrime, čut šta ima novoga. Došo natrag u krevet, san neće na oči. Najedamput se prezniyo, na radijonu stali divanit di se i šta nudi za kupit, po tomu znade da još pri frtalj sata izdivanili sve novo. Vidi da ga jutarnje svitlo privarilo. Oma ošo naložit špojer u kujne i met-nit kafu za njega i njegovu. Probudila se i ona i oma otvorila širom kapke o sokaka. Samo stala mrndžat, ko da nemu pravoga divana. Ka dono kafe tamo di spavu i pogledo krospondžer, bač Iva opazijo zašto. Naskaku ne mož vidit dalje o druge bandere, taka se maglu-ština spuščala. Na crna, gusta, ko da će sutra Sisvete. »Eto, di bi onda i bašća bila kako triba, va će baš dobro opalit sosu i krastavce, a ko zna šta će ispast i o paprike«, veli njegova i srkne malo kafe. Oma se namrgodila, kanda oparila laloke. Bač Iva kafu istom dono, ni se ni mogla tako brzo oladit da je čeljade može pit. Dalje baš i ni bilo puno divana, njegova kanda ni bila najbolje volje. Na radijonu stali divanit šta ima novoga. Najprvo o te dosadne gripe. Bač Iva oma sto ništa biližit. Ka se ope stalo svirat, isapijo no što biližijo i dugo gleda u to. »Ta de već jedamput gukni, šta ope ni dobro? Vidim da ćeš puknit ako to ne izdivaniš«, veli njegova i pomeće nastal sve što pripravlila za fruštuk. Njoje istopila jedan škvarak i speklča dva jajce-ta, njemu šnjitu crnoga kruva, kuvano jajce i čaj o titrice. I šaku me-decina što popije izajutra. »Ta šta se tude ima divanit? Eto, lažu nam ko da smo nerazumna dica. Vamo divanu da svit svašta trukuje po sokočalu, da su svi protiv nji, da doktori što divanu štogoda što ne divanu njevi samo podbunjivu svit, a vamo nam svaki dan lažu priko skoro svi televizija i novina. Da ni sokočala, svit ne bi ni mogo čut, vidit i pročitat štogoda drugače o njevoga. Viruješ, već sam se i sam toliko zbludijo, da ne znam više šta bi i komu virovo, a šta i komu ne. Eto, malopri pribiližim, doktorica divani koliko novi gripozni ima u koje varoši, za dram isapim, bome pešes stotina, brez dvi najveće varoši. Potli toga ista ta doktorica veli, u cile države ima dvitri stotine novi gripozni. E, pa ne znam šta bi reko, jal su toliko tupavi, pa ne znu isapit no što su tribali naučit u trećemu, jal jim kogod zapovido da baš tako obnaroduju? Jedino se pitam ko tu i komu laže i zašto?«, veli bač Iva i popije poslidnji gutljaj čaja. »E, pa zoto ja ni ne gledam televiziju, nit čitam novine. A i na radijonu poslušam jedino greben-cijaše. Samo, ni oni u poslidnje vrime baš i ne znu svaki put potrefit kako će bit vrime. Zoto ja i imam u svako doba pripravito za navuč i dugačko i kratko. A kako da ta čeljad i pogodi, ka u po lita dojde jesencka magla, ka danas ne mož dijat o vrućine, a sutra već moraš obuvat čerape?«, pita se njegova. Bač Iva se samo zablando u kom-šicki zid, ko tele u šarena vrata.

NARODNE POSLOVICE

- Malo treba da se skupi veliko bogatstvo, ali mnogo da se skupi malo.
- Jutro je majka poslova, a noć majka misli.
- Ako želiš mir, spremaj se za rat.

VICEVI, ŠALE...

Učitelj kaže Perici:

– Nabroj mi tri poznate osobe!

Perica:

– Ronaldinho, Zinédine, Raúl.

Učitelj:

– A jesi li čuo za Mozarta, Picassoa?

Perica:

– Ne poznajem dobro rezervne igrače!

Čovjek iznajmi konja za jahanje. Konjušar kaže:

– Molim vas platite 20 eura.

– Plaćanje je unaprijed? Zar se plašite da ću se vratiti bez konja?

– Ne, gospodine. Plašim se da će se konj vratiti bez vas...

MUDROLIJE

- Uvrede treba zapisivati na pijesku, a dobra djela urezati u mermeru.
- Mudar čovjek vidi onoliko koliko hoće, a ne koliko može.
- Nitko se nije popeo na vrh merdevina jednim skokom.

Vremeplov – iz naše arhiveHKUD *Vladimir Nazor*,
na *Dužijanci*, 2004.

**PETAK
24.7.2020.**

06:55 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Gradionica vrtova
12:00 Dnevnik 1
12:25 Diva
13:15 Dr. Oz serija
14:00 Raj za dame
15:00 Umrorstva u Midsomeru
16:35 Bajkovita Hrvatska
16:43 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Upoznajmo Hrvatsku
17:33 turizam.hrt
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:05 Pele, dokumentarna serija
21:55 Dnevnik 3
22:30 Zamrznuta istina, američki film
00:14 Rivijera serija
01:04 Dr. Oz
01:44 Dnevnik 3
01:50 Vrijeme
02:10 Na vodenome putu
02:55 Betty i njezine dijagnoze
03:40 Raj za dame
04:35 Skica za portret
04:45 Reprizni program
05:14 Dnevnik 2
05:20 Zamrznuta istina, američki film

05:20 Kultura s nogu
05:22 Juhuhu
05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Tri prijatelja
06:57 Juhuhu
07:37 TV vrtić
07:58 Profesor Baltazar
08:10 Juhuhu
08:16 Vedranovi velikani
09:00 Ne-Ne, crtana serija
09:10 Juhuhu
10:09 Mali princ
13:25 Zaboravljena laž, francusko-belgijski film
15:05 Renovacija na prepad
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Na vodenome putu
17:32 Cesarica - HIT lipnja
17:40 Bitange i princeze

18:20 Kuhan i pečen
19:27 Cesarica
20:05 Srednjom Amerikom pješice, dokumentarna serija
22:00 Nijanse plave
23:40 Obiteljski zločini
01:15 Zaboravljena laž, francusko-belgijski film
02:20 Kuhan i pečen
02:27 Cesarica
02:50 Noćni glazbeni program
03:30 Spotovi

**SUBOTA
25.7.2020.**

06:43 TV Kalendar
06:55 Klasika mundi
07:45 Staza Jubilee, američki film
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:10 Kućni ljubimci
11:42 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:33 Dvostruko vjenčanje, američki film
14:15 Istrage prometnih nesreća
14:50 Prizma, multinacionalni magazin
15:45 Od Rusije do Irana kroz divljinu
17:00 Vijesti u 17
17:20 Manjinski mozaik
17:40 Lijepom našom: Virje
19:00 Dnevnik 2
20:05 Mothmanova proročanstva, američki film
22:05 Dnevnik 3
22:40 Seks i grad, američki film
01:05 Staza Jubilee, američki film
02:45 Dnevnik 3
03:11 Reprizni program
03:51 Skica za portret
03:57 Od Rusije do Irana kroz divljinu
04:42 Prizma, multinacionalni magazin
05:27 Dnevnik 2
06:09 Lijepom našom: Virje

05:50 Regionalni dnevnik
06:46 Tri prijatelja
06:59 Pjesmice i brojalice

07:09 Životinjske priče
07:18 Zvrko ide u Čudovsijet
07:31 Lein kutak
07:38 TV vrtić
07:52 Mišo i Robin
08:24 Tri prijatelja
08:48 Zmajić Kokos
08:55 Juhuhu
09:04 Medo Grizli i male napasti, crtana serija
09:15 Volim životinje
09:32 Juhuhu
09:35 Alvin i vjeverice
09:55 Vrijeme je za priču
10:21 EBU drama
11:00 Kraljica Elizabeta II
11:50 Vrtlarica
12:20 Život u parku
13:10 Lidijska kuhinja
13:35 Dom na kvadrat
14:10 Inspektor Montalbano
16:00 Regionalni dnevnik
16:30 Srednjom Amerikom pješice
17:20 Stani u Lici: dokumentarna serija
19:05 Animirana serija
19:15 Glazbeni Top20
20:05 Dubrovnik: Vaterpolo
21:30 Preživljavanje u divljini
22:20 Dobra borba
23:15 Obiteljski zločini

**NEDJELJA
26.7.2020.**

07:29 TV Kalendar
07:45 Pandora i ukleti Holandez, američki film
09:48 Biblija
09:58 Belec: Misa, prijenos
11:07 Pozitivno
11:40 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:20 HAK - promet info
12:30 Plodovi zemlje
13:25 Pula: More
14:00 Apsurdistan
15:02 Priča o nama
16:00 Mir i dobro
16:41 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 I to je Hrvatska: Plitvička jezera
17:40 Lijepom našom: Virje
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Destinacija
20:35 Djeca Mediterana
21:25 Mijenjamo svijet
22:25 Dnevnik 3
22:47 Vijesti iz kulture
23:01 Pandora i ukleti

01:01 Apsurdistan
01:56 Dnevnik 3
02:22 Destinacija: Hrvatska, emisija o turizmu
02:47 Snimanje albuma Imagine Johna Lennona
03:52 Skica za portret
04:09 Lijepom našom: Virje
05:24 Dnevnik 2

06:05 Regionalni dnevnik
06:35 Tri prijatelja
06:59 Pjesmice i brojalice
07:01 Juhuhu
07:09 Životinjske priče
07:34 TV vrtić
07:41 Juhuhu
07:43 Mišo i Robin
07:50 Profesor Baltazar
08:10 Juhuhu
08:11 Čarobna ploča
08:25 25. Hrvatski dječji festival 2019
09:10 Luka i prijatelji
09:40 Shakespeare i Hathaway
10:30 Endeavour mladi Morse
12:05 Dobar, bolji, najbolji...
13:40 Vjetrovi Jamajke, američko-britanski film
15:25 Ana Karenjina
16:15 Preživljavanje
17:05 Magazin LP
17:30 Sportski trenuci
19:00 Parni valjak
20:05 Nadine, američki film
21:30 Katarina Velika
22:25 Dobra borba, serija
23:20 Snimanje albuma Imagine Johna Lennona
00:25 Graham Norton i gosti
01:10 Noćni glazbeni program - Spotovi
19:18 Animirana serija

**PONEDJELJAK
27.7.2020.**

06:40 TV Kalendar
06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Croatia's Finest - Dhruv Baker
11:42 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:27 Diva, telenovela
13:17 Dr. Oz
14:05 Heartland
14:48 Bajkovita Hrvatska

15:01 Umrorstva u Midsomeru
16:41 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:14 Vrijeme
17:15 HAK - promet info
17:20 Žrtve ljubavi, serija
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
19:47 Tema dana
20:05 Prirodni Meksiko: Jarki sjever
21:00 Junaci našega doba, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:11 Vijesti iz kulture
23:25 Rivijera
00:20 Žrtve ljubavi, serija
01:05 Dr. Oz
01:45 Dnevnik 3
02:11 Na vodenome putu: Mauricijus oceanu
02:56 Betty i njezine dijagnoze
03:41 Heartland
04:26 Skica za portret
04:36 Reprizni program
05:10 Dnevnik 2
05:52 Diva, telenovela

05:00 Peti dan
07:05 Juhuhu
07:11 animirani program za djecu predškolske dobi
07:52 Juhuhu
10:00 Igrani program za djecu - strani
11:02 Djeca Mediterana
11:22 Juhuhu
11:54 Nadine, američki film
13:31 Sezona lova na selu, austrijski film
15:08 Renovacija na prepad
16:00 Regionalni dnevnik
17:40 Bitange i princeze
18:20 TV Bingo
20:05 Stadion
21:00 Tamara Drewe, britanski film
22:50 Acts of Vengeance, američko-bugarski film
00:25 Graham Norton i gosti
01:10 Sezona lova na selu, austrijski film
02:40 Noćni glazbeni program - Spotovi

**UTORAK
28.7.2020.**

06:40 TV Kalendar
06:55 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Pogled preko granice - Hrvati u BiH
11:42 TV Kalendar
12:00 Dnevnik 1
12:27 Diva, telenovela
13:17 Dr. Oz
14:05 Heartland, serija
14:48 Bajkovita Hrvatska
15:01 Umrstva u Midsomeru
16:41 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Žrtve ljubavi, serija
18:10 Potjera
18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
19:44 Vrijeme
19:47 Tema dana
20:05 Prirodni Meksiko: Majanske šume
21:00 Junaci našega doba, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:11 Vijesti iz kulture
23:25 Milijarde
00:25 Žrtve ljubavi
01:50 Dnevnik 3
02:08 Vijesti iz kulture
02:16 Na vodenome putu na Labradoru
03:01 Betty i njezine dijagnoze

HRT 2

04:50 Izvan formata
05:40 Regionalni dnevnik
06:24 Juhuhu
08:34 Animirana serija
09:49 Juhuhu

10:50 Prirodni Meksiko: Jarki sjever
11:40 Tamara Drewe, britanski film
13:25 Can, američki film
15:10 Renovacija na prepad
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Na vodenome putu
17:35 Bitange i princeze
18:15 Kuhan i pečen
19:05 Animirana serija
19:18 Animirana serija
20:05 Mjesto koje zovem dom
21:00 Cafe Society, američki film
22:35 Plavi čelik, američki film
00:20 Graham Norton i gosti
01:05 Can, američki film
02:45 Noćni program

SRIJEDA 29.7.2020.

HRT 1

06:40 TV Kalendar
06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Globalna Hrvatska
12:00 Dnevnik 1
12:27 Diva, telenovela
13:17 Dr. Oz, talk-show
14:05 Heartland, serija
14:48 Bajkovita Hrvatska
15:01 Umrstva u Midsomeru
16:41 TV Kalendar
17:00 Vijesti u 17
17:15 HAK - promet info
17:20 Žrtve ljubavi, serija
18:10 Potjera

19:00 Dnevnik 2
19:40 Sport
19:44 Vrijeme
19:47 Tema dana
20:05 A Porina dobiva - Oliver Dragojević
21:17 Junaci našega doba, dokumentarna serija
22:17 Otvoreno
23:07 Dnevnik 3
23:42 Milijarde
00:42 Žrtve ljubavi
01:27 Dr. Oz
02:07 Dnevnik 3
02:25 Vijesti iz kulture
02:33 Na vodenome putu
03:18 Betty i njezine dijagnoze
04:03 Heartland
04:48 Skica za portret
05:10 Dnevnik 2
05:20 Sport
05:25 Vrijeme
05:52 Diva, telenovela

HRT 2

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:35 Animirana serija
09:12 Animirana serija
09:59 Juhuhu
11:00 Prirodni Meksiko: Majanske šume
12:00 Cafe Society, američki film
13:40 Pas anđeo, američki film
15:10 Renovacija na prepad: Kuhinja Angolkarovich
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Na vodenome putu
Hokkaido - Hladni sjever
17:35 Bitange i princeze
18:15 Kuhan i pečen
20:05 Mjesto koje zovem dom

21:00 Heineken: otmica kralja piva, film
22:35 Posljednja šansa, američki film
00:10 Graham Norton i gosti
00:55 Pas anđeo, film

ČETVRTAK 30.7.2020.

HRT 1

06:40 TV Kalendar
06:55 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:20 Betty i njezine dijagnoze
11:12 Dužijanca (1. dio)
12:00 Dnevnik 1
12:10 Vrijeme
12:27 Diva, telenovela
13:17 Dr. Oz, talk-show
14:05 Heartland, serija
14:48 Bajkovita Hrvatska
15:01 Umrstva u Midsomeru
16:41 TV Kalendar
17:00 Vijesti
17:20 Žrtve ljubavi, serija
18:10 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:05 Tko želi biti milijunaš?
20:55 Loto 6 - izvještaj
21:00 Junaci našega doba
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Milijarde
00:25 Žrtve ljubavi, serija
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:13 Vijesti iz kulture
02:21 Na vodenome putu
03:06 Betty i njezine dijagnoze
03:51 Heartland, serija

04:36 Skica za portret
04:57 Dnevnik 2
05:39 Diva, telenovela
06:00 Vijesti

05:09 Knjiga ili život
06:55 Juhuhu
07:56 Animirani program za djecu - lutke
08:01 Juhuhu - obrazovanje (predškolsko)
08:20 Animirana serija
09:49 Igrani program za djecu - strani
10:14 Dokumentarna emisija za djecu
10:39 Juhuhu
10:40 A Porina dobiva - Oliver Dragojević, dokumentarni film
11:55 Heineken: otmica kralja piva, film
13:25 Protiv svih, francuski film
15:10 Renovacija na prepad: Kuhinja Downesovih
16:45 Na vodenome putu: Raskoš boja Nove Engleske
17:35 Bitange i princeze, humoristična serija
20:05 Mjesto koje zovem dom
21:00 Ljubav u New Yorku, američki film
22:38 Divovski val, norveški film
00:27 Košarka, NBA liga: Utah - New Orleans, prijenos
02:30 Protiv svih, francuski film
04:10 Noćni glazbeni program - Spotovi

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretna informacija o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Torino

Grad automobila, baroknih palača, nogometa i čokolade

Na kraju četvrtog dijela knjige koju čitam glavna junakinja se spakirala i preselila u Torino. Kako nisam imala pametnijih planova, vrijeme je da i ja malo istražim ovaj gradić.

Točno je da kada netko spomene Italiju, malo ljudi će pomisliti na Torino. Među prvima od talijanskih gradova svakako su Rim, zatim Venecija, pa Milano, Firenca, kod onih malo starijih Trst, mada ne mora nužno značiti da posljednja povezanost ima veze s godinama. Zapravo ovdje dolazi u obzir još par gradova koji bi, iako manje poznati, »iskočili« prije Torina. Neću opravdavati svoje parametre pretraživanja nego ću izlistati sve ljepote ovog gradića koji je čuveni francuski arhitekt **Le Corbusier** opisao kao grad s najljepšim prirodnim položajem i često ga nazivao malim Parizom.

Ovaj šarmantni grad smješten je na sjeverozapadu Italije. Neka- da talijanska prijestolnica, a danas glavni grad okruga Torino i pokrajine Pijemonta. Stacioniran uglavnom na zapadnoj obali rijeke Po, ispred doline Sousse, a okružen zapadnim Alpima i brdima Sur- regne, ima idealnu lokaciju i čini se da je sve tu blizu: do Savone i Ligurskog mora oko 140 km, do Đenove 170, Švajcarske 80, a do Milana oko 140 kilometara, i kada u ovu priču umiješamo talijanske vlakove koji jure i do 350 kilometara na sat, čuvene Frecharos 1000, vrlo brzo zaključujemo da govorimo o vrlo kratkim vožnjama do bilo kojeg odredišta.

Automobili, nogomet i čokolada

U bilo kojoj priči veza nogometa i čokolade bi bila malo čudna, ali ne kada smo u Italiji, pogotovo u Torinu. Iako se u čokolade mnogo bolje razumijem i ako bih morala da im dodijelim neki sport to uopće ne bi bio nogomet, ali riječ *Juventus* ruši sve barijere, uključujući i ovu, jer je on ponos Torina, pa i cijele Italije. Vjerujem da je svima poznat čuveni nogometni klub osnovan još davne 1897. godine i da je mnogima važna turistička odrednica njihov stadion. Novi stadion može primiti 41.000 gledatelja i u njemu se nalazi muzej, a tu su i izleti gdje možete posjetiti svlačionice i tunel koji vodi do terena. Uz sve te obilaske definitivno će vam dobro doći kocka čokolade ili bolje da kažem trokutasta duguljasta čokolada poznata po imenu Gianduja koja se pravi od mješavine tamne i mliječne čokolade uz dodatak specifične paste od lješnjaka gajenih na ovom području i sve to umotano u prepoznatljiv zlatni omot na kojem je ispisano ime. To je definitivno čokolada koja mijenja život, bar kada su čula okusa u pitanju i sigurno je ovo jedan od glavnih suvenira bez kojih neće željeti doma.

Kada bismo morali odabrati tri simbola grada, onda bi uz čokoladu i *Juventus* tu ponosno stajao *Fiat*. S obzirom da pričamo o gradu koji je poznat kao najindustrijaliziraniji grad u Italiji, koji je sjedište svjetski poznatih automobilskih kompanija, uz *Fiat* ovdje se nalaze i *Lancia*, *Maserati*, ali i *General Motors*, kao i tvornica pneumatika *Michelin*. Tu je i aero-kozmička industrija, gdje se proizvode brojni moduli za orbitalne stanice.

Između nogometa i automobila uvijek biram čokoladu, barem kad su u pitanju kombinacije poput ove, pa je vrijeme da ovu gornju trojku začim pričom o hrani, palačama i brojnim muzejima. Pri pomenu da ću pisati o Torinu odmah je stigao savjet za naručiti *agnolotti* (ravioli s mesom) ili *brasato al barolo* (govedinu u vinu). U Torinu možete jako dobro jesti – koliko u malim bistroima, toliko i u velikim, poznatim restoranima. I nikako, ali baš nikako, bili ljubitelji ili ne, ne propustite probati lokalna vina.

Malo i o muzejima

Uz Povijesni centar *Fiat*, koji je po mom mišljenju prava muzejska riznica svega što je proizveo najpoznatiji talijanski proizvođač automobila, u kojem se nalazi oko 70 vozila koji govore o razvoju *Fiat*a, obvezno posjetite Egipatski muzej, koji je poslije onog u Kairu najznačajniji. Sljedeći na popisu su Nacionalni muzej kinematografije i kao obvezna Galerija sarkofaga.

Mole Antonelliana je još jedan od simbola grada, koliko god mi izdvojili samo tri, a izdvaja ga prije svega njegova visina od 167 metara. Riječ je o tornju u kojem se nalazi Nacionalni muzej kinematografije. U tornju je i panoramski lift koji vodi na terasu na samom vrhu i pruža pogled na cijeli Torino. Sam centar grada uklopljen je u srednjovjekovni dvorski trg (Piazza Stello) koji je okružen prekrasnim palačama, bivšim kraljevskim rezidencijama dinastije Savoy. Koja će vas od palača najviše osvojiti ovisi o vašem ukusu, ali nemojte propustiti priliku posjetiti čuvene barokne stepenice, koje opisuju kao najspektakularnije na svijetu, a koje se nalaze u *Palazzo Madama*.

Od tri simbola, stigli smo do bar desetak i tu svakako nije kraj jer se na sasvim drugačiji način redaju simboli u pravim obilascima i doživljajima. A do tada, sigurno ću nešto saznati i od heroine, čim odabere stan u Torinu.

Gorana Koporan

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
 Ulica i broj: _____
 Mjesto i zemlja: _____
 Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
- * Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
 VOJVOĐANSKA BANKA
 AD MS FIL. SUBOTICA
 IBAN: RS35325960160000218862
 NIU Hrvatska riječ,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
 NIU »Hrvatska riječ«,
 Trg cara Jovana Nenada 15/II,
 24000 Subotica
 Uplatu izvršiti na broj žiro računa
 325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
 Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
 ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
 DEŽURSTVO 0-24 SATA

HRVATSKI KULTURNI CENTAR
„BUNJEVAČKO KOLO“
LIKOVNI ODJEL
SUBOTICA

Pozivnica
IZLOŽBA SLIKA
NASTALIH NA

XXIII. MEĐUNARODNOJ LIKOVNOJ KOLONIJI

„BUNARIĆ 2019“

1. - 3. 8. 2019.

Srdačno Vas pozivamo
na otvorenje

IZLOŽBE SLIKA

nastalih na XXIII. Međunarodnoj
likovnoj koloniji
„Bunarić“ 2019. godine,
u ponedjeljak, 27. 7. 2020.
u 18,00 sati
u Svečanoj dvorani
HKC „Bunjevačko kolo“
Preradovićeve 4

Izložba je otvorena
svakog dana u periodu
od 27. 7. 2020. do 10. 8. 2020.

Pokrovitelji:

Veleposlanstvo Republike Hrvatske
u Republici Srbiji

Grad Subotica

Autonomna Pokrajina
Vojvodina